

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2022 / 3

FIYATI: 15 TL

Çanakkale Zaferinin 107. Yılı

Cihangir Dumanlı'nın
Yazısı 21. sayfada

Dünya Sağlık Örgütü'nden

Prof. Dr. Mehmet Haberal'a

Prof. Dr. İhsan Doğramacı Halk Sağlığı Ödülü

**Tıp
Dünyası
Başkent
Ankara'da
Buluştu** s: 10

Erdem Akyüz:
**Atatürk ve
Bruno Taut** s: 39

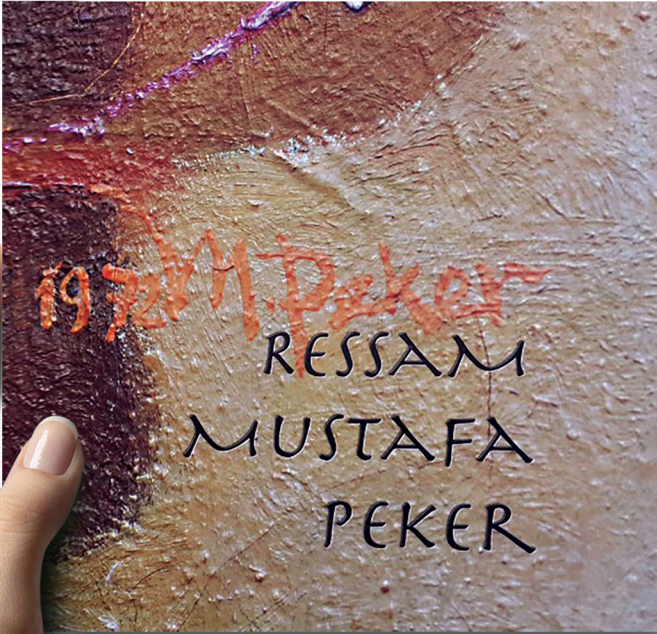
Cengiz
Özakıncı:
**Kazım
Karabekir'in
Günlükle-
rinde Musul
Sorunu** s: 14

Tekin Özertem:
**Sanata
Dair** s: 110
Necef Uğurlu:
AVM'ler ve
Gruen **Bir
Masumiyet
Hikayesi** s: 60

Gürbüz Evren:
**Güney
Amerika
Ülkeleri
Arasındaki
Çay Savaşı**
s: 74
Berk Yüksel:
Mayalar s: 100

Ressam Mustafa Peker adlı bu kitabım,
1947-1952 yılları arasında Kayseri Pazarören
Köy Enstitüsü'nde ve sonraki eğitim sürecinde
yolumu aydınlatan tüm öğretmenlerime,
en içten teşekkürlerimi sunmak amacıyla,
İzmir YENİ KUŞAK KÖY ENSTİTÜLÜLER DERNEĞİ'ne
armağan edilmiştir.

Kitaplarımın satımıyla elde edilecek gelirin
geleceğe ışık tutmakta küçük bir katkısının
olmasını diliyorum.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

*Bütün Dünya 2000 dergisi,
Başkent Üniversitesi'nin
kültür hizmetidir.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (Anısal Başkan)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, Yücel Aksoy, A. Erdem Akyüz,

Sabriye Aşır, Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe,

Dr. Cihangir Dumanlı, Barbaros Eneç, Haluk Erdemol,

Konur Ertop, Gürbüz Evren, Erhan Kanyılmaz,

Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal, Cengiz Özakıncı,

Dr. Tekin Özertem, Yaşar Öztürk, Necdet Pamir,

Zeki Sarıhan, Sezin San Sungunay, İzlen Şen Toker,

Necef Uğurlu, Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız, Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

abonebd@gmail.com

Baskı: BPC Matbaacılık Sanayi ve Ticaret A. Ş.

Akçaburgaz Mah. Mehmet Deniz Kopuz Cad. No: 17,

34522 Esenyurt, İstanbul

Dağıtım: Turkuvaz Dağıtım Pazarlama

Basım Tarihi: 24 / 02 / 2022

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

3 Büyük Teknolojik Gelişme Ama Dr. Ufuk Akyol

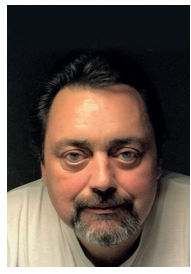
5 Dünya Sağlık Örgütü'nden Prof.

Dr. Mehmet
Haberal'a
Prof. Dr. İhsan
Doğramacı
Aile Sağlığı Vakfı
Ödülü

- 10 Tıp Dünyası Başkent
Ankara'da Buluştu
- 14 Kazım Karabekir'in
Günlüklerinde Musul Sorunu
Cengiz Özakıncı
- 21 Atatürk Olmasaydı
Çanakkale Geçilirdi
Dr. Cihangir Dumanlı
- 25 Nusret'in Manzum Öyküsü
Vahap Candan
- 27 Güneş Ufuktan Şimdi Doğar!
Yaşar Öztürk
- 33 Mars ve Hindistan Hikayesi
Kaya Boztepe
- 39 Atatürk ve Bruno Taut
A. Erdem Akyüz
- 45 Hain Sait Molla'nın
Mektupları-II *Cengiz Önal*
- 50 Hakimiyeti Milliye Yazıları
- 52 Bir Van'dan Bir Şırnak'tan
Mete Akyol
- 55 Yapay Zekâ mı, Canlı Beyni mi?
Prof. Dr. Cengiz Kuday
- 58 Bilim İnsanları Canlıların
Hayatta Kalma İçgüdüsünün
Kaynağını Buldu
- 60 AVM'ler ve Gruen Bir Masumiyet
Hikayesi *Necef Uğurlu*

İÇİNDEKİLER

- 67 Enerji Dönüşümü
Jeopolitiği'nde Hidrojen
Faktörü *Necdet Pamir*
- 74 Çay Savaşı *Gürbüz Evren*
- 79 Talat Paşa Suikasti
Erhan Kanyılmaz
- 83 İktidar Muhalefet Soyтары
Barbaros Eneç
- 86 James Webb Uzay Teleskobu
Dr. Işıl Şakraker Özmen
- 94 Tanrısal Teknoloji
Ömer Dedeoğlu
- 100 Mayalar *Berk Yüksel*
- 103 Asker Torbalı Şayak Urbalı,
Kasketli Bir Delikanlı
Cemal Türkmen
- 110 Sanata Dair *Dr. Tekin Özertem*
- 116 Murnau İzlen Şen Toker
- 121 Bu Anadolu Var Ya Bu
Anadolu *Konur Ertop*
- 126 Mithat Cemal Kuntay
Demir Aytaç
- 132 Guam Adası Yılan İşgali
Mehmet Ünver
- 138 Akira Kurosawa *Olcağ Bağır*
- 142 Hikmet Şimşek
- 143 27 Mart Dünya Tiyatro Günü
Yahya Aksoy
- 147 Neler Olmuyor ki Dünyada
Sezin San Sungunay
- 4 Beni Hatırlayınız
- 44 İlk Dersimiz Türkçe
- 66 Gözün Sözü
- 93 Bilginizi Denetleyin
- 151 Çözümler
- 152 Yarının Büyükleri
- 154 Bulmaca
- 156 Satranç
- 158 Bize Gönderilen Kitaplardan
- 160 Bir Fotograf Bin Sözcük

Büyük teknolojik gelişme ama...

Geçtiğimiz 30 yıl içerisinde teknolojinin ne denli hızla geliştiğini takip eden jenerasyonun bir üyesiyim. Ana hatları hatırlayalım: Bilgisayarlar inanılmaz güçlendi ve bir o kadar inanılmaz güçlendi. İnternet çağı başladı. Dünya birbirinden hiç olmadığı kadar haberdar oldu. Bilgiye erişim kolaylaştı. Rönesans döneminden beri hiç bu kadar büyük kitleler bu denli çok bilgiye ulaşabilir olmamıştı. Cep telefonları icat edildi ve kısa sürede nasıl da yaygınlaşıp türlü türlü özelliklere sahip oldular. Hubble teleskobu yörüngeye oturtuldu ve evrenin o ana dek hiç bilmediğimiz noktalarını gözledi, birçok sorumuzu cevapladı, birçok yepyeni soru sormamızı sağladı. Geçtiğimiz günlerde James Webb teleskobu yörüngeye oturtuldu. Bu öylesine güçlü bir teleskop ki, Hubble artık oyuncak gibi kalıyor. Mars'a uzay araçları indirildi. Gönderdikleri bilgi ve görüntüler ışığında insanoğlu artık orada koloni kurmaktan söz ediyor. MRI cihazı tıp biliminin tanı koyma yeteneğini bambaşka bir boyuta taşıdı. Çılgın bir çağ başladı. Hepimiz farkındayız. Her ne kadar bilim insanı olmasak da bu büyük gelişmelerin her birinin ne gibi sonuçlar doğurduğunu, ne gibi faydalar sağlayacağını kestirebiliyor, fikir yürütebiliyoruz. Oysa...

Geçtiğimiz aylarda ne kadar devrimsel, çığır değiştirici, akıllı olmaz olduğu öne sürülerek “Metaverse” diye bir kavramdan söz edilir oldu. Yaratılan bu sanal alemde insanlar kendi avaturları ile var olup, alternatif bir yaşam sürebiliyorlar. Öyle ki bugün sanal gözlüklerle kendinizi içinde sanabileceğiniz bu ortam, ileride beyin implantları sayesinde size gerçek hislerle orada olduğunuz algısını verebilecekmiş. Bugün arazi satın alabildiğiniz bu ortamda yarın, gerçekten tadını alarak yemek yiyebilecek, ağırlığını gerçekten algılayacağınız bir objeyi tutabilecek, hatta bir başkası ile sevişebileceğinizdir.

Teknolojik olarak düşünüldüğünde gerçekten çok büyük bir gelişme, evrilmeye olduğu apaçık olan bu durumun benim zihnimdeki sorunlu tarafı ise, yukarıda saydığım o büyük teknolojik kilometre taşlarının aksine insanlığa ne gibi kazanımlar sağlayacağı. Bütün bu “Metaverse” gerçekten büyük teknolojik gelişme ama... Neden?

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

- “Gerçi bize milliyetçi derler. Ama, biz öyle milliyetçileriz ki, işbirliği eden bütün milletlere hürmet ve riayet ederiz. Onların milliyetlerinin bütün icaplarını tanırız. Bizim milliyetçiliğimiz herhalde hodbince ve mağrurca bir milliyetçilik değildir.”
- “Bilelim ki milli benliğini bilmeyen milletler başka milletlere yem olurlar.”
- “Milli mücadelelere şahsî hırs değil, milli ideal, milli onur sebep olmuştur.”
- “Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır.”
- “Bir dinin tabii olması için akla, fenne, ilme ve mantığa uygun olması lazımdır.”
- “Her fert istediğini düşünmek, istediğine inanmak, kendine mahsus siyasi bir fikre sahip olmak, seçtiği bir dinin icaplarını yapmak veya yapmamak hak ve hürriyetine sahiptir. Kimsenin fikrine ve vicdanına hakim olunamaz.”
- “Türk Milletinin istidadı ve kesin kararı medeniyet yolunda, durmadan, yılmadan ilerlemektir.”
- “Medeni olmayan insanlar, medeni olanların ayakları altında kalmaya mahkumdurlar.”
- “Medeniyetin emir ve talep ettiğini yapmak insan olmak için yeterlidir.”

K Atatürk

Dünya Sağlık Örgütü'nden Prof. Dr. Mehmet Haberal'a Prof. Dr. İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı Ödülü

Dünyada ve Türkiye'de, organ naklinin öncüsü Prof. Dr. Mehmet Haberal başarılarıyla bir ödüle daha layık görüldü. Aile sağlığı alanında hizmetleriyle dünya çapında tanınan isimlere verilen Dünya Sağlık Örgütü İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı Ödülü ve altın madalya onur ödülü, yeniden yaşam yolculuğunun mimarı Prof. Dr. Mehmet Haberal'a verildi. Seçici Kurul, çok sayıda küresel ödülün sahibi olan Haberal'ın başarılarına vurgu yaparak, 1975 yılından bu yana genel cerrahi, organ

nakli ve yanık tedavisi alanında Türkiye'de ve dünyada öncü olduğunu belirtti. Prof. Dr. Haberal'a ödülü, 27 Mayıs 2022'de tüm ülkelerin sağlık bakanlarının da katılacağı Dünya Sağlık Örgütü'nün en üst düzey karar alma organı olan Dünya Sağlık Asamblesi'nde düzenlenecek törenle takdim edilecek...

Dünya Sağlık Örgütü Yönetim Kurulu'ndan ödülün Prof. Dr. Mehmet Haberal'a verildiğini bildiren resmi yazının metni devam eden sayfalarımızda yer almaktadır.

World Health Organization

Dünya Sağlık Örgütü Halk Sağlığı Ödülleri

İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı Ödülü

Profesör İhsan Doğramacı, bu alanda üstün hizmet vermiş bireyleri takdir ederek aile sağlığı standardını teşvik etmek ve yükseltmek amacıyla 1980 yılında bu Vakfı kurmuştur.

Mesleği gereği çocuk doktoru ve çocuk sağlığı uzmanı olan İhsan Doğramacı, 1946 yılında New York'ta düzenlenen Uluslararası Sağlık Konferansı'nda DSÖ, Anayasasını imzalamıştır. Vakıf, her iki yılda bir, altın kaplama gümüş madalya, sertifika ve aile sağlığı hizmetleri onur ödülünden oluşan bir halk sağlığı ödülü vermektedir. Ödül, Dünya Sağlık Asamblesi sırasında özel bir törenle verilir ve onur ödülünün miktarı, DSÖ'ye danışılarak ve Vakfın sermayesindeki birikmiş faize uygun olarak Vakıf Seçim Paneli tarafından belirlenir.

World Health Organization

Gönderen: DURAND STIMPSON. Patricia

Gönderim Tarihi: 4 Şubat 2022 **Cuma** 13.24

Alıcı: Prof. Dr. Mehmet Haberal

Cc: OSEI. Jude: MAYU. Clorinda;

Konu: WHO: İhsan Doğramacı Family Health Foundation Prize 2022

(DSÖ: İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı Ödülü 2022)

Sayın Profesör Haberal,

Öncelikle 2022 yılında İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı Ödülüne layık görüldüğünüz için sizi tebrik ediyorum.

27 Mayıs 2022 Cuma günü Dünya Sağlık Asamblesi Oturumunda gerçekleşecek ödül törenine davet mektubunu ekte bulabilirsiniz. COVID-19 pandemisi ile ilgili küresel durum çerçevesinde, etkinliğin formatı (şahsen katılım veya sanal etkinlik olarak) dahil olmak üzere daha fazla ayrıntı size zamanında iletilecektir.

Saygılarımızla.

Patricia

Patricia Durand Stimpson

Protokol Birimi. Yönetim Organları Departmanı

Dünya Sağlık Örgütü, Cenevre

Dünya Sağlık Örgütü

EB150/44
29 Ocak 2022

YÖNETİM KURULU

150. oturum

Gündem maddesi 22.3

Vakıf komiteleri ve seçim panelleri

1. İnsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı Ödülü-İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı Ödül Seçim Paneli Raporu

İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı Ödülü, aile sağlığı alanındaki hizmetleriyle dünya çapında tanınan kişi veya kişilere verilir.

İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı Ödülü Seçim Paneli Ödülü, beş adayın adaylıklarını değerlendirmek üzere, yöneticinin adaylıklar konusundaki teknik yorumlarıyla birlikte 24 Ocak 2022 tarihinde toplandı.

Panel, oybirliğiyle 2022 yılı ödülünün Profesör Mehmet Haberal'a (Türkiye) verilmesini Yönetim Kuruluna önerme kararı aldı.

Ankara Başkent Üniversitesi'nin kurucusu ve başkanı Profesör Haberal, aynı zamanda Başkent Üniversitesi Transplantasyon ve Gen Bilimleri Enstitüsü'nün kurucusu ve başkanı, Başkent Üniversitesi Transplantasyon Bilim Dalı Başkanı ve dünya çapında birçok takdir ve ödül sahibidir. Profesör Haberal, 1975 yılından bu yana Türkiye'de ve dünyada genel cerrahi, organ nakli ve yanık tedavisi alanında önde gelen isimlerdendir. Organ nakli için net bir yasal çerçevenin savunulması da dahil olmak üzere temel etik standartları benimsemiş ve yerel bağlamı dikkate alan kademeli ve kültürel açıdan hassas bir yaklaşım benimsemiştir. Organ talebinin karşılanmasına yardımcı olmak için organ naklinin önemine dair farkındalığı yılmadan artırmış, aile ve toplum sağlığına bütüncül bir yaklaşım sergileyerek özellikle tedavi edilemez durumdaki hastaların aileleri ve dini liderlerle toplumsal kabul edilebilirliği artırmıştır. Ayrıca cinsiyet eşitliğini teşvik ederek ve alternatif tedavi seçeneği olmayan organ nakli hastası çocuklara öncelik vererek 1978 Alma-Ata Bildirgesi'nde belirtilen aile sağlığına ve herkes için sağlık ilkesine olağanüstü bağlılık göstermiştir. Profesör Mehmet Haberal dikkate değer bir araştırma gündemine öncülük etmiş olup yaklaşık 2000 yayını bulunmaktadır. Sağlık ve inovasyon alanındaki liderliği ve bölgesel ve küresel kurumlarla işbirliği, çok sayıda organ nakli merkezinin kurulmasını ve bu alanda çalışan birçok genç hekim ve sağlık çalışanının eğitilmesini sağlamıştır. 2015 yılına gelindiğinde Türkiye'de 45 karaciğer nakli merkezi vardı.

**World Health
Organization**

**Dünya Sağlık
Örgütü**

20, AVENUE APPIA- CH-1211 CENEVRE 27 - İSVİÇRE

Profesör Mehmet Haberal
Başkent Üniversitesi, Ankara Hastanesi
Yukarı Bahçelievler;
Mareşal Fevzi Çakmak Cd. 10. Sk. No: 45
06490 Bahçelievler
Ankara Türkiye

Sayın Profesör Haberal,

İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı ödülü 2022

150. oturumunda Dünya Sağlık Örgütü Yönetim Kurulunun 2022 İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı Ödülü'nü size verdiğini bildirmekten mutluluk duyuyorum.

27 Mayıs 2022 Cuma günü saat 09.00'da (CET) yetmiş beşinci Dünya Sağlık Asamblesinde yapılması planlanan ödül törenine sizleri de davet ediyorum. Etkinliğin formatı da dahil olmak üzere daha fazla ayrıntı zamanında iletilecektir.

Bu etkinliğe katılabileceğinizi umuyorum, konuşma metninizi mümkün olan en kısa sürede stimpsonp@who.int adresine e-posta yoluyla gönderirseniz memnuniyet duyarım. Konuşmalar için izin verilen sürenin iki dakika (240 kelime) ile sınırlı olduğunu lütfen unutmayın.

Lütfen katılımınızı Yönetim Organları Departmanı Patricia Durand Stimpson'ın adresine e-posta göndererek teyit edin. Ödül törenine katılamazsanız, ödül sizi temsil eden bir kişiye teslim edilecektir. Ödül Tüzüğü'nün, ödül sahiplerinin seyahat ve diğer masraflarını geri ödemediğini belirtmek isterim.

Son olarak, ekli belgeyi doldurup adresimize e-posta yoluyla gönderirseniz minnettar olurum.

Saygılarımızla,
İMZA

Dr Timothy Armstrong
Direktör
Yönetim Organları Departmanı

EKLİ BELGE: (1)

cc: Profesör Tomris Türmen, Ankara Uluslararası Çocuk Merkezi Başkanı

Tıp Dünyası Başkent Ankara'da Buluştu

Başkent Üniversitesi Kurucusu Prof. Dr. Mehmet Haberal, çocuklarda karaciğer ve böbrek nakli konulu uluslararası sempozyuma ev sahipliği yaptı. Başkent Ankara'da düzenlenen iki günlük sempozyuma 200'ün üzerinde bilim insanı katıldı.

Başkent Üniversitesi Kurucusu Prof. Dr. Mehmet Haberal'ın

öncülüğünde düzenlenen çocuklarda karaciğer ve böbrek nakli konulu uluslararası sempozyum, 10-11 Şubat 2022'de Kızılcahamam Patalya Termal Otel'de gerçekleştirildi. İki gün boyunca devam eden bilimsel sempozyum, dünyanın dört bir yanından bilim insanlarını hem yüz yüze hem de online olarak

Ankara'da bulundu.

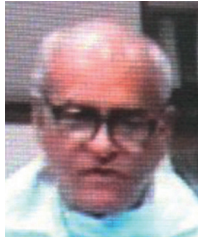
Sempozyumun açılış konuşmasında, bizzat ve online bağlantı yoluyla katılan tüm meslektaşlarına katılımları için teşekkür eden Prof. Dr. Mehmet Haberal, bilimsel sunumunu yaptı ve kronik organ hastalıklarında organ naklinin önemine dikkat çekerek organ bağıışı çağrısında bulundu. Daha sonra Pakistan'dan sempozyumun düzenlendiği salona bağlanan Prof. Dr. Adibul Hasan Rizvi, bilimsel sempozyuma öncülük ettiği için Prof. Dr. Haberal'a teşekkür etti ve katılımcılara

başarılar diledi. Orta Doğu Organ Nakli Derneği (MESOT) Başkanı Prof. Dr. Antoine Barbari ile Asya Transplantasyon Derneği (ASOT) Başkanı Prof. Dr. Gamal Saadi de canlı bağlantıyla açılış konuşmalarını yaptılar.

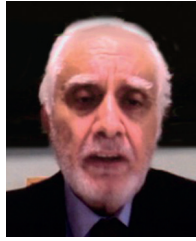
Sempozyumun ilk günündeki bilimsel oturumlarda Suudi Arabistan'dan Prof. Dr. Faissal Shaheen, Suriye'den Prof. Dr. Bassam Saeed, Kuveyt'ten Prof. Dr. Mustafa Al-Mousawi, İngiltere'den Prof. Dr. Nadey Hakim, Güney Afrika'dan Prof. Dr. Mignon McCulloch,

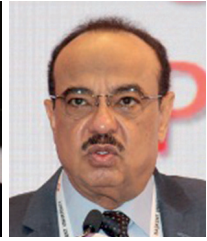
Adibul Hasan Rizvi

Anwar Naqvi

Antoine Barbari

Faissal Shaheen

Bassam Saeed

Mustafa Al-Mousawi

Nadey Hakim

Mignon McCulloch

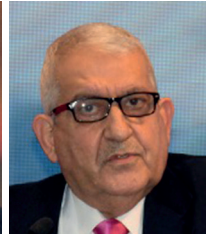
Gamal Saadi

Antoine Stepahan

S. Ali Malek-Hosseini

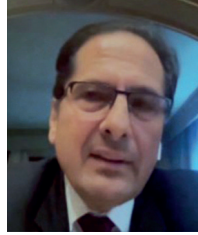
Marwan Masri

Jeremy Chapman

Philip O'Connell

Refaat Kamel

Mohammad Ghnamiat

Hassan Argani

Hani Hafez

Ignazio Marino

Hasan Yersiz

Vivek Kute

İran'dan Prof. Dr. Hasan Argani, Avustralya'dan Prof. Dr. Jeremy Chapman, Lübnan'dan Prof. Dr. Marwan Masri ve Hindistan'dan Prof. Dr. Vivek Kute bilimsel sunumlarını yaptılar.

Prof. Dr. Mehmet Haberal, konuk meslektaşlarıyla yakından ilgilenirken, hem sempozyum için Ankara'ya gelen bilim insanları hem de canlı bağlantı yoluyla ülkelerinden katılarak sunumlarını yapan bilim insanları, Dünya Sağlık Örgütü'nün Prof. Dr. İhsan Doğramacı Aile Sağlığı Vakfı Ödülü'ne

Ukrayna'dan Doç. Dr. Oleg Godik, Ürdün'den Prof. Dr. Mohammed Ghanaimet, Mısır'dan Prof. Dr. Hani Hafez,

layık görülen Prof. Dr. Haberal'ı tebrik ettiler. Yoğun ve verimli geçen sempozyumun ilk günü Orkestra Akademik Başkent'in konseri ile sona erdi.

19 ülkeden yüz yüze ve online olmak üzere 200'den fazla bilim insanını Ankara'da bir araya getiren uluslararası sempozyumun ikinci gününde de, bilim insanları çocuklarda karaciğer ve böbrek nakli konusunda ülkelerindeki gelişmeleri ve araştırmaları aktardı. İlk oturumda kürsüye çıkan ilk isim İran'dan Prof. Dr. Ali Malek-Hosseini'ydi. Önce Prof. Dr. Mehmet Haberal'ı Dünya Sağlık Örgütü ödülünden dolayı tebrik eden Prof. Dr. Malek-Hosseini, ardından da bilimsel sunumunu yaptı. Sunumun ardından, Prof. Dr. Mehmet Haberal, kendisinin aday gösterdiği ve

kabul edilen Amerikan Cerrahlar Koleji Onursal üyelik ödülünü Prof. Dr. Ali Malek-Hosseini'ye takdim etti.

Daha sonra Mı-sır'dan Prof. Dr. Refaat Kamel, Amerika Birleşik Devletleri'nden Prof. Dr. Ignazio Marino ve Prof. Dr. Hasan Yersiz bilimsel sunumlarını yaptılar. Oturum, Türkiye

Prof. Dr. Mehmet Haberal, kendisinin aday gösterdiği ve kabul edilen Amerikan Cerrahlar Koleji Onursal üyelik ödülünü Prof. Dr. Ali Malek-Hosseini'ye takdim etti.

Kapanış seremonisinin ardından Prof. Dr. Mehmet Haberal ve sempozyuma bizzat katılan konuk bilim insanları, birlikte fotoğraf çektirdiler.

ve Türki Cumhuriyetlerden katılan doktorların sunumlarıyla devam etti. Dr. Öğretim Üyesi Emre Karakaya, 2021 yılında Başkent Üniversitesi Hastanesi'nde çocuk hastalarda yapılan karaciğer ve böbrek nakilleri hakkında bilgi verdi. Prof. Dr. Haberal da görüşleriyle sunumlarıyla katkı sağladı.

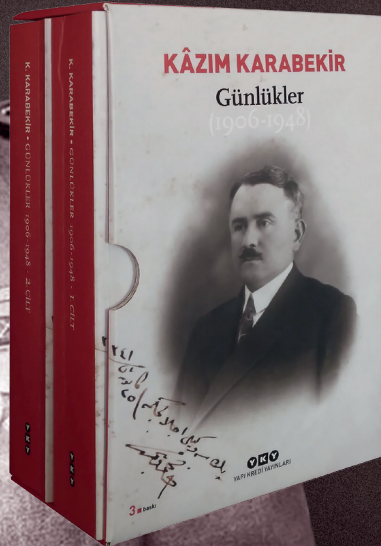
Yoğun ve verimli geçen

sempozyumun sonundaki kapanış seremonisinde ev sahibi Prof. Dr. Mehmet Haberal, sempozyumun son derece başarılı geçtiğini ifade etti ve katılan tüm meslektaşlarına teşekkür etti. Kapanış seremonisinin ardından Prof. Dr. Mehmet Haberal ve sempozyuma bizzat katılan konuk bilim insanları, birlikte fotoğraf çektirdiler. •

Otopsi
Cengiz Özakıncı

Kazım Karabekir'in Günlüklerinde Musul Sorunu

Kazım Karabekir'in Günlükleri.
YKB yayınları, 2008.

askeri harekate hangi ortamda hangi gerekçelerle neden karşı çıktığı, günlüklerinde yer alan şu satırlarda görülüyor:

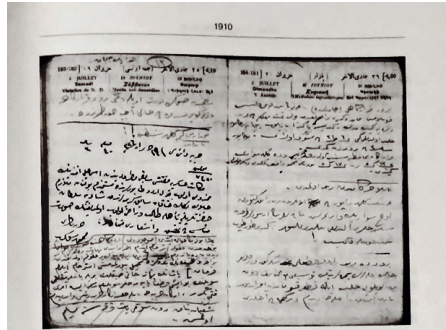
> 27 Şubat 1924 Çarşamba - Aydınlı Cemal Bey'in kerimesi İclal Hanım'la nişanlandım. (...)

> 13 Nisan 1934 Pazar - Daveti üzerine akşam Gazi Paşa'ya. (...)¹

> 30 Nisan 1923 Çarşamba - (...) İsmet (İnönü) "Kazım, Musul boş! Şunu işgal ediversene!" (dedi).

Lozan Barış Atlasması'nın 3. maddesinin Musul'u da içeren 2. kesimi şöyleydi: "Türkiye ile Irak arasındaki sınır, işbu Andlaşmanın yürürlüğe girişinden başlayarak dokuz aylık bir süre içinde Türkiye ile İngiltere arasında dostça bir çözüm yoluyla saptanacaktır. Öngörülen süre içinde iki Hükümet arasında bir anlaşmaya varılamazsa, anlaşmazlık Milletler Cemiyeti Meclisine götürülecektir. Sınır çizgisi konusunda alınacak kararı beklerken, Türk ve İngiliz Hükümetleri, kesin geleceği [kaderi] bu karara bağlı olan toprakların şimdiki durumunda herhangi bir değişiklik yapacak nitelikte hiç bir askeri ya da başka bir harekete bulunmamayı karşılıklı olarak yükümlenirler."

Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal (Atatürk), Başbakan İsmet İnönü ve Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi (Çakmak) Paşa, eğer barışçıl görüşmeler olumlu sonuç vermeyecek olursa, Musul'u Kazım Karabekir Paşa komutası altında yürütülecek bir askeri hareketle almayı tasarlıyorlardı. Gelgelelim Kazım Karabekir Paşa Musul'un askeri hareketle alınmasına karşı çıkacaktı. Onun Musul'a yönelik

Paşa bunu bana havale etti. (Sohodof?) ortduğunda sordu, cevaben bu hizmetten affımı istirham ettim. İsrar etti. Nihayet mütalaanı yaz dedi, ben de yazdım. (Mumtaileyhle büyük bir hukukum olmadıgından bu ağır vazifemin benzenize tahmil buyrulmamasını istirham eylerim ferman) Paşa'nın biraz canı sıksı. Resmî ise amiri Fethi Bey'dir, Erkân-ı Harbiyyece yapılacakına Erkân-ı Harp Reisi var dedim. Şaban Banak dün Şevki Paşa Fırkasına teslim olmuş.

3 Temmuz 1910 (20 Haziran 1326) Fazlar

Brod karargâhı (çadırlarda). Avni Bey bütün kuvveti Kalis'te toplamış. Bican'da kimse bırakmadığından yol tahit-i tehlikededir. Debre'ye gidemedik. Kendisine tekiden yazılıp Bican'a bir tabur çekilendiği gibi 6. Alay 3. Tabur da sevk olundu. Bu tabur saat 5'te Brod'dan geçti.

Karargâh muhafazasından olarak Brod'a gelen süvari 13. Alay 5. Bölük'ten 17. Alay 5. Bölük Yüzbaşısı Mahmut Efendi geldi. Diğer bölük gitti.

Yayla harekâtından bir netice olmadı.

Avni Bey'den gelen raporda alaylardan birine bir rapor getiren üç süvarinin ve ayrıca beş piyade nelerinin Arnavuttar tarafından silahları alındığı bildiriliyor. Kendi tırtop bütün kuvvetiyle Kalis'te.

155

Kazım Karabekir'in günlüklerinden bir sayfa.

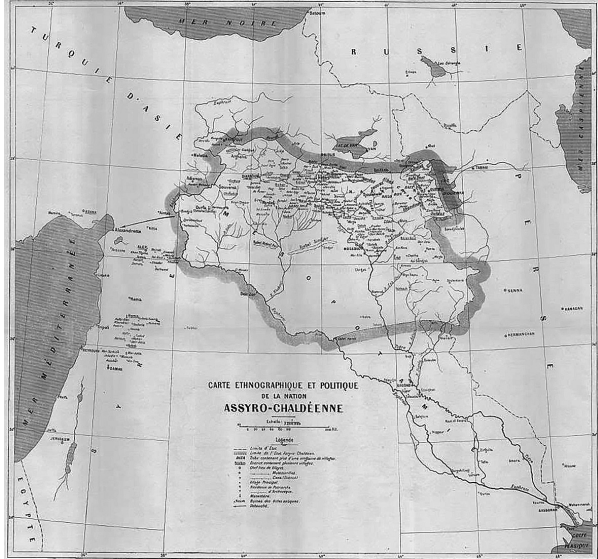
Bu esnada oturduğum sandalyenin yanındaki sandalyedeki kağıdı telaşla hiddetle çevirdi. Ben: Cihanın husumetini tekrar üzerimize çekeceğimizi ve Musul yüzünden

Kazım Karabekir ve İclal Hanım'ın evlilik fotoğrafı, 7 Temmuz 1924. (Şayan Uluşan, "Cumhuriyet Kadınlarından Yaşayan Bir Örnek: Timsal Karabekir Yıldırım", CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 13, Sayı:3, Eylül 2015, s. 158.)

İngilizlerle harbe girişmenin felaketini izah ettim. (Fransa ve İtalya hatta Yunanlı pusudadır). "Harb-i Umumi'den evvel İmadiye ve Çölemerik civarındaki köylerde (Londra

Süryani / Nasturi delegelerin 1919 Paris Barış Konferansı'na bağımsız ülke istemiyle sundukları harita Hakkari ve çevresini kapsıyor.

Başpiskopos Murahhası namıyla) İngiliz misyonelerinin İngiliz mekteplerinde Nasturileri aleyhimize yetiştirdiklerini anlattım. Lozan'da muahedeyi imzalayan sen değil misin, Musul'u neden orada halletmedin? Aramızda hallolunamazsa Cemiyet-i Akvam'a vermeyi kabul ettin. Bundan başka adem-i muvaffakiyetli bir teşebbüsün arkası bir Kürt kıyamı olur," dedim. İsmet: İyi düşünülmüş bir planın akim kalmasından müteessir görünerek sustu.

> 4 Mayıs 1924 Pazar- (...)

Erkan-ı Harbiye Reisi (Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak-c.ö.) eve geldi. İsmet'in bana Musul'u alma teklifini ve daha önce de Gazi'nin teklif ettiğini söyledim. Hayret etti. "Böyle bir şeyden haberim yok, bir hareket yapılacağı

hakkında benimle bir şey görüşmemişlerdi," dedi.

> **5 Mayıs 1924 Pazartesi-** Gazi ve Müdafaa-i Milliye Vekili Kazım Paşa (Kazım Özalp -c.ö.) eve geldiler (iade-i ziyarete). Musul işini iskandil ettim. Renk vermediler. Muahedenin 26. maddesini görecek vechile koymuştum. (Doğrusu: 3. maddenin 2. fıkrası olacak - c.ö.) Kısaca baktı, biliyorum vaziyeti gösterdi.

> **6 Haziran 1924 Cuma -** Musul meselesi Cemiyet-i Akvam'a (Milletler Cemiyeti'ne, o dönemdeki Birleşmiş Milletler örgütüne - c.ö.) naklolundu. İngiliz başmürahhası Percy Cox, Türkiye'ninki Meclis Reisi Fethi Bey. (Fethi Okyar-c.ö.) (...) İtalyanların Adalar'a taahşüdüne (yığınak yapmasına - c.ö.) dair malumat yok. Yalnız Atina ajansı: İtalyanlar Antalya'ya asker çıkaracak, diyor.

> **13 Haziran 1924 -** 10.30'da trenle Ankara'ya geldik. Öğleden sonra Erkan-ı Harbiye Reisi Fevzi Paşa'yı ziyaret ettim. Evlenmek için izin istedim. Ahvali karışık addediyor. Musul meselesi Cemiyet-i Akvam'da müzakeresi Temmuz bidayetinde muhtemel imiş. Belki o zaman İtalyanlar bir şey yaparmış. Ayrılmamaklığım lazım imiş. Dedim, Balıkesir muntkasında seyahatle meşgul olayım. Münasip olmaz diyor. Ankara ve muntkasını teftişte beis yok diyor. Anladım ki emir bâlâdan (yukarıdan-c.ö.).

> **28 Haziran 1924 Cumartesi-** İznim (evlenme izni - c.ö.) hakkında tekrar Fevzi Paşa'ya müracaatla müsaadelerini aldım.

> **29 Haziran 1924 Pazar-** Vedalarımı yaptım. Gazi, İsmet ve Fevzi Paşalara.

> **7 Temmuz 1924 Pazartesi-** Nikahımız oldu.

> **10 Temmuz 1924 Perşembe-** Düğünümüz oldu. Pek mesudum.

> **19 Temmuz 1924 Cumartesi-** Buca'ya refikamla (eşimle -c.ö.) gezmeye.

*

Bu sırada İngiltere, Lozan Barış Antlaşmasının 3/2. maddesinde yer alan askeri harekate

1921 tarihli poster : Ermenistan fatihi ve yetimler babası, muzaffer Şark ordularımızın kumandanı Kâzım Karabekir Paşa hazretleri

Atatürk (ortada), Kazım Karabekir, Fevzi Çakmak, Asım Gündüz Paşalar (solunda), Nurettin Paşa (sağında) 30 Ağustos 1924 günü Dumlupınar'da zaferin 2'inci yıldönümü törenlerinde komutanlarla birlikte.

başvurmama yükümlülüğe aykırı olarak, Irak sınırındaki Nasturileri silahlandırıp ayaklandırmış ve Türkiye bu ayaklanmayı bastırmak üzere askeri harekate girişmişti. Karabekir Paşa'nın günlüğünde bu harekate ilişkin satırlar şöyle:

> **19 Eylül 1924 Cuma-** (...)

Sahilleri teftiş ederken, Musul'a karşı harekate başlandığı bana haber verilmedi. İngilizler İzmir ve İstanbul'a karşı harekete hazırlanmışlar ve matbuatla şunu yazıyorlar: Türkler Musul'da bize karşı müşkülât çıkarabilir fakat Türkiye'nin hayatı da tehlikeye girer. (Ankara'da artık ultiatom vermeye hak kazandım.)

> **8 Ekim 1924 Çarşamba-**

(...) Erkan-ı Harbiye-i Umumiye

Reisinden gelen şifrede vaziyet² dolayısıyla hemen Ankara'ya hareketim bildiriliyor. (...)

> **9 Ekim 1924 Perşembe-**

12:00 sonra Ankara'ya hareket.

> **12 Ekim 1924 Pazar-** Erkan-ı

Harbiye Reisi'ni ziyaret ettim. Nasturi hareketini bir süvari ve bir piyade fırkası yapmış. Bir piyade fırkası da ihtiyata gelmiş. "*Neden ordulara harekati daha önceden bildirmediniz,*" dedim. "*Dahili mesele,*" dedi! Dedim: "*Ne diyorsunuz, bu Musul hareketinin başladığı dahili mesele dahi olsa ordu müfettişlerini bu gibi hareket vukuunda değil daha evvel fikirlerini bile almanız lazımdır.*"

Nitekim İngilizler ultiatom verince telaşla beni İstanbul'dan istediniz."

Atatürk, Kazım Karabekir ve Fevzi Paşalarla birlikte. 30.08.1924, Dumlupınar.

Nasturilerin tedibinde "Asileri Londra'ya kadar takip edeceğiz" tarzında emir verildiğini ve İngilizlerle harbi göze aldıklarını hayretle öğrendim. Bunun felaket olacağı

Atatürk ve solunda Kazım Karabekir Paşa.

Münasip bir cevap bulamadı. "İtimadımız olmasaydı sizi terfi ettirmezdik," gibi bir garibe savurdu. (...) Musul hareketi İngilizlerle bir harbe yol açacağından buna mani olunmasını ısrar ettim. "Mustafa Kemal'in şarktan birkaç güne kadar dönüşünde görüşürüz," dedi.

> 18 Ekim 1924 Cumartesi- Gazi şark seyahatinden geldi. Otomobil ile karşılayacaktım. Ayrancı yolunda karşılaştık. Kısaca sordum.

hakkındaki beyanatıma Mustafa Kemal gülümse-di! Meclis müstacel (acele-c.ö.) açıldı. Musul işi.

> 25 Ekim 1924

Cumartesi- (...) İngilizlerle harbi göze aldıklarını önleyemeyince Meclis'teki vazifeme dönmekte daha ziyade gecikmenin vahametini düşünerek (...)

> 26 Ekim 1924

Pazar- Bugün öğleden

sonra Birinci ordu müfettişliğinden istifa ile İstanbul mebusluğu vazifesine başlayacağımı Erkan-ı Harbiye-i Umumiye ve Müdafaa-i Milliye'ye bildirdim. Gece iki saat kadar Erkan-ı Harbiye Reisi Fevzi Paşa ile görüştim. Mütereddit, "iftira atarak, ayrı ayrı ezileceğiz," diyor. "Musul işi bitince çekileceğim," dedi.

> 29 Ekim 1924 Çarşamba- Cumhuriyet Bayramı. Gazi'yi

makamında tebrik ettim. "Görünmüyorsunuz" dedi. Samimi mukabele ettim. İsmet de Gazi de istifama karşı lakayt görünüyorlar.

Karabekir Paşa'nın günlüğü Kokunduğunda, onun 17 Kasım 1924'de kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'na Başkan olup 26 Kasım 1924'te CHP'den istifa ederek Atatürk'e karşı ana muhalefet partisi lideri olmasında, Musul'a ilişkin görüş ayrılıklarının da önemli bir payı olduğu görülüyor.

98 yıldır Atatürk'e yöneltilen suçlamaların büyük bir bölümü Karabekir Paşa'nın Atatürk'e yönelttiği suçlamaların yinelenmesinden ibarettir. Atatürk ve İnönü, neredeyse yüzyıldır Musul'u Lozan'da satmakla suçlanmaktadır. Öyle ki bu suçlamalar günümüzde lanetleme düzeyine tırmandırılmıştır.³ Karabekir Paşa'nın 2008'de yayımlanan Günlükler'i, bu gibi karaçalmaların hiç bir dayanağı bulunmadığını ortaya koyuyor. •

cengizozakincibd@gmail.com

1-Karabekir Paşa'nın 2008'de yayımlanan Günlükler'inde 13 Nisan 1924 günü Atatürk'le ne görüştüğü yazılı değildir. Karabekir Paşa'nın damadı Faruk Özerengin tarafından yayına hazırlanarak 1991'de "Paşaların Kavgası" başlığıyla yayımlanan kitabında ise o güne ilişkin not şöyledir: **13 Nisan 1924 Pazar** - (...) Gazi dedi ki: "Musul hakkında Halîç Konferansı'nda Fethi Bey siyaset yolu ile muvaffak olmadı. Sıra Karabekir'e geldi. O, bu meseleyi asker kuvvetiyle başaracaktır!" Ben: - "İngilizlere harp açmak, felaketli bir iş olur. Yunanistan'ın yapmadığını bu sefer İtalyanlara teklif edebileceklerini hesaba katarak İzmir Harp Oyunu'nda tehlikeyi belirttiğiniz halde,

şimdi böyle bir istilaya kendimizin sebebiyet vermesi doğru olur mu? Lozan'da Musul meselesinin halli sonraya, fakat siyasi bir yoldan halle bırakılmadı mı? Bu meseleyi daha öne alarak, Hilafetin lağvında acele buyurulmamalı idi. Eğer mütalaam sorulsaydı, belki bu teklifimi siz de kabul buyururdunuz. Bugün İstiklal Harbi zamanından daha zayıf bir halde olduğumuzu iddia edebilirim. Herhangi bir muvaffakiyetsizliğin, bilhassa Kürtlük muntkasındaki akisleri pek zararlı olabilir. Doğunun ıslahına yazık ki hiç ehemmiyet verilmiyor. İçtimai düzenimiz dolayısıyla ahlaki durumumuz da, günden güne her tarafa bozuluyor" (dedim). Benim gazi ve müşirliğimden bahsedene albümü bana göstermekten bir maksadı da galiba beni Musul hareketini yapmaya ıstahlandırmak olacaktır. Buna kıymet vermediğimi görünce, işi kısa keserek dedi ki: "Sen bu işleri İsmet ve Fevzi Paşa'larla görüşürsün. Haydi artık salonu inelim!" (...) [BKz: Kazım Karabekir, "İnkılap Hareketlerimiz" (Paşaların Kavgası). Yayına hazırlayan: Faruk Özerengin, Emre y. 1. baskı Aralık 1991, 6. baskı Nisan 2005, s. 267 vd.]

Burada çok açık bir tarih uyumsuzluğu vardır. Halîç Konferansı 19.05.1924'te toplanmış, 05.06.1924'te sonuç alamadan dağılmıştır. Buna göre, Atatürk, 13 Nisan 1924'te Karabekir'e, "Halîç Konferansı'nda Fethi Bey muvaffak olmadı," demiş olamaz, çünkü o tarihte Halîç Konferansı başlamış değil. Karabekir Paşa'nın Günlükler'inde ise 13 Nisan 1924'te böyle bir konuşma yazılı değil.

2- Türkiye Nasturi / Musul hareketına, Musul sorununun Milletler Cemiyeti'nde görüşülmeye başlandığı 29.09.1924 günü son verdi. 05.10.1924'te Türkiye'ye bir "aide memoire" (andırı, muhtıra) veren İngiltere, 08.10.1924'te Aşuta'daki Türk askeri hedeflerini bombaladı ve Türkiye'ye bir ultimato verdi. Karabekir Paşa aynı gün Ankara'ya çağırıldı.

3- <https://twitter.com/06melihgokcek/status/1493949615384715266> - "Batum'u, Musul'u, Halep'i, Rakka'yı, Süleymaniye'yi ve Kerkük'ü Lozan'da satanlara lanet olsun... Bugün buralar Türkiye topraklarına dahil olsa ekonomik sıkıntı mı kalırdı? Bu toprakları yabancılara peşkeş çekenlerin mezarları ateşle dolsun inşaallah..."

Yılmadan Yorulmadan
Dr. Cihangir Dumanlı

Çanakkale
Zaferi'nin
107. Yılı

Atatürk Olmasaydı Çanakkale Geçilirdi

Tarihimizin en çok gurur verici zaferlerinden biri olan Çanakkale Zaferi'nin 107. yıldönümünü kutluyoruz.

İtilaf Devletleri'nin (İngiltere, Fransa, İtalya) Boğaz'ı geçerek İstanbul'u işgal etmek, Osmanlı İmparatorluğu'nu savaş dışı bırakmak ve İtilaf grubundaki Çarlık

Rusya'sına yardım ulaştırmak maksatlarıyla giriştikleri Çanakkale seferi deniz ve kara savaşları olmak üzere iki safhadır.

Birinci safha olan deniz savaşında

zamanın en güçlü ve modern deniz gücüne sahip donanma deniz mayınları ve kıyı topçumuzun etkili ateşleri karşısında gemilerinin yarısını kaybetmiş, 18 Mart 1915'te altı saat süren mücadele sonucunda boğazı denizden geçemeyeceğini anlayarak geri çekilmiştir. 18 Mart'ta bu zaferi kutluyoruz.

18 Mart emperyalizme vurulan ilk büyük tokat olmakla birlikte Çanakkale Zaferi'ni 18 Mart'la sınırlandırmak doğru değildir.

Harp tarihinin en yoğun ve en kanlı savaşlarından birisi olan Çanakkale Savaşı'nın kara safhası 9,5 ay sürmüş ve her iki taraftan toplam yarım milyon zayıata neden olmuştur.

Boğazı denizden geçemeyeceğini anlayan İtilaf Devletleri Gelibolu Yarımadası'nı işgal ederek kıyı topçumuzu etkisiz hale getirmeyi,

Yarbay Mustafa Kemal tümenine verdiği **“Ben size taarruzu değil, ölmeyi emrediyorum”** tarihi emri ile sayıca ve ateş gücü bakımından üstün olan düşmana karşı karar üstünlüğü sağlayarak ilk gün İstanbul'un işgaline engel olmuştur.

mayınları emniyetli bir şekilde temizleyerek boğazdan geçmeyi planlamış, bu maksatla donanmanın ateş desteğinde büyük bir birleşik / müşterek kara gücünü kullanmıştır.

Ancak Gelibolu Yarımadası'nı işgal girişiminde bu kez karşısında önce 19. Piyade Tümen Komutanı Yarbay, sonra Anafartalar Grup Komutanı olan Albay Mustafa Kemal'in üstün komutanlık yeteneğine çarparak yine başarısız olmuş ve geri çekilmiştir.

Arıburnu Karşı Taarruzu

Mustafa Kemal ilk olarak çikarmanın yapıldığı 25 Nisan 1915'te Arıburnu'nda çıkan ANZAC kolordusunu tümenin etkili karşı taarruzu ile geri püskürtmüştür.

ANZAC kolordusunun hedefi yarımada hakim olan Kocaçimen tepeyi ele geçirmektir. Bu hedefe ulaşırsa İtilaf kuvvetleri savaşı kazanmış olacaktır. Ordunun ihtiyat tümenin komutanı olan Yarbay Mustafa Kemal bizzat yaptığı keşifle durumun ciddiyetini kavramış ve askeri teamüllere aykırı olarak ordu komutanının emri olmadan inisiyatifini kullanarak ordu ihtiyat tümenini muharebeye sokmuş düşmanı geri püskürtmüştür. Bu olayda tümenine verdiği "Ben size taarruzu değil, ölmeyi emrediyorum" tarihi emri ile sayıca ve ateş gücü bakımından üstün olan düşmana karşı karar üstünlüğü sağlayarak ilk gün İstanbul'un işgaline engel olmuştur.

Anafartalar Karşı Taarruzları

25 Nisan'dan 6 Ağustos'a kadar yoğun muharebelere rağmen hedefine ulaşamayan düşman, takviyeli birlikleri ile 6 Ağustos'ta Arıburnu ve Anafartalar bölgesine ikinci bir çıkartma yapmıştır. Ordu Komutanı Liman Von Sanders cephenin diğer sektörlerinden uygun olan tümenleri çıkartma bölgesine kaydırmıştır. Bölgede toplanan dokuz tümenin bir elden sevk idaresi gereği ortaya çıkınca Albay Mustafa Kemal bölgedeki tüm tümenleri kendi isteği ile Anafartalar Grup Komutanı olarak

Mustafa Kemal 25 Nisan'dan sonra ikinci kez İstanbul'u işgalden kurtarmış ve yetkin bir komutan olarak Türk ve dünya kamuoyunda kendisini ispatlamıştır.

emrine almıştır.

Anafartalar Gurup Komutanı Albay Mustafa Kemal 9 Ağustos (birinci Anafartalar) ve 10 Ağustos (Conkbayırı) karşı taarruzları ile düşmanın ilerlemesini durdurmuş, nihayet 21 Ağustos'taki ikinci Anafartalar karşı taarruzu ile düşmanı çekilmeye zorlamıştır.

21 Ağustos Çanakkale Kara Savaşı'nın doruk noktasıdır. Bu tarihten sonra düşman yeni bir girişimde bulunamamış, yenilgiyi kabul ederek çekilmeye karar vermiştir.

Mustafa Kemal 25 Nisan'dan sonra ikinci kez İstanbul'u işgalden kurtarmış ve yetkin bir komutan olarak Türk ve dünya kamuoyunda kendisini ispatlamıştır.

Çanakkale geçilseydi, işgal İstanbul ile sınırlı kalmaz, İtilaf Devletleri kendi aralarında yaptıkları gizli paylaşma anlaşmalarına göre ülkemizin diğer bölgelerini de işgal ederlerdi. Bu arada Doğu Anadolu'yu Ermeniler değil, bizzat Rus birlikleri işgal edebilirdi.

Çanakkale Geçilseydi

Atatürk'ün yukarıda anlatılan başarıları olmasaydı tahmin veya öngörü değil ama senaryo olarak olay şöyle gelişirdi:

Düşman yarımadaya hakim olan Kocadağ bloğunu ele geçirir, topçu bataryalarımızı etkisiz hâle getirir, boğazdaki mayınları rahatça temizler ve boğazdan emniyetli bir şekilde geçerdi.

Düşmanın boğazdan geçmesi demek; İstanbul'un işgal edilerek Osmanlı İmparatorluğu'nun savaş dışı kalması demektir. Bu olsaydı İstanbul 13 Kasım 1918'de değil, üç yıl önce İngiliz, Fransız ve İtalyanlarla birlikte Ruslar tarafından da işgal edilirdi.

Osmanlı İmparatorluğu'nun

erken yenilgisi savaşın seyrini değiştirir, müttefiklerimiz Almanya ve Avusturya Macaristan İmparatorluğu da erken yenilmiş olurlardı.

İşgal İstanbul ile sınırlı kalmaz, İtilaf Devletleri kendi aralarında yaptıkları gizli paylaşma anlaşmalarına göre ülkemizin diğer bölgelerini de işgal ederlerdi. Bu arada Doğu Anadolu'yu Ermeniler değil, bizzat Rus birlikleri işgal edebilirdi.

Bu durumda Kurtuluş Savaşımızın başlangıç koşulları çok farklı olur ve erken oluşurdu.

Mustafa Kemal başarılı bir komutan olarak tarih sahnesine çıkmamış olsaydı Kurtuluş Savaşı çok farklı yapılabilirdi.

Çanakkale geçilseydi Rusya rahatlar, Sovyet Devrimi de 1917'de değil, daha sonra yapılırdı.

Sonuç

Çanakkale'yi "geçilmez" yapan Mehmetçiğin üstün savaşıma azim ve iradesi ile bu azim ve iradeyi yüksek komutanlık yeteneği ile etkili bir şekilde kullanan Mustafa Kemal'dir.

Mustafa Kemal olmasaydı Çanakkale geçilir, tarih başka türlü yazılırdı. Bu nedenle Çanakkale'yi Mustafa Kemal'siz anlatmak, onun başarılarını küçümsemek, zaferi hurafelere bağlamak hem tarihi gerçeklere aykırıdır hem de kahramanlara saygısızlıktır. •

cihangirdumanlibd@gmail.com

Arayış
Vahap Candan

NUSRET'İN MANZUM ÖYKÜSÜ (Nusret'in Erleri)

8 Mart 1915, sabaha karşı elde kalan son 26 mayını,
Boğaz'da Erenköy açıklarına döşeyen erlere; minnet ve saygıyla.

*Hava hafif pusluydu,
Yağmur da çiseliyordu,
Kaptan Hakkı Bey' in memnuniyeti
yüzüne yansıyordu,
Kepez Burnu'nu geçtikten
sonra çarkçıbaşına buyurdu;
"İngiliz denizaltıları cirit atıyor" du,
Çarkçıbaşı, Nusret'in hızını düşürdü,
Bacadan kıvılcım çıkarsa düşman
görürdü.
Nusret kıyıya paralel süzülüyordu,
Dünyayı titreten armada elli mil ötede
bekliyordu,
Hesaba göre Türk topçusunu*

*susturacak,
Boğazı yaracak ve başkente varacaktı.
Nazmi Bey harita incelerken, birden
durdu;
Nusret, Mesudiye'nin yanından geçiyordu,
Koşarak güverteye çıktı,
Erleriyle birlikte Mesudiye şehitlerine
selama durdu.
Ve olanları düşündü;
Mesudiye Zırhlısı üç ay önce ordaydı,
İngiliz denizaltısı onu kolayca
vurmuştu.
Mesudiye' de güçlü deniz topları vardı;
Erleri imanlı hem de çok yamandı,*

*Bıraksalar kibirli armadaya bodostla-
ma dalaradı.*

Hakkı Bey derin bir nefes aldı.

Nazmi çok korktu "kalbin mi yoksa?"

"Hayır" ! Dedi Kaptan; "bak şu erlere

Alınları pak, yüzleri huzurla dolu!"

Ve devam etti;

*"Mesudiye'den sökülen iki batarya var
ya" dedi,*

"İyi ki söküldü Baykuştepe'ye

konuldu,

*Oradan atılan mermiler çarpacak
Majestic'e;*

Kim bilir belki Elizabeth'e.

Nazmi Bey ilk emrini verdi;

birinci mayın Bismillah fondo.

Mayıncı erler telaşsız sessizdi,

Bismillah fondo...

Birinci mayın yerine kondu...

Erlük vaktiydi, pus dağılır gibi oldu,

Yıldızlar göründü, Allah'tan çabuk

kayboldu,

*Mehmet Onbaşı horoz sesi duyar gibi
oldu,*

*"Hadi canım sen de" dedi. Kendi
kendine güldü.*

Bismillah fondo,

Bismillah fondo...

Yirmialtıncı mayın yerine kondu.

Ve Hasan Çavuş bir türkü tutturdu;

"Nusret'in erleri imanlı

Demir aldık; hava bugün dumanlı

Geliyormuş armada üç yüz parça.

Maşallah deyin mayın dökken erlere

Maşallah deyin nasır tutmuş ellere

Maşallah deyin kumanda veren dillere..."

Nusret yine telaşsızdı

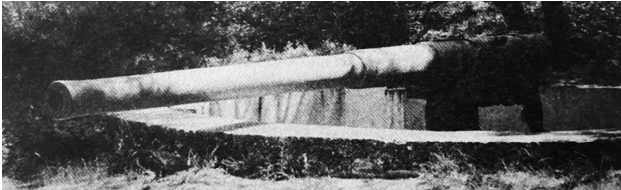
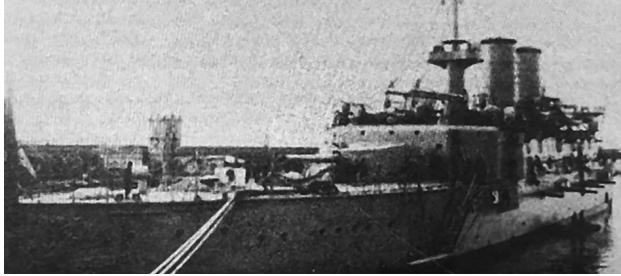
Ve olabildiğince sessizdi

Düşük hızla yola koyuldu,

Sanki bir sefa gemisiydi,

Sanki ay dolundu... •

vahapcandanbd@gmail.com

Kaptan Yüzbaşı Hakkı Bey (sol üstte) / Mayın Grup Komutanı Yzb. Nazmi Bey (sol
altta) Mesudiye Zırhlısı (sağ üstte) / Çanakkale Deniz Savaşı başlamadan önce,
13 Aralık 1914'te İngiliz B-11 Denizaltısı'ndan atılan torpidoyla batırılmadan önce
limanda demirli iken çekilmiş fotoğrafı. / Mesudiye'den sökülen Baykuştepe'ye yer-
leştirilen deniz toplarından biri (sağ altta) (Fotoğraf için Doç. Dr. Mithat Atabay'a teşekkürler)

Güneş ufuktan şimdi doğar!

TBMM kuruluşundan 1923 Ağustos ayına kadar yeni dönem açılışları Mart ayında oluyordu.

Mustafa Kemal yüz yıl önce 1 Mart 1922’de üçüncü toplantı yılı açılışında tarihi bir konuşma yaptı. Sözlerine her fırsatta vurguladığı “benim karakterimdir” dediği “özgürlük ve bağımsızlık”, “çalışma” ilkesini dile getirerek başladı:

“Yönetim biçimimiz, kayıtsız şartsız egemenliğine sahip olan halkın kaderini kendi ve gerçekten

yönetmesi temeline dayalıdır. Türkiye halkı ırkan ve dinen ve kültürel olarak birleşmiş, yekdiğerine karşı karşılıklı saygı ve özveri duygusu ile dolu ve kader ve çıkarları ortak alan toplumsal bir heyettir. Azınlıklarla beraber, bütün halkın refah ve saadetinin ve kanunların bahşettiği her türlü haklarının dokunulmazlığının sağlanması ve memlekette kanuni egemenliğin kabulü, iç yönetim ve siyasette değışmez bir ilkemizdir.”

İç karışıklıklara değinen Mustafa Kemal, aldatmalar, kıskırtmalar, kandırılmalar sonucu çıkartılan olayların yatıştırıldığını, adaletin gereğinin yapıldığı ve şefkat gösterildiğini anlattıktan sonra sağlık konusuna değindi: “Memleketimizin hekim gereksinimi olanağın izni oranında giderilmeye uğraşıldı. 1920 yılında 260 hekim çalıştırılırken. Bu sayı, geçen yıl süresince 312’ye çıkarıldı. 50 hekimin

daha sağlanmasıyla hekimsiz kazalara gönderilmeleri tasarlanmaktadır. Bu yıl bulaşıcı hastalıkların istilasına meydan verilmedi, baş gösterenler derhal sağlık önlemleri alınarak olduğu yerde yok edildi. Bulaşıcı hastalıklara karşı en kesin tedbir olan aşılar artık tamamıyla memleketimizde üretilmektedir...”

Sıra hukuk ve adalete geldi. Mustafa Kemal:

“Hükümet memlekette kanunu egemen kılmak ve adaleti iyi dağıtmakla yükümlüdür. Bu bakımdan adliye işi çok önemlidir. Dolayısıyla, adliye siyasetimizi de açıklamayı yararlı buluyorum. Adliye siyasetimizde izlenecek amaç, önce halkı yormaksızın hızla, isabetle, emniyetle adaleti dağıtmaktır.

ikincisi, toplumumuzun bütün dünya ile teması doğal ve zorunludur. Bunun için adalet seviyemizi bütün uygar toplumsal hayatın adalet seviyesi derecesinde buldurmak zorundayız(...) çağdaş ilerlemeler, milletlerin uygar gereksinimlerini genişletir, çoğaltır, çeşitlendirir ve bu uygar ihtiyaçlar ile orantılı uygar hakların oluşumunu gerektirir(...) hukuki mevzuatımızın bü-

“Türkiye’nin hakiki sahibi ve efendisi, hakiki üretici olan köylüdür. O halde, herkesten daha çok refah, saadet ve servete müstahak ve layık olan köylüdür.

tün uygar devletlerin kanuni düzenlemelerinden eksik olması uygun değildir. Gözlemlerimizin yöneldiği tam bağımsızlık kavramında adli bağımsızlığımızın da saklı bulunduğu tabiidir. Dolayısıyla; her bağımsız devletin ayrılmaz bir hakkı olan adalet dağıtma görevine kimseyi karıştıramayız.”

Ekonomi konusunda uzun açıklamalar yapan Mustafa Kemal sordu:

“Türkiye’nin sahibi ve efendisi kimdir?”

Yanıtladı: “Türkiye’nin hakiki sahibi ve efendisi, hakiki üretici

olan köylüdür. O halde, herkesten daha çok refah, saadet ve servete müstahak ve layık olan köylüdür. Dolayısıyla, TBMM hükümetinin iktisadi siyaseti bu aslı gayeyi elde etmeye yöneliktir. Bugünkü felaket ve sefaletin yegâne sebebi, bu hakikatin gafili bulunmuş olmamızdır. Hakikaten yedi asırdan beri dünyanın çeşitli taraflarına sevk ederek, kanlarını akıttığımız, kemiklerini topraklarında bıraktığımız ve yedi asırdan bari emeklerini ellerinden alıp israf eylediğimiz ve buna karşılık daima hakaret ve aşağılama ile mukabele ettiğimiz ve bunca fedakarlık ve ihsanlarına karşı nankörlük, küstahlık, cabbarlıkla uşak menzilesine indirmek istediğimiz bu aslı sahibin huzurunda bugün büyük bir hicap ve ihtiramla hakiki vaziyetimizi alalım.”

Sözü kapitülasyonlara getiren Mustafa Kemal:

“Bize karşı yapılan rekabet hakikaten; çok gayri meşru, hakikaten çok kahrediciydi. Rakiplerimiz bu suretle gelişmeye müsait sanayimizi de mahvettiler. Ziraatımızı de yaraladılar. iktisadi ve mali gelişme ve olgunlaşmamızın önüne geçtiler. Artık özgür ve bağımsız bir hayata atılan Türkiye için, iktisadi hayatını boğmakta olan kapitülasyonlar mevcut değildir. Ve olamaz.”

Ekonomik düşüncesini özetledi, Mustafa Kemal:

“Gerek ziraat ve gerek memleketin serveti ve genel sıhhati

bakımından ehemmiyeti muhakkak olan ormanlarımızı da çağdaş tedbirlerle iyi halde bulundurmak, genişletmek ve azami fayda temin eylemek, esas ilkelerimizden biridir. İktisadi siyasetimizin önemli gayelerinden biri de, genel menfaatleri doğrudan doğruya alakadar edecek iktisadi müesseseleri ve teşebbüsleri mali ve fenni kudretimizin müsaadesi nispetinde devletleştirmedir. Topraklarımızın altında terk edilmiş duran maden hazinelerini

“Bugünkü savaşlarımızın amacı tam bağımsızlıktır. Tam bağımsızlık ise ancak mali bağımsızlık ile mümkündür.”

kısa zamanda işleterek milletimizin menfaatine açık bulundurabilmek de ancak bu usul sayesinde mümkündür.”

Yol yoktu, yolsuzluk çoktu. Sızlanmayan Mustafa Kemal çözüm sundu:

“(…) “Her şeyden önce hayat ve bağımsızlığımızı teminden ibaret olan milli gayemize ulaştıktan başka bir şey düşünemeyiz(…) Mali kuvvetimiz bugüne kadar olduğumuz gibi hariçten borçlanma yapmaksızın da, fakirane olmakla beraber, memleketi idare edecek ve gayesine ulaştıracaktır(…) Bugünkü savaşlarımızın amacı tam bağımsızlıktır. Tam bağımsızlık ise ancak mali

bağımsızlık ile mümkündür. Bir devletin maliyesi bağımsızlıktan mahrum olunca o devletin bütün hayati şubelerinde bağımsızlık felç olmuştur. Çünkü her devlet organı ancak maliye ile yaşar. Mali bağımsızlığın korunması için ilk şart, bütçenin iktisadi bünye ile orantılı ve dengeli olmasıdır. Dolayısıyla; devlet bünyesini yaşatmak için dışarıya başvurmaksızın memleketin gelir kaynaklarıyla idareyi temin çare ve tedbirlerini bulmak lazım ve mümkündür(...) Azami tasarruf, milli şiarımız olmalıdır. Dolayısıyla; mali usulümüz, halka baskı yapmak ve zarar vermekten kaçınmakla beraber, mümkün olduğu kadar harice ihtiyaç duymadan ve el açmadan yeterli gelir temin etmek esasına dayalıdır.

Halkın vergi yükünü azaltmak, dış borçlanma tuzağına düşme-me uyarılarında bulundu Mustafa Kemal:

“Şimdiki halde istifade edilemeyen gelir kaynaklarından istifade etmek ve halkın vergi yükünü hafifletmek için bazı maddeler üzerinde tekeller koymak lazımedendir. Mazinin ve düşmanların memleket

ve milletimizi bütün uygarlık dünyasıyla birlikte ileriye yürütmekten men etmiş olan zincirleri, bugün bizi, az zamanda fevkalade teşebbüslerde ve icraatta bulunmaya mecbur ediyor. Ancak bu mecburiyetin tatmini ve zayıtının telafisi bugünkü mali kudretimizin üstündedir. Bundan dolayı hükümetimizin her medeni devlet gibi harici borçlanmalar yapmasına lüzum vardır. (...) Biz memlekette, memuriyeti, üretimi ve

“Azami tasarruf, milli şiarımız olmalıdır. Dolayısıyla; mali usulümüz, halka baskı yapmak ve zarar vermekten kaçınmakla beraber, mümkün olduğu kadar harice ihtiyaç duymadan ve el açmadan yeterli gelir temin etmek esasına dayalıdır.

halkın refahını temin edecek, gelir kaynaklarımızı geliştirecek verimli borçlanmalara taraftarız.

Ekonomik bağımsızlık yanında manevi bağımsızlığa, özgürlüğe, özgüvene dikkat çekti Mustafa Kemal:

“Asırlardan beri milletimizi idare eden hükümetler maarifi yayma arzusunu gösteregelmişlerdir. Ancak bu arzularına varmak için Doğu’yu ve Batı’yı taklitten

kurtulamadıklarından, sonuç, milletin cehaletten kurtulamaması olmuştur. Bu hazin hakikat karşısında, bizim takibe mecbur olduğumuz maarif siyasetimizin esas hatları şöyle olmalıdır. Demıştim ki, bu memleketin asli sahibi ve toplumuzun esas unsuru köylüdür. İşte bu köylüdür ki, bugüne kadar maarif nurundan mahrum bırakılmıştır. Dolayısıyla; bizim takip edeceğimiz maarif siyasetinin temeli, önce mevcut cehaleti gidermektir(...) Genel olarak bütün köylüye okumak, yazmak ve vatanını, dinini, dünyasını tanıtabilecek kadar coğrafi, tarihi, dini ve ahlaki bilgi vermek ve dört işleme öğretmek maarif programımızın ilk hedefidir.”

Bu da yetmez dedi Mustafa Kemal:

“Medeni ve asri bir toplumun bilim ve irfan yolunda yalnız bu kadarla yetinemeyeceği şüphesizdir. Milletimizin dehasının gelişmesi ve bu sayede layık olduğu uygarlık mertebesine çıkması doğallıkla yüksek meslekler erbabını yetiştirmekle ve milli kültürümüzü. yüceltmekle mümkündür. (...) yetişecek çocuklarımıza ve gençlerimize, görecekleri tahsilin sınırı ne olursa olsun, en önce ve her şeyden önce Türkiye'nin bağımsızlığına, kendi benliğine ve milli ananelerine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek gereği öğretilmelidir. (...)”

Türkiye'nin çağdaş dünyada yerini almasını isteyen Mustafa Kemal, özgür, bağımsız ve yansız basın yayının gerekliliğini dile getirdi:

“(…) Bu konuda ise mevcut araçların birincisi ve en önemli basınıdır. Basın, milletin ortak sesidir.”

Din işleri konusunda çağrı yaptı Mustafa Kemal: “Din işlerinin yürütülmesi hakkında görüş ortaya koymaya esasen mahal yoktur. Çünkü bu husus Kur'an'ın nasları ile hasıldır. Yalnız hatıra gelen bir noktayı söylemeden geçemeyeceğim. Camilerin mukaddes minberleri halkın ruhani, ahlaki gıdalarına en yüce, en bereketli kaynaklardır. Dolayısıyla, camilerin ve mescitlerin minberlerinden halkı aydınlatacak ve doğru yolu gösterecek kıymetli hutbelerin içeriğini halkın öğrenmesi imkanını temin Din İşleri Vekaleti'nin önemli bir görevidir.”

Henüz işgalden kurtulmayan Türkiye'nin çok yakında bağımsızlığını elde edeceğini biliyor ve tünelin ucundaki ışığı görüyordu Mustafa Kemal:

“Memleketimizin gerek siyaseten gerek iktisaden idam hükmünü ilan eden Sevr Antlaşması'nın tatbikine mani olmak üzere, milletimizin girişmeye mecbur kaldığı kararlılıkla sürdürdüğü savaşlar karşısında o antlaşmanın bize cebren kabul ettiremeyeceğini birçok kanlı savaşlardan sonra anlayan itilaf devletleri bizi Londra'ya davet etmişlerdi. Pek az bir zaman evvel serseri sayılan hükümetimizin böyle bir konferansa resmen davet edilmesi milletimiz hesabına kaydedilecek siyasi bir muvaffakiyettir. Harici siyasetimizde başka bir devletin hukukuna

tecavüz yoktur. Ancak hakkımızı, hayatımızı, memleketimizi, namusumuzu, müdafaa ediyoruz ve edeceğiz.”

Savaşmak, kan dökmek yanısıra değildi Başkomutan Mustafa Kemal:

“(…) Bizi milli davamızı takip-ten yıldıracak hiçbir vasıta, hiçbir kudret tasavvur olunamaz. Milli davamız bizim hayatımızdır. Memleketimizin iktisadi kaynakları bütün dünyanın hırslarını çekecek verimliliğe ve servete sahiptir. Düşmanlarımız bizi zorlayıcı tedbirler tatbik edecekleri tehdidi ile, bağımsızlığımızı güvenceye almayan şartlar dahilinde barış yaptırmaya mecbur edebileceklerini zannediyorlarsa bunda çok aldanıyorlar. TBMM hükümeti Türkiye'nin ve Türkiye halkının beka ve bağımsızlığını temine

çalışıyor. Çünkü Türkiye'nin asli sahibi, meşru ve hakiki sahibi olan Türkiye halkının kati arzu ve iradesi bu yoldadır.”

En karanlık günlerde bile umudunu yitirmedi “Güneş ufuktan şimdi doğar” marşını dilinden düşürmeyen Mustafa Kemal: “Bizim için hayat ateşi ve gelecek nesiller için kurtuluş ümidi olan mukaddes gayemizdir durup dinlenmeden yürüyeceğiz.”

Dünya 21 Mart yeni yıla doğanın uyanışı ve bahar bayramına hazırlanırken Mustafa Kemal Türkiye'yi yeniden doğacağı 1923'e taşıyordu. Mithat Cemal Kuntay'ın "Yurt Duyguları" adlı şiirinin son iki dizesiyle bitirdi sözlerini:

“Ölmez bu vatan farzımızahal ölse de hatta! Çekmez kürenin sırtı o tabutu cesimi.” •

yasarozturkdbd@gmail.com

Türkiye'ye Kin Yakışmaz

İstanbul'un işgali yıllarında bir Türk okulunu gezen Fransız generallerinden M. Bramon, bir kızımızın yaptığı el işini beğenmişti. Generalin bunu almak istemiş, öğretmen el işinin sahibine yaptığını armağan etmesi teklifinde bulunmuş, fakat öğrenci buna son derece sinirlenerek: “Hayır, bir çöp bile vermem” diyerek bu teklifi şiddetle reddetmişti. Yıllar sonra aynı okula Atatürk gelmiş, aynı öğrenci bu kez, aynı el işini Atatürk'e armağan etmek üzere uzatmış ve heyecanla şöyle demişti: “Büyük Ata'm, bu değersiz hediye kabulünü rica ediyorum. Bu işimi bir zamanlar hocam, memleketimin işgali zamanında, Fransız Generali Mösyö Bramon'a armağan olarak vermemi rica etmişti. Ben, reddetmekle düşman ellerinde bir çöpümü bile görmek istemediğimi söylemişim. Şu dakikada içimden gelen bir istek ve sevgiyle armağanımı kabul etmenizi rica ediyorum.”

Ata'nın bu sözler üzerine kaşları çatılmış ve sert bir sesle şu yanıtı verdiği duyulmuştur: “Kızım, Türkiye'ye kin yakışmaz!.. Biz herkesle dostuz. Çektiklerimiz, başımızda bulunan saltanat devrinin büyük hatalarının neticesidir. Avrupalıların, Türk kızlarının eserlerini hayranlıkla seyretmelerine fikirlerini değiştirebilir miyiz? Sen onu o zaman verseydin, şimdi şanlı Türk kızlarını temsil eden bir eser Avrupa duvarlarını süslerdi.” , Kemal Arıburnu Atatürk, Anekdotlar-Anılar, Ayıldız Yayınları, Ankara 1960.

Mars ve Hindistan Hikayesi

Ne oldu bize?

“ Bu memleket, dünyanın bek-
lemediği, asla ümit etmediği bir
müstesna mevcudiyetin yüksek tecel-
lisine, yüksek sahne oldu. Bu sahne
7 bin senelik, en aşağı, bir Türk
beşiğidir. Beşik tabiatın rüzgârları
ile sallandı; beşiğin içindeki çocuk
tabiatın yağmurları ile yıkandı.

O çocuk tabiatın şimşeklerinden,
yıldırımlarından, kasırgalarından
evvela korkar gibi oldu; sonra on-
lara alıştı; onları tabiatın babası
tanıdı, onların oğlu oldu. Bir gün o
tabiat çocuğu tabiat oldu; şimşek,
yıldırım, güneş oldu; Türk oldu.
Türk budur. Yıldırımdır, kasırgadır;

dünyayı aydınlatan güneştir.”

Atatürk bu sözleri söylerken elbette aklında Sevr Anlaşması'yla Anadolu'ya sonradan geldiği iddia edilen Türklerin Anadolu'dan sürülmeleri için çalışan düşmanlar ile ümmet olan ve kulluk edenler yerine millet ve vatandaş olan bir ülkenin halkı vardı. Bu konuda Orhun Yazıtları'ndan Hitit ve Sümerler'e kadar dünya tarihi ve Anadolu medeniyetleri olmak üzere araştırmalar yapıyordu.

Anadolu Medeniyetleri Müzesi 1997 yılında İsviçre'nin Lozan kentinde 68 müze arasında birinci seçilerek "Avrupa'da Yılın Müzesi" unvanını elde ediyor.

Kapatın gözlerinizi bir hayal edin.

Sakarya Meydan Muharebesi olanca hızıyla devam ediyor.

Düşman öylesine yakındır ki, top sesleri meclisten duyulur haldedir.

Meclis, çalışmalarına devam edebilmek için “Konya, ya da Kayseri'ye taşınalım mı” tartışmaları yaparken, Sarı Paşa Türk tarihi üzerinde çalışmalar yapıyor. Anadolu'da başta Hititler olmak üzere tüm medeniyetlerin araştırılması gereğini düşünüyor. Türklerin Anadolu'ya 1071'de gelişlerinin ilk değil, son gelişleri olduğuna, yani Anado-

lu'nun çok daha öncelerden Türk yurdu olduğuna inanıyor. Savaş olanca hızıyla devam ederken 1 Ekim 1921'de Eti Müzesi'nin açılışını yapıyor.

O döneme kadar Augustus Tapınağı ve Roma Hamamı gibi arkeolojik mekanlarda bulunan kalıntı ve eserleri ilk defa kapsamlı ve düzenli bir şekilde sergileniyor ve ileride Anadolu Medeniyetleri Müzesi adını alacak ve dünyanın en kapsamlı Anadolu uygarlıkları müzesine dönüşecek olan bir kurumun temelle-

rini atmış oluyor.

Tarihi yapıları, köklü geçmişi ile bugünlere gelen Anadolu Medeniyetleri Müzesi 19 Nisan 1997

tarihinde İsviçre'nin Lozan kentinde 68 müze arasında birinci seçilerek "Avrupa'da Yılın Müzesi" unvanını elde ediyor.

İleri görüşlü olmak nasıl bir şey? Burada da kalmıyor elbette. Ümet anlayışından millet anlayışına, kulluk yapmaktan vatandaş olmaya geçebilmek için eğitime, dilimize, tarihimize, arkeolojiye olağanüstü önem veriyor. İnsana, gençliğe yatırım yapmak, üniversiteler kurmak, kurumlaşmak ve bilimsel araştırmalar yapmak üzere çalışıyor.

Türkiye'de hemen her şeyde olduğu gibi arkeoloji de, özellikle de Anadolu'nun eski çağ tarihi, Atatürk'ün bilimsel zekâsı sayesinde gelişmiş ve kurumlaşmıştır. Atatürk'ün önderlik ettiği tarihsel köklerimizimizin öğrenilmesi çalışması, ulusal bilincimizi pekiştirmiştir. Muazzez İlmiye Çığ'ın Sümerliler konulu kitap ve araştırmaları bu sürecin doğrudan tanığıdır.

Henüz Lozan Anlaşması bile yapılmamışken, ülkenin her yerinden hâlâ dumanlar tüterken yurtdışına burslu öğrenci göndermek başka kimin fikri olabilirdi?

O kadar işin, gücün, sıkıntının içinde bütün bunları nasıl düşünebiliyor?

Amerika'da katıldığım bir panelde, Kuzey ve Orta Amerika'da yaşayan 30'un üzerine yerli, yani "Kızılderili" kabilenin Sibiry'a da yaşayan "Yakut" kökenli oldukları

konusunu şaşkınlıkla dinlemiş, gerçekten de yaşam tarzlarını, adetlerini, yedikleri, içtikleri, inançlarını dinledikçe son derece mantıklı gelmişti. Şaman olmaları, ölülerin ardından ağıt yakmaları, ağaçlara çaput bağlamaları, doğa ve hayvan sevgileri, kurt, at ve kartallara olan sevgileri, Dede Korkut'u anımsatan efsane ve hikayeleri, kilim dokumaları, kilim desenleri, göçebe çadırları, kadın ve erkek eşitliği, sazlı, sözlü yemek ve toplantıları çok açık bir şekilde benzerlikleri ortaya koyuyordu.

Henüz Lozan Anlaşması bile yapılmamışken, ülkenin her yerinden hâlâ dumanlar tüterken yurtdışına burslu öğrenci göndermek başka kimin fikri olabilirdi?

Esas şaşkınlığım bir zaman sonra daha da arttı.

E. K. Pekarskiy isimli bir bilim adamı 1881-1905 arasında, yaşadığı topraklarda topladığı dil ve folklor malzemesine dayanarak çok önemli bir eser meydana getirir.

Bu yapıt, Rus İlimler Akademisi tarafından 1905-1930 yılları arasında toplam on üç fasikül olarak basılan, orijinal adıyla, "Slovar

Yakutskogo Yazıka”dır. Bilin bakalım bu konuyu ortaya çıkarıp Ural-Altay dilleri, Türklerin eski dinleri ve yaşam şekilleri gibi konuların araştırılmasını isteyen, Türk Dil Kurumu tarafından oluşturulan bir heyetle bu eserleri Rusçadan Türkçeye tercüme ettiren kimdir?

Evet, doğru bildiniz, Mustafa Kemal Atatürk.

Afet İnan, Ahmet Caferoğlu, Reşit Rahmeti Arat gibi ünlü Türkologların da bulunduğu, Rusçayı anadili seviyesine yakın bir derecede bilen on sekiz kişiden oluşan bir heyet son derece titiz bir çalışma yaparak, eseri Türkiye Türkçesinin harf dizilişine göre sıralayıp Atatürk’e sunarlar. Atatürk, Afet İnan tarafından kendisine takdim edilen bu büyük çalışma üzerinde, etimoloji denemeleri yapar.

Bu çalışmanın orijinali halen Anıtkabir Komutanlığı Atatürk Özel Kitaplığı’nda bulunmaktadır. Tam 13 büyük ciltten oluşan bu eserin hemen her sayfasında Atatürk’ün el yazısı ile alınmış notları vardır.

Bırakın kitabı filan, siz hiç hayatınızda bir lügat okudunuz mu?

Sözde bilgiye erişimin çok hızlı olduğu bir dönemde bile beni hâlâ şaşkınlığa uğratan o olağanüstü insanı gelin de sevmeyin, gelin de saymayın!

Amerika’da yine bir kongrede yanıma yaklaşan genç bir delikanlı İngilizce olarak “Merhaba, ben de Türküm.” dedi. Hani “memleket nere” muhabbeti gibi “Yaa,

nerelisiniz?” diye sordum. “Karay Türküyüm” dedi.

“Karaçay mı demek istediniz” diye sordum, “Hayır,” dedi, “Karay!”

Türkiye’de pek bilinmez ancak özellikle Amerika’da oldukça yoğun bir soydaş gurubumuz vardır. Azeri, Türkmen, Özbek, Tatar, Ahıska, Kırgız, aklıma ne gelirse düşündüm ancak Karay’ı çıkaramadım. “Hazar Türkü de derler” dedi genç delikanlı. O zaman anladım. Ülke Litvanya. Baltık kıyısında yaklaşık üç milyon insanın yaşadığı, geçimini hayvancılık ve ormancılık ile sağlayan bir ülke. Halkın önemli bir bölümü ateist, ülkede az sayıda Karay ve Tatar Türkü yaşamakta. Kuman soyundan gelen Kırım Türklerinin “Musevi” olan halkının bir bölümü buraya yerleşmiş.

Beni asıl şaşırtan bu değildi elbette.

Beni asıl şaşırtan hikaye, rahmetli büyüğümüz, Profesör Oktay Sinanoğlu’nun anlattıklarıydı. Profesör Oktay Sinanoğlu bir konferans için Litvanya’ya gidiyor. Arkadaşı Profesör Yutsis de, kendisini ilgisini çeker diye onu Hazar Türklerinin yaşadığı bölge olan Trakai’ye götürüyor. Sinanoğlu, içinde büyük bir göl, Türklerin yaptığı büyük kale ve harika manzarası olan bu ilçeye, tarihi binalara ve insanlara bayılıyor.

Orada köyün ihtiyar meclisinin başı olan ak sakallı bir adamla tanışıyor ve köy hakkında konuşmaya başlıyorlar.

Prof. Oktay Sinanoğlu

Uzun uzun konuşuyorlar, hem de Türkçe!

Aksakallı Sinanoğlu'na ne diyor bilir misiniz?

Bakın aynen şöyle söylüyor.

"Atatürk'ümüz zamanında, Türkiye'den onun gönderdiği elçiler gelir, bize Türkçe dergiler, kitaplar getirirdi. Atatürk vefat etti, Türkiye'den ses seda kesildi. Size ne oldu?"

Evet, sahi, ne oldu bize?

Olağanüstü bir insan çıkıyor, imkânsız denilen bir bağımsızlık mücadelesi veriyor, yeni bir ülke kuruyor, o yoktan varolan ülke 10 sene içerisinde dünyada kendi kendine yeten 7 ülkeden biri oluyor, eğitimden sanayiye, sağlıktan ekonomiye, dil, tarih, sanat, aklınıza gelebilecek her konuda inanılmaz adımlar atılırken bizim varlığımızı yeni öğrendiğimiz soydaşlarımıza elçi gönderiyor, kitap, dergiler yolluyor.

Dün bir program izledim. Halka ve üniversite öğrencilerine sorular soruluyor:

Mars mı daha yakın, Hindistan mı?

Bir tek Hindistan diyen yok, hepsi Mars diyor. "Bakınca Mars'ı görüyoruz ama Hindistan görünmüyor" diyen var. Milliyetçi olduğunu söyleyerek söze başlayan gence Osmanlı İmparatorluğu'nu kim kurdu sorusuna cevaplar sırasıyla şöyle; Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim ve Mustafa

Kemal Atatürk. "Çin Seddi nerede?" sorusuna cevap veren olmadı. "Çin seddi de ne?" diye soranlar daha fazlaydı. Evlilik programı yapan 3 isim soruldu, herkes bildi.

Halka ve üniversite öğrencilerine sorular soruluyor: Mars mı daha yakın, Hindistan mı? Bir tek Hindistan diyen yok, hepsi Mars diyor.

Aynı insanlara 3 tane dünya klasiği soruldu, cevap veren çıkmadı. Örnekler çok ancak güleriz ağlanacak halimize.

Bir çok anı ve kaynakla beraber Türkiye'nin en önemli hukuk akademisyenlerinden biri olan İlhan E. Postacıoğlu'nun "Atatürk Önünde Tarih Bakaloryası" adlı 1979 tarihli anı kitabından da gördüğümüz üzere Atatürk'ün, Galatasaray Lisesi

bitirme sınavlarına katılıp öğrencilere sorduğu sorulara bakalım.

• Attila'nın Romalılarla harbi sırasında Afrika'dan İspanya'ya geçen ilk Arap ordusu kaç kişiydi? Bunların içinde kaç Türk bulunuyordu? Bu ordu ilk nereye ayak bastı? Hangi istikamete doğru gitti? İlk olarak hangi şehri zaptetti?

• Sevr ve Lozan antlaşmalarını mukayese ediniz?

• Akdeniz'in iklimiyle Adalar Denizi'nin iklimi arasındaki farklar nelerdir?

- Devletçilik ve fertçilik nedir?
- Teşrii Kuvvetler ne demektir?
- Kanunlar nasıl yapılır?
- Şimendifer siyaseti nedir?

• Türkiye'de 1914'ten sonra yapılan şimendifer hatları nerededir? • Batı Anadolu'nun ehemmiyeti nedir?

- Eski medeniyet ne demektir?
- Etilerle Mısırlılar arasındaki muharebeyi anlatınız?
- İlk zamanlarda Asya'daki Türk

kavimleri nelerdir? Bunların göç yollarını anlatınız? Asya'nın ortasındaki büyük denizin kurumasını anlatınız?

• Asur ve Akat medeniyetlerini Mısır medeniyetiyle mukayese ediniz?

• Anadolu'daki Türk medeniyetleri hangileridir?

• Eti, Sümer ve Mısır medeniyetlerinden hangisi eskidir?

• Bizdeki Reiscumhur seçimiyle Almanya'daki Reiscumhur seçimi arasındaki farklar nelerdir?

1930'lu yıllarda orta ve lise öğrenimi yapan öğrenciler işte bu sorulara cevap verebiliyordu. İdealist bir kadro ile atılım yapan, Köy Enstitülerini kuran, yetişen yetiştiren insanlar atlarına binip gittiler.

İki işi bir arada yapmakta bile zorlanırken, kısacık ömrüne sayamayacağımız kadar mucize sığdırıp bize bağımsızlığımızı veren Sarı Paşa'mıza layık olabildik mi? •

kayaboztepebd@gmail.com

Atatürk'ün öğretmenlere yaptığı konuşma

Atatürk, 22 Eylül 1924'te Samsun'da öğretmenlerle yaptığı konuşmada şöyle demiştir: *"Efendiler, Dünyada her şey için, medeniyet için, hayat için, başarı için en hakiki rehber ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında rehber aramak gaflettir, cahilliktir, doğru yoldan sapmaktır. Yalnız ilmin ve fennin yaşadığımız her dakikadaki safhalarının gelişimini anlamak ve ilerlemelerini zamanında takip etmek şarttır. Bin, iki bin, binlerce yıl önceki ilim ve fen dilinin çizdiği kuralları, şu kadar bin yıl sonra bugün aynen uygulamaya kalkışmak elbette ilim ve fennin içinde bulunmak demek değildir. Çok mesut bir duygu ile anlıyorum ki hitap ettiklerim bu gerçekleri anlamışlardır. Mutluluğum artıyor. Öğretmenlerimiz, eğitim ve öğretimden sorumlu oldukları yeni nesli, gerçeğin ışıklarıyla donatılmış bir şekilde yetiştireceklerine söz vermişlerdir. Bu hepimiz için onur verici bir durumdur."*

Hüseyin Yıldırım (Der.); Atatürk'ü Anlamak, Dz.K.K. Basimevi, Ankara, 1998.

Bilmek Gerek

A. Erdem Akyüz

Atatürk ve Bruno Taut

Yıl 1933, günlerden 28 Haziran, Ankara Atatürk Lisesi'nin önünde, tüm öğretmenler, öğrenciler ve çalışanlar heyecanla beklemektedirler. Kapıya siyah bir Lincoln yansır. İçinden önce Maarif Vekili Reşit Galip, Başyaverler Salih Bozok,

Celal Üner ve heyecanın doruk noktasına vardığı son anda Mustafa Kemal Atatürk iner. O gün okulun bitirme sınavları yapılacaktır. Atatürk de sınav komisyonunda yer alacaktır. İçeri girilir. Gazi başkanlığında, Afet İnan'ın da katıldığı

komisyon yerini alır ve son sınıf öğrencileri numara sırasına göre tek tek sınavın yapılacağı sınıfa alınırlar.

Sınavda ve sonrasında neler yaşandığına geçmeden önce, olayın geçtiği okulun yapım aşamasına bakmak yararlı olacaktır. Çünkü tarihte öyle olaylar vardır ki; büyük insanların ufak bir dokunuşları bile, okyanus dalgaları gibi; gelecekte, hiç beklenmeyen yerlerde, hiç umulmayan büyük olaylara, büyük gelişmelere yol açacaktır. Atatürk bu büyük insanların başında gelmektedir ve anlatacağımız olaylarda olduğu gibi, halen devam etmekte olan her büyük olayın başlangıcında onun bir dokunuşu vardır.

Bruno Julius Taut

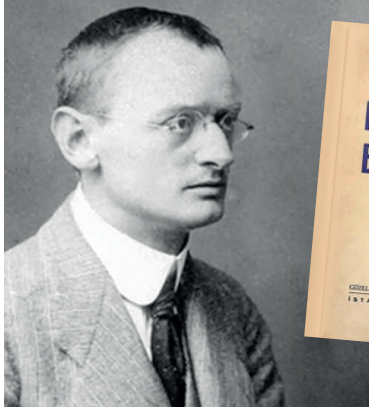
(4 Mayıs 1880 Königsberg- 24 Aralık 1938 İstanbul)

Yahudi asıllı Alman mimar ve şehir tasarımcısıdır. Çok önemli projeleri ve yapıtları vardır. Türk-Alman Birliği'nin düzenlediği "İstanbul'daki Dostluk Evi" yarışmasına sunduğu proje kapsamında 1916 yılında geldiği İstanbul'u anılarında şöyle anlatır:

"İstanbul bizi kabalık ve gerçekliğin üzerine çıkaran ve bize başka dünyaların fantezisini vaat eden bir renkli bir ses: Işık, parlaklık, renk, renk cümbüşü - her

türlü günlük kabalığın zıddı. Doğu, Avrupa'nın gerçek annesidir ve bizim uyuyan hasretimiz hep oraya gidiyor."

1930 yılında Berlin Mesken ve Teknik Yüksek Okulu Profesörü, Sanat Akademisi üyesi ve Uluslararası Mimarlar Birliği'nin onur üyesi olan Bruno Taut, sürekli olarak kullandığı "eşitlik, kardeşlik, özgürlük" sözleri ve işçilerin sömürülmediği bir düzen istemesinden ötürü, Hitler tarafından ölüm listesine alınır. Önce Sovyetlere kaçır, 1933 yılında İsviçre üzerinden Japonya'ya göç eder.

Bruno Taut ve Mimarlık Bilgisi adlı kitabı

Bruno Taut, 1936'da mimar kentbilimci Martin Wagner'in önerisi, Milli Eğitim Bakanlığı Yüksek Öğretim Genel Müdürü Cevad Dursunoğlu'nun desteği ile Japonya'dan, davet edildiği Türkiye'ye, mimarlık yapma olanağına kavuşacağı için, sevinçle gelir. Aynı yıl İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde yöneticilik, Ankara'da Milli Eğitim Bakanlığı'nda mimarlık

bölümü başkanlığı görevine getirilir. Bruno Taut'un Japonya'da hazırladığı "Mimarlık Bilgisi" adlı harika kitabının ilk baskısı Türkçedir. Almanca baskısında ise "Sosyalist bir mimarın bakış açısından" alt başlığı vardır.

Türkiye'deki yaşam süresi sadece 2 yıl süren ve Atatürk'ün vefatından 1,5 ay gibi kısa bir süre sonra hayatını kaybeden Taut'un üstlendiği ve yaptığı işler çok fazladır. Türk kültürüne ve Mimar Sinan'a sevgi ve saygı duyan Taut, Türkiye'de yaptığı yapılarda Türk motiflerini kullanmaya özen göstermiştir.

Türkiye'nin değişik şehirlerinde çizdiği pek çok proje yanında, 1937-1938' li yıllarda; Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Ankara Atatürk Lisesi, Cebeci Orta Okulu ile Trabzon Fen Lisesi ve Atatürk'ün katabalkının (1938) planlarını çizen mimardır.

Yazımının başında Atatürk tarafından ziyareti anlatılan Ankara Atatürk Lisesi; Anadolu'da Türkçe eğitim yapma üzere kurulan ilk liselerden biridir. Önceki yıllarda

"Taş Mektep" olarak bilinen okulun birçok öğrencisi "Kurtuluş Savaşı'na" katılıp şehit olmuştur. Bu nedenle okula savaş sonrasında bizzat Atatürk tarafından "sancak" verilmiştir. Gene Atatürk tarafından, okulda bir "izci oymağı" kurulması istenmiş ve izci oymağına "Gazi Oymağı" adı verilmiştir. Atatürk tarafından verilen sancak ve oymak flaması, okul müzesinde korunmaktadır.

Savaş koşulları nedeniyle ve korunmaları amacıyla 1921 yılında diğer resmi dairelerle birlikte Kayseri'ye nakledilen okul, bir yıl sonra tekrar Ankara'ya alınarak eski binasında eğitime devam etmiştir. Bruno Taut tarafından 1936-1937 yılında yapılan tasarım ve çizimine uygun olarak yapımı; Asım Kömürcüoğlu ile Franz Hillinger tarafından

Bruno Taut tarafından 1936-1937 yılında yapılan tasarım ve çizimine uygun olarak Asım Kömürcüoğlu ve Franz Hillinger tarafından gerçekleştirilen Ankara Atatürk Lisesi

Ankara Atatürk Lisesi 1. ve 2. Salonları

gerçekleştirilmiştir. Atatürk'ün onayı ile adı Ankara Atatürk Lisesi-(A-AL) olmuştur. Bütün bu tarihi izleri taşıyan ve benim de öğrenci ve mezunları arasında bulunmaktan onur duyduğum okul, eğitim yoluna devam etmektedir.

Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin

eğitim mimarisine büyük hizmetleri geçen Mimar Bruno Taut'un son eseri; Atatürk'ün vefatı sonrası naaşının yani sonsuzluğa intikal eden vücudunun konulacağı "Katafalk"ın çizimidir. Bu görevi de üstlenen Taut, hasta olmasına rağmen ara vermeksizin yaptığı ağır çalışmalar sonrası 36 saat içinde bu görevi yerine getirmiştir. Bruno Taut'un, Atatürk'ün vefatından çok kısa bir süre sonra 24 Aralık

1938 tarihinde İstanbul'da vefat etmesinin nedeninin, Atatürk'ün vefatından doğan üzüntü sonucu olup olmadığını düşünmemek elde değildir.

Mimar Bruno Taut'un son eseri; Atatürk'ün vefatı sonrası naaşının yani sonsuzluğa intikal eden vücudunun konulacağı "Katafalk"ın çizimidir.

Bruno Taut, üstlendiği ve yerine getirdiği katafalk çizimi nedeniyle, devlet tarafından kendisine verilmek istenen para ödülünü kabul etmemiştir. Bunun yerine yaptığı katafalk çiziminin karşılığı olarak kendisine verilecek en büyük ödül olarak, tek bir "teşekkür mektubu"

verilmesini ve ölümünde “Türk topraklarında, Türk mezarlığına gömülmesini” istemiştir.

Bruno Taut;

24 Aralık 1938 tarihinde İstanbul’da vefat ederek İstanbul Edirnekapı Şehitliği’ne gömülmüştür. Mezar üzerini kapsayan taş üzerinde; adı, doğum ve ölüm tarihleri yanında kendisine ait olduğu söylenen bir ayak izi bulunmaktadır. Bruno Taut, İstanbul Edirnekapı Şehitliği’ne kabul edilip gömülen tek gayrimüslimdir.

Atatürk’ün dokunuşları ile, okyanus dalgalarına dönüşen ve bu aşamalardan geçen büyük devrimlerin başlangıcında, yapım aşamasını özetlediğimiz Ankara Atatürk Lisesi’nin önüne, 1933

Bruno Taut'un tasarımı gerçekleştirdiği Atatürk Katakalkı

yılıının 28 Haziran gününde gelerek arabasından inen Mustafa Kemal Atatürk’ün, sınav odasına girdikten sonra neler yaşandığını gelecek sayımızda okuyacağız ve kuşkusuz aynı heyecan ve coşkuyu yaşayacağız. Çünkü bu olaylara Atatürk’ün eli dokunmuştur. •

erdemakyuzbd@gmail.com

Bruno Taut'un Edirnekapı Şehitliği'ndeki kabri

Yararlanılan eserler:
<https://belleten.gov.tr/tam-metin/2298/tur>
<https://tr.wikipedia.org>

“Türkiye Cumhuriyetinin temeli kültürdür. Bu sözü burada ayrıca izaha lüzum görmüyorum. Çünkü bu, Türkiye Cumhuriyetinin okullarında birçok vesilelerle eser halinde tesbit edilmiştir.” (1936)

M. Kemal Atatürk

Hazırlayan:
YİĞİT EREN GÜNEY

İlk Dersimiz Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1- Senkron (Fr.)

- a-Anında
- b-Oyunca
- c-Sergilik
- d-Eş zaman

2- Rodaj (Fr.)

- a-Başla
- b-Alıştıрма
- c-Yönleyici
- d-Pay

3- Sinerji (Fr.)

- a-Fırsatçı
- b-Artı güç
- c-İyimser
- d-Saymaca

4- Casting (İng.)

- a-Oyuncu kadrosu
- b-İlişim
- c-Akışkanlık
- d-Yarışımçı

5- Motto (İta.)

- a-Büyüleyici
- b-Parça
- c-Slogan
- d-Tırmanış

6- Natürel (Fr.)

- a-Gündüzlük
- b-Ölçüt
- c-Doğal
- d-Dayatılmış

7- Organize (Fr.)

- a-Biçimlenme
- b-Dağıtıcı
- c-Öndelik
- d-Düzenli, örgütlü

8- Pasif (Fr.)

- a-Belirtke
- b-Çekingen, durgun
- c-Sözsüz
- d-Yerleştirme

9- Transfer (Fr.)

- a-Aktarma
- b-Karmaşa
- c-Mayalanma
- d-Kurtarımcılık

10- Metropol (Fr.)

- a-Ana kent
- b-Düzenlemek
- c-Köktenci
- d-Yerleşke

11- Barbar (Fr.)

- a-Simsar
- b-Tatbilir
- c-Serseri
- d-Kaba saba, ilkel

12- Cımbız (Rum.)

- a-Savunma
- b-Küçük maşa
- c-İlgileşim
- d-Gelecekçi

13- İstasyon (Fr.)

- a-İlgileşim
- b-Tuzak
- c-Durak
- d-Kavram

14- Elastik (Fr.)

- a-Konuşumluk
- b-Esnek
- c-Gölgeleme
- d-Edebiyat

15- Randevu (Fr.)

- a-Buluşma
- b-Engelleme
- c-Kiralamak
- d-Sınırlı

(Fr.) Fransızca, (İng.) İngilizce, (İta.) İtalyanca, (Rum.) Rumca

Yanırdar:
151.
sayfada

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

38

Hain Sait Molla'nın Mektupları-II

YEDİNCİ MEKTUP

“Üstadım,

Ali Kemal Bey dün o adamları görmüş. -Basın işinde biraz ağır davranmak gerektiğini söylemiş. Bir kez, lehine yöneltilmiş olan düşünceleri ve yazarları öncekine muhalif bir amaca yöneltmek, bizde pek kolay olmaz. Bütün devlet görevlileri ulusal eylemi şimdilik iyi görüyor- demiş.

Ali Kemal Bey, yöneregenize eksiksiz uyacak. Zeynelâbidin

(7. - 12. Mektuplar)

partisiyle de işbirliği yapmaya çalışıyor.

Kısacası, işler bulandırılacak, Bugünlerde Fransa ve Amerika çevrelerinde benim adım çok geçiyor. Bunun nedenini şimdiye dek anlayamadım.

Ulusal eylemden yana olanların, bu hükümetin siyasal görevlileri üzerinde yaptıkları etki sonucu olarak, tehlikeye giren yaşamımın korunmasını size bırakıyoruz.

Ben bu güvenle kendi kendimi yüreklendiriyorum. Hikmet ile kendim görüştüm, Bu kez onu biraz kaypak buldum. Ama sağlam güvence verdi. -Ben merdim. Sözümünden dönmem- dedi.

Sivas olayını nasıl buldunuz?

Biraz düzensiz ama yavaş yavaş düzelecek. Kadıköylü de işi üzerine alıyor. Fakat o yere batası ittilhatçı basın, bazı bazı bizim işlere engel oluyor. Bunların yazılarına dikkat gerek.

Paşamız gene de sinirli, -Ne vakit olacak?- diyor. Ev işinin bugüne dek yoluna konulmamış olması, buluşup görüşmemizi güçleştiriyor. (N.H.S. 495/1) Konya'ya önem verilmesini öğütüyor. Size sözlü olarak açıkladığı iş üzerinde dikkatini çekmemi rica ediyor.

Ali Kemal Bey'in uğradığı son yıkım üzerine üzüntülerinizi bildirdiğinizi

söyledim. Bu adamı elde bulundurmak gerek. Bu fırsatı kaçırmayalım. Bir armağan sunmak için en elverişli zamandır. 19 Ekim 1919 günlü mektubumu almadığınıza üzüldüm. Aracıyı biraz sıkıştırınız. Tehlikeden sakınmak, benim için pek önemlidir. Yeni bir parola gönderiniz. Hikmet ve Kadıköylü'ye numaralarını vereceğim.

Saygılarımı sunarım üstadım.

24 Ekim 1919 / Sait.

NOT: Birkaç kez söylemek istediğim halde unutuyorum. Mustafa Kemal Paşa'ya ve onu tutanlara biraz yumuşak davranmalı ki, kendisi tam bir güvenle buraya gelebilsin. Bu işe pek çok önem veriniz. Kendi gazetelerimizle onu destekleyemeyiz."

SEKİZİNCİ MEKTUP

"Sevgili Üstat,

Seçimleri geciktirmek ve geri bırakmak için gerek Mustafa Sabri ve gerek Hamdi ve Vasfi

efendilerle uzun uzadıya, verdiğiniz yönerge sınırları içinde görüştüm. Razi oldular.

Mahallelerde propagandalar başladı. Gerekenleri elde edecekler. Bol para dağıtarak halkın kafasını karıştıracaklardır. Padişahın bu konuda aydınlatılması

gerekmektedir.

Ustaca düşünce ve önlemlerinizle amaca ulaşacağımıza güvence veririm, üstat. 26 Ekim 1919/ Sait"

Dokuzuncu Mektup

"(9. R.) özel ulak geldi. Keskin örgütü bitmiştir. Arkadaşlara propaganda için talimat verdim. Başarılarımızın ilk verimlerini yakında alacağımıza güveniyorum, üstadım. 28 Ekim 1919 / Sait"

Molla Sait

ONUNCU MEKTUP

“Sevgili Üstat,

Sarayda, yeni hükümet kurulmasının düzenlediği ve tasarladığı söylentisi yayılmıştır. Bu işin çabuklaştırılması çok gereklidir. Anadolu örgütümüzün bazı düzenleri Kuvay-ı Milliye’ce anlaşılmış, özellikle Ankara ve Kayseri’de bize karşı çalışmalar başlamıştır. Kürt Cemiyeti, söz verdiği halde bir iş yapamadı. Çetelerimizden bir kısmı tepeleliyor. Ne pahasına olursa olsun, tasarlanan hükümetin iş başına getirilmesi pek çok gereklidir. Ali Rıza Paşa’nın, düzenlemelerimize karşı önleyici önlemler alacağını da sanıyorum.

Bozkır’a gidecek adamlarımız, tanınmış kişiler olduklarından, çokça korkuyorlar. Kon-ya’da(K.B. 81/1)’e, sizin adamınız aracılığı ile olayın kızıştırılması için bildirim yapılarak, propaganda kurullarının bu konu üzerinde çalışmaya çağırılması gereğini ve zorunluğunu bildirir, saygılarımı sunarım. 30 Ekim 1919/Sait”

NOT: Benim bir mektubumdan Hikmet’e söz açmışlar. Bu mektubun içinde yazılı olanları nereden öğrenmişler? Hikmet ile kendim görüştüm; bunun doğru olduğunu,

şaşkınlık içinde Hikmet’ten dinledim. Ajan, benim çevremde midir, yoksa sizde midir?

ON BİRİNCİ MEKTUP

“Sevgili Üstadım,

Kürt Teali Cemiyetindeki yakın dostlarımızla görüştüm. Yeni geldikleri için birkaç gün sonra, verilen yönergeye uygun olarak gerekli düzenlemeleri yapacaklarını; yalnız Kürdistan’a gönderilecek çeşitli arkadaşlar için büyük bir ödenek verilmesi gerektiğini söylediler.

(D. B. R. 3/141)den gelen mektubu da gösterdiler. Urfa, Antep, Maraş’ta Fransızlara karşı gereğinden daha çok kıskırtma yaptıkları ve halkı, kolordu komutanının güttüğü yumuşak siyasa-ya aykırı bir davranışa sürükledikleri yazılıdır. Hükümet başkanlığına Zeki Paşa’nın getirilmemesi için ileri sürülen düşünceler doğru değildir. Bu adam Kürtlere sözünü geçirebilecek durumdadır.

Eski Ermeni kırımı unutulmuştur. Sizin aklınıza gelenler, bugün için her halde mevsimsizdir. Bunu, gerektiğinde başka türlü yorumlamak kolaydır.

“Anadolu örgütümüzün bazı düzenleri Kuvay-ı Milliye’ce anlaşılmış, özellikle Ankara ve Kayseri’de bize karşı çalışmalar başlamıştır.”

Ustaca yardımlarınızı her dakika bekliyoruz. Karşıdaki olayı ötekilerine bulaştırmaya çalışıyoruz.

Saygılarımı sunarım. 4 Kasım 1919 / Sait”

ON İKİNCİ MEKTUP

“Sevgili Üstadım,

Ahmet Rıza'nın Le Temps

gazetesini haber yazarına verdiği demeç elbette dikkatinizi çekmiştir. Emir Faysal'a Fransızlarla anlaşma yapmasını öğütmesindeki anlamın kapsadığı siyasal nükte, ustaca görümlerinizden uzak kalmamalıdır.

Kuvay-ı Milliye başkanları, son günlerde dikkati çekecek bir biçimde Fransa'ya eğilim belirtisi gösterdikleri gibi, bir yandan Irak'ta kargaşalık çıkartırken öte yandan Suriye'deki egemenliğinizi de baltalamak istiyorlar.

Bu kuvvetlerin sürüp gitmesinde gösterilecek ilgisizlik ve savsaklama, İslam dünyasının İngiltere'ye karşı olağanüstü çalkanmasıyla sonuçlanacaktır.

En dikkate değer olan bu noktayı görmek ve yüksek siyasa adamlarınıza göstermek pek çok önemli ve gereklidir. Şu düşünceyle bilimsel değerimize dil uzatışım sanısına varmayınız.

Çünkü Türkiye üzerinde sizden başka bir kuvvetin erkini ve egemenliğini sürdürmesi, siyasal amacımıza aykırıdır. Fransa, İtalya ve özellikle Amerika'nın, gerek devlet adamlarıyla gerek basınıyla bu kuvvete karşı gösterdikleri türlü eğilimler, siyasal ve askeri üstünlüğünüzü çekemediklerinin açık belirtileridir.

“Çünkü Türkiye üzerinde sizden başka bir kuvvetin erkini ve egemenliğini sürdürmesi, siyasal amacımıza aykırıdır.”

Ahmet Rıza gibi Klemanso (Clemenceau) ve Pişon (Pichon)'un ve çeşitli yüksek siyasa adamlarının en yakın ve eski dostu olan kişilerin, Fransa'da önemli bir rol çevireceklerine

ve kamuoyunu tam anlamıyla

Ahmet Rıza

kendilerinden yana çekeceklerine inanınız. Bu adamın İsviçre'ye geçmesi ile ilgili haberlere bakılırsa oradan bir yolunu bulup Fransa'ya geçmek amacıyla olduğu

kanısına varabilirsiniz.

Balıkesir dolaylarındaki kuvvetlerimiz bozularak kaçmış ve (A. R.) de gizlenmişlerdir. Yeni kuvvetler hazırlanıyor. Beş bin liradan aşağı olmamak üzere ödenek istiyor.

Karaman'dan (D.B.S. 40/5)'ten gelen mektupta şimdilik beklemek zorunda oldukları ve Kayseri'de(K.B.R.87/4)'ten gelen mektupta da pek yakında eyleme başlayacakları bildiriliyor.

Ziya Efendi de, (H.K.) ve (C.H.)de örgütler tamamlandığından oraya yalnız ödenekle gitmek zorunda olduğunu sözlü olarak bildiriyor. Dilerseniz durum üzerinde sözlü olarak size geniş bilgi verecektir.

Çok sıkı izlenildiğimizi, düzenlemelerimizden Sivas'ın günü

gününe haber aldığını söyleyebilirim. Mehmet Ali'ye güvenmeyiniz. Ağız sıkı değildir. Herhalde boşboğazlık ediyor. Dış örgütte ve işlerde benden başkasını kullanmamanız daha iyi olur. Ali Kemal Bey'in listeye geçirilmesi zorunludur. Bunca sırlarımızı bilen bu adamı gücendirirsek planlarımız, olduğu gibi yabancı ellere geçer. Bu adamı sıkıca kollayınız. Saygılarımı sunarım üstadım. 5 Kasım 1919/Sait

NOT: Kemal yakalanmış, bağlılığı bakımından, (K. B. R. 15/1) in örgütle ne ölçüde ilişkisi olduğu meydana çıkmış demektir. Bu adamı korumak çok gereklidir."

cengizonalbd@gmail.com

Gelecek Ay: Rahip Frew'ya Yazdığım Mektup!

ATATÜRK VE MİLLÎ BİRLİK

Atatürk; millî birlik ve bütünlüğün üzerinde önemle durmuş; 23 Mart 1923'te Afyon'da halkla yaptığı konuşmada bu konuyu şöyle dile getirmiştir: "Yurttaşlarım, gördüğünüz bütün o felâketlerden sonra, sizleri o felâkete sürükleyen sebepleri anlamışsınızdır ve o felâketlerden nasıl kurtulduğunuz, elbette takdir etmişsinizdir. Sizler ve bütün millet o felâketlere kendine güvenmediği, geleceğini şunun bunun eline verdiği, şunun bunun esiri olduğu için uğramıştır. O, felâketlerden ancak millî benliğinize hâkim olduğunuz için kurtuldunuz; amaca doğru bütün bir millet hâlinde yürüdünüz; üzerinize çöken felâketlere tahammül gösterdiniz, sebat gösterdiniz ve ancak bu sayede başarılı oldunuz. Bundan sonra da egemenliğinizi canınız gibi koruyarak ulusal egemenliğinize, namusunuza, kutsal değerleriniz gibi dört elle sarılarak hiç durmadan bütünlük içinde geleceğe doğru yürüyecek, bugünden daha saadetli, daha şerefli ve mutlu günlere kavuşacaksınız. Yurttaşlarım, Allah birlik ve beraberlik içinde çalışan, şerefini, namusunu koruyan ulusları mutlu eder. Biz de bundan önce olduğu gibi bundan sonra da bu anlayışla çalışırsak, Allah'tan böyle bir mutluluğu istemeyi hak ederiz." • Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı Atatürk Araştırma ve Eğitim Merkezi (ATAREM)/ Atatürk'ten Anekdotlar

Hakimiyeti Milliye

Bankalar Üzerine

Kim düşünebilirdi ki, Genel Savaş (I. Dünya Savaşı), bütün eski anlayışları, usulleri ve kısacası genel yaşamdaki her şeyi kökünden sarsabilecek?

Genel Savaş, özellikle dünyanın ekonomik yaşamını alt-üst etti. Her devletin, her ülkenin ve her ailenin ekonomik dengesini bozdu. Bu arada bankalar, oluşan genel bunalımın acısını çok çektiler.

Savaşın sürdüğü sırada ve ondan sonra birçok bankanın batması, milyonlarca kişinin bu nedenle canının yanması, bankaları yeni önlemler almaya yöneltmiştir. Bu yeni önlemlerin genel yapısı şu şekilde özetlenebilir: Her fırsattan yararlanmak kaydıyla, önceden var olan saygınlığı yeniden kazanmak ve desteklemek.

Bugün her banka, bu alanda yeni

önlemler almaktadır. Bankanın ve bankacılığın genel anlamında, saygınlık kavramı, işin esasında vardır.

Günümüzde herhangi bir bankanın gücü, sermayesinden daha çok kamuoyunun bu banka hakkında duyduğu güven ve saygınlığın derecesiyle ölçülür.

Günümüzde herhangi bir bankanın gücü, sermayesinden daha çok kamuoyunun bu banka hakkında duyduğu güven ve saygınlığın derecesiyle ölçülür.

Bugünkü gerçek şudur ki, savaştan sonra değişen bütün ekonomi kanaat ve teorilerine paralel olarak, bankalar da yeni durumlar almak zorundadırlar.

Bankaları bir kısım yeni önlemler almaya yöneltten belli başlı etkenler şunlardır:

1) Savaştan sonra, -galip ve yenilmiş- her ülke sarsıldı. Bunların hepsi de gerçek kur-

tuluşlarını ekonomik durumlarının düzenlenmesinde arıyorlar. Her milletin bu yöne güç vermesi, banka işlemlerini çok artırmıştır.

2) Savaşın yıktığı ve bozduğunu tamir etmek ve düzeltmek için her tarafta paraya duyulan gereksinim arttı. Amerika ve tarafsız ülkelerin bankaları, bütün Avrupa'nın, en ağır koşullarla, borçlanma istekleriyle karşı karşıya kaldılar. Her ülke tamirat, sağlamaştırma ve istikrar kazandırma vb işler için, ümit ettiği yerden para bulmaya çalıştı.

3) Banka işlemleri, sadece nitelik itibariyle değil, nicelik itibariyle de artmıştır. Doğrusu, savaştan sonra, bankalardan bir kalemde önemli miktarda borçlanmalar yapılmıştır.

Bu suretle banka işlemleri sürekli olarak kabarıyor; doğal olarak yönetim masrafları da o oranda artıyordu.

Bununla beraber her taraftaki para talebine karşın fiyatlar sürekli düşük kalıyordu. Yeni etkenleri karşılamak, kazanç ile masraf arasındaki dengeyi kurabilmek için yeni bir önlem bulundu: Yönetim masraflarının ve maliyet ücretinin indirilmesi...

İşte son zamanlarda en büyük bankaların tuttuğu yol ve yöntem budur. Bankalar birleşiyor, böylelikle bir taraftan daha büyük bir güç haline geliyor ve saygınlıkları yükseliyor; diğer taraftan da yönetim masrafları önemli miktarda azalıyor.

Sonuçta yararlanan sadece bankalar değil, ülkenin ekonomik

sistemidir. Birleşme her zaman güç oluşturmaz.

Son zamanlarda bankalar arasındaki bu birleşme hareketi, daha çok Amerika'da göze çarpıyor. Bankalar bir araya gelerek, dünya piyasasındaki saygınlıklarını sürekli olarak artırıyorlar.

Amerika'daki bu hareketin bir benzeri de Almanya'da gerçekleşiyor:

“**Deutsche Bank** ile **Diskonto Gesellschaft**” kurumları, daha birçok bankayı da bünyelerine katarak, “**Deutsche Bank And Diskonto Gesellschaft**” adı altında birleşmişlerdir.

Bunların bir araya gelmesinde oluşan sermayenin miktarı iki yüz otuz milyon İngiliz

lirasıdır.

Avrupa'da çok büyük bir güç haline gelen bu oluşum, Amerika'nın yeni kuruluşlarıyla bir denge oluşturacak.

Bankalar arasındaki bu birleşme hareketi, elbette bir hesap sonucu ve bir çıkar gereğidir.

Acaba dünyanın gidişi böylelikle, biz ne yapıyoruz? Halkımız, banka kavramını nasıl anlıyor?

Şurada, burada küçük bankalar yaratmakla iyilik mi yoksa kötülük mü yaratıyoruz? •

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi

24 Kasım 1929

Bankalar arasındaki

bu birleşme hareketi, elbette bir hesap sonucu ve bir çıkar gereğidir.

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Bir Başkadır Benim Mesleğim adlı kitabından)

Bir Van'dan Bir Şırnak'tan

Anadolu'yu adım adım dolaşırken her ilde uyguladığım değişmez programımı Van'da da uyguladım ve orada da mahalle kahvelerinden önce valiliğe gittim, orada da günümü Vali Beyin bir bardak çayıyla başlamak istedim.

“Fakat valimiz dün Ankara'ya gitti” dedi Özel Kalem Müdürü. “Döndüğünde geldiğinizi öğrenince, sizle görüşemediği için eminim çok üzülecektir.”

Oysa ben, onunla görüşemediğim için şimdi üzülüyordum.

Van Valisi Tekin Alp'in Van'da ne denli büyük hizmetler yaptığını, onun bir “aile bireyi içtenliğiyle” halkla ne denli güvenle bütünleştiğini henüz gözlerimle görmemişim ama tüm bunları kulaklarımın duyduğum ve tüm bunlara, gözlerimle görmüşümcesine inanmışım.

Çünkü kendisinin babama “am-

ca” dediği, benim de kendisine “amca” dediğim kökten bir Vanlı olan eski Başbakan Ferit Melen'den, aile içi bir söyleşide duymuştum tüm bunları.

Van Valisi Tekin Alp'in başarılarını babama uzun uzun ve hayranlıkla anlattıktan sonra da bana dönmüştü ve her zaman evimizin kapısının dışında bıraktığı siyasal kimliğinin çok çok yücelerindeki “amca” kimliğiyle, bu konuda görev de vermişti bana:

“Güneyi, doğusu demeden bütün Anadolu'yu dolaşıyorsun, yazıyorsun” demişti. “Bir de Van'a gidiver de, bir de gözlerinle görüver bir valinin orada neler yapabildiğini...”

Van'daki ilk sabahımda, o sabahımın ilk çayını Valilik Özel Kalem Müdürüyle içerken, bir yandan Vali Tekin Alp'le görüşe-

mememin üzüntüsünü, bir yandan da Ferit Amca'nın bir emrini yerine getiremememin üzüntüsünü duyumsuyordum.

Odasından ayrılırken Özel Kalem Müdürü bir öneride bulundu:

“Vali Yardımcımız Sayın Yener Rakıcioğlu’nu ziyaret etmek isterse-niz, size yardımcı olabilirim.” dedi. “Hemen şuradadır odası.”

Sakarya Valisi olduğu 1999 yılında, bir yandan deprem sonrası-nın acıları karşısındaki özverili, bir

yandan da bürokrasinin acımasızlığı karşısındaki onurlu savaşımıyla gerçek bir vali örneği oluşturan Yener Rakıcioğlu’nu o gün Van’da, kapısında “Vali Muavini” yazılı odasında tanıdım.

Vali Te-kin Alp’in, Eski Başbakan Ferit Melen’den duyduğum başarılarını, şimdi bir kez de Vali Muavini Yener Rakıcioğlu’dan dinlerken, odasının kapısı sık sık çalınıyor, elinde dolu çay bardaklarıyla odacı giriyor, dolu çay bardaklarını masaya bırakıyor, masadaki boş bardakları götürüyordu.

Kapı kimbilir kaçınıcı kez çalındığında, elindeki çay bardaklarıyla yine odacının geldiğini sandığım bir anda içeri ya 9, ya 10 ya da 11-12

yaşlarında bir çocuk girdi. Elinde birkaç kitap ve bir defter vardı.

Çocuk makam masasının karşısına değil, arkasına doğru yürüdü ve Yener Rakıcioğlu’nun koltuğuna yaklaştı, bana duyurmamaya özen göstererek, ona bir şeyler söylemek istedi.

Yener Rakıcioğlu, döner koltuğunu çocuğun geldiği yöne çevirdi, oturduğu yerde eğilerek kulağını onun ağzına yaklaştırdı, sonra

da çocuğun büyük bir gizlilik içinde söylediklerini büyük bir dikkatle dinledi, dinledi ve... Elini pantolunun cebine soktu, çıkardığı paralar arasından bir miktar para ayırdı, çocuğa verdi.

Çocuk çıktıktan sonra Yener Rakıcioğlu’na;

“Allah başışlasın.” dedim. “Kaç yaşında? Adı nedir?”

Şaşırılmış bir ifadeyle baktı yüzüme ve “Kaç yaşında mı?” dedi. “Bilmem...”

Bu kez şaşırma sırası bana geldi: “Oğlunuz değil mi?” dedim.

Yener Rakıcioğlu, cebinden para çıkarıp verdiği çocuğun kaç yaşında olduğunu da bilmiyordu, adını da bilmiyordu. Çünkü o çocuk, onun çocuğu değilmiş...

*Vali Yardımcısı
Yener Rakıcioğlu,
cebinden para
çıkartıp verdiği
çocuğun kaç
yaşında olduğunu
da bilmiyordu,
adını da
bilmiyordu. Çünkü
o çocuk, onun
çocuğu değilmiş...*

“Affedersiniz ama gelip size gizli bir şey söylediğini görünce ve sizin de cebinizden para çıkarıp verdiğinizi görünce, onu sizin çocuğunuz sanmıştım” dedim.

Yener Rakıoğlu, önce olayın yüzeysel görüntüsünü açıkladı:

“Çocuk bana değil, Vali Be-ye gelmiş, onun Van’da olmadığını öğrenince de bana gelmiş” dedi. “Öğretmenleri, tüm öğrencilerin birer cetvel ve pergel almalarını istemiş.”

Bilmediğim bir yöre gerçeğini öğretti bana o gün, orada Yener Rakıoğlu:

“Burada âdet böyledir” dedi.

“Çocukların babasının parası yoksa, onlar da gelirler, Vali Beyden ya da benden isterler cetvel, pergel ya da kitap, defter, kalem, silgi parasını...”

Ve bir balyoz ağırlığında bambaşka bir gerçek daha öğretti:

“Çünkü burada bizim adımız, ‘Devlet Baba’dır” dedi. “Babasının parası yoksa, çocuk gelir, evdeki babasından istediği rahatlıkla bizden, yani ‘Devlet Baba’sından ister defter, kalem, cetvel, pergel parasını...”

Ve onun söylemediği bir başka gerçeği ise, ben ona söyledim: “Ve siz de, kendi öz çocuğunuzun bir gereksinimini karşılyormuşcasına bir doğallıkla ve içtenlikle verirsiniz, onun istediği bu parayı...”

Eksik söylemişim. Yener Rakıoğlu tamamladı eksikliği:

“Yalnızca doğallıkla ve içtenlikle değil” dedi. “Ayrıca seve seve

veririz...”

Çünkü böyleymiş buralarda âdet...

Size şimdi de, Ağustos 1948 tarihli Bütün Dünya’da, “İşte Biz Böyleyiz” başlığı altında yayımlanan bir olayı anımsatacağım:

“İzmir’de Cumaovası Tayyare Meydanı, yakıcı bir Ağustos günü, benzin depoları civarındaki otlar tutuşmuş, benzinler tehlike... Nöbetçi neferi Şırnaklı Ali yardım istemek için Gaziemir’deki alay karargâhına koşmaktadır. Evvela çıplak bir at yardımıyla, sonra yolda rastladığı bir otomobili çevirerek alaya zamanında malumat ulaştırıyor ve yangının büyümeden benzinlikleri ateşlemesinin önüne geçiyor. Vazifeseverliğinin ve şahsi feragatinin mükâfâtı olarak Şırnaklı nefer Ali’ye hususi bir merasimle onbaşılık rütbesi veriliyor. Ali’ye soruyorlar: ‘Bu sevinçli gününde en çok neyi isterdin, Ali Onbaşı?’

Gözleri, kolunu süsleyen kırmızı çizgiye kayan Ali, tok sesiyle cevap veriyor: ‘Onbaşı olurken beni anmanın görmesini...’

Ali Onbaşı’ya üç ay da izin verdiler.”

Şimdi de sıra, sorularımıza geldi: “Bu iki olay arasındaki ortak nokta nedir?”

Bu, birinci sorumuzdur. İkinci sorumuz ise şudur:

“Aradan geçen yıllarda Türkiye’de ne değişti, biz neden böyle olduk?” •

Yapay Zekâ mı, Canlı Beyni mi?

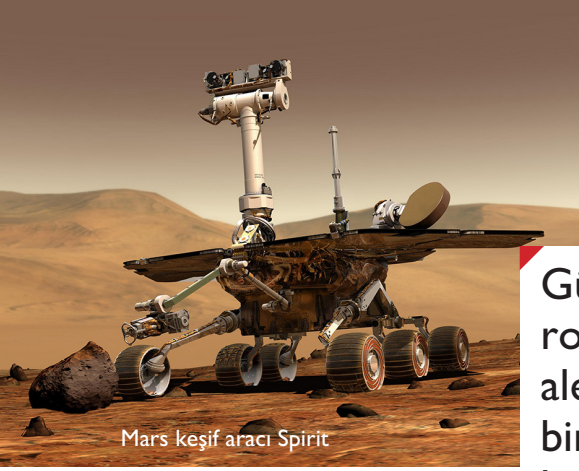
Yazan: Prof. Dr. CENGİZ KUDAY

Yapay zekâ beyin ve Tanrı'nın canlılara bahsettiği beyni küçük bir iki örnekle farklılıklarını anlatmaya çalışacağım.

Medeniyetimiz eninde sonunda bir kenara atılacak sabit donanımlı makineleri (telefon, bilgisayar, uçak, araba vs.) üretip duruyor. Bu makineler zamanı gelince işlevlerini tamamlıyor ve bir köşeye atılıyorlar. Hepsinin bir son kullanma tarihi var.

Diğer tarafta ise çevremizi saran biyolojik hayata baktığımızda canlı yazılım ilkelerinin farklılığını çarpıcı bir şekilde görebiliriz. Düşünün, bacağı ormanda kapana sıkışan bir kurt bu şekilde hareket edemeyeceğini anladığında kendini kapandan kurtarmak için bacağı kendi ağzı ile kemire kemire inceltir ve yoluna topallayarak da olsa devam eder.

Buna benzer durumu bir de Mars keşif aracı Spirit'te olanlarla

Mars keşif aracı Spirit

karşılaştıralım. Araç, Mars gezegeninin yüzeyine 4 Ocak 2004'te indikten sonra yüzeyde yıllarca gezindi. Fakat 2009 yılının sonunda sağ tekerleğinin artık çalışmaması sebebiyle ağırlığı 200 kg'a yakın bu araç toprağa saplanıp kaldı. Mars yüzeyinde öylece kalan Spirit'in güneş panelleri güneşe yönelemez oldu. Araç bunun sonunda gücünü kaybetti, kış süresince onarılmaz hasarlar oluştu ve 22 Mart 2010'da Spirit'in sesi tamamen kesildi.

Günümüzün robotlarında, aletlerinde herhangi bir arıza olursa bunu kendiliğinden tamir etme veya kaybettikleri parçayı yerine koyma yeteneği yok.

Ama hayvanlar alemi hasar aldıkları halde (buna insan da dahil) yollarına devam edebilirler. Topallarlar, sürünürler, zıplarlar ve hedeflerine doğru yol almak için yeni olanaklar yaratırlar. Keşif aracı ile kurt arasındaki fark, bilgi ile amacı

olan bilgi (yaşama dürtüsü) arasındaki fark gibidir. Canlının beyni doğuştan gelen hayatta kalma içgüdüsüne odaklıdır ve hedefe varmak için her türlü olasılığı dener. Size bu sefer de insan hayatından bir uç örnek vereyim.

Günümüzün robotlarında, aletlerinde herhangi bir arıza olursa bunu kendiliğinden tamir etme veya kaybettikleri parçayı yerine koyma yeteneği yok.

Aron Ralston, 2003 yılında güneydoğu Utah'ta yaptığı bir kanyon geçişi sırasında yaşadığı korkunç kazadan kurtulmasıyla tanınmıştır.

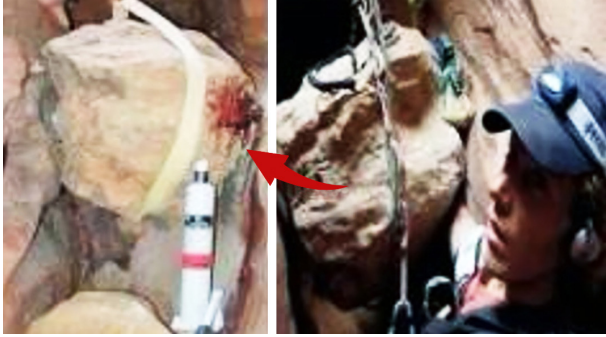
Aron Ralston 26 Nisan 2003 tarihinde, Utah'ın Wayne County bölgesinde yer alan Blue John Kanyonu'ndan geçiş yapmaktaydı. Ralston aşağı inerken bastığı büyük bir kaya yerinden oynadı; Ralston'un sağ eli ve kolunun ön bölümü ezilerek 360 kg'lık dev kaya ile kanyon duvarı arasında kaldı.

Ölümü düşünen dağcı, bir yandan kolunu kurtarmaya çalışırken, yanında kalan suyu (yaklaşık 350 ml) azar azar kullanarak beş gün geçirdi. Kolunu kurtarma çabaları

bu dev kaya karşısında faydasız olmuştu. Üç gün boyunca kayayı kaldırmaya ve bir şekilde kırmaya çalışan Ralston, susuzluk ve ruh halinin etkisiyle, sıkışan kolunu ön bölümden kesmek üzere hazırladı. Turnike ile denemeler yapan Ralston, ilk gün sadece küçük kesikler oluşturabildi. Dördüncü günde kolunu kemikten kesmesi gerektiğini fakat elindeki aletlerin kemiği ile birlikte kolunu kesmeye yetmeyeceğini fark etti.

Beşinci günde suyu tükenen Ralston, kanyon duvarına adını, doğum tarihini ve tahmini ölüm tarihini kazıdı; ailesine son sözlerini videoya kaydetti. Geceden sağ çıkacağına düşünmüyordu. Bir sonraki günün sabahına da uyanınca, kemiği kırabileceği düşüncesi yeniden oluştu. Önce kol kemiğini kıran Amerikalı daha sonra da iki inçlik kör çakısıyla yaklaşık bir saatte kolunu kesti ve kolunun kalan kısmını ve kendini kayadan kurtardı.

Ralston sıkıştığı yerden kurtulduktan sonra düştüğü yerden

tırmanarak çıktı, yaklaşık 20 metrelik dik yamaçtan aşağı tek eliyle inmeyi başardı ve ardından da 13 km daha yürüdü. Aramalara yeni başlamış kurtarma ekipleri helikopterle gelerek kan kaybından hayatını kaybetmek üzere olan Ralston' u kurtardı.

Bu olay Ralston'un "Between a Rock and a Hard Place" adlı otobiyografisinde yazıya dökülmüş ve ayrıca "127 Saat" isimli filme de konu olmuştur.

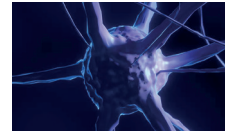
Yapay zekâ ile canlı zekanın en büyük farkı, birinde içgüdünün olmaması diğ erinde ise ne pahasına olursa olsun hedefine odaklanan bir içgüdünün olmasıdır. •

Bilim insanları canlıların hayatta kalma içgüdüsünün kaynağını buldu

Canlıların yiyecek arama veya avlanma gibi davranışlarını tetikleyen hayatta kalma içgüdüsünün beyindeki kaynağı belirlendi.

Latince adı *Caenorhabditis elegans* olan iplik kurdunun beynini inceleyen bilim insanları, bulguların insanlar da dahil olmak üzere birçok canlının beyindeki karmaşık süreçlere dair fikir verdiğini belirtti.

Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nden (MIT) sinirbilimci Steven Flavell, "Dolaşma ya da durma kararı, iplik kurdunun hayatta kalma ihtimalini büyük ölçüde etkileyecek bir karardır" diye konuştu:

Araştırma ekibi canlıların içgüdülerinin beyindeki kaynağını bulmak için nöron adı verilen sinir hücrelerinin hareketine odaklandı

“Beynin bu önemli kararı verme sürecini nasıl kontrol ettiğini araştıranın, birçok hayvanın beynindeki temel devre unsurlarını ortaya çıkarabileceğini düşündük.”

İplik kurdunun beyninde sadece 302 nöron bulunuyor. Ancak bu basit yapısına rağmen içgüdüyü yönlendiren süreci takip etmek zor oldu.

Araştırma ekibi, nöron aktivitesini kalsiyum izleri aracılığıyla takip etmelerini sağlayan yepyeni bir mikroskop türü geliştirdi. Daha sonra bu aktiviteyi solucanın davranışlarıyla eşleştirmek ve ikisi arasındaki bağlantıları bulmak için yazılım algoritmalarını kullandı.

Algoritma, nöronlarının hareketine yönelik örüntüyü kavradıktan sonra iplik kurdunun ne yapacağını yüzde 95 doğrulukla tahmin edebilir hale geldi.

Bu sayede araştırmacılar, yiyecek aramak için etrafta gezme eylemiyle ilişkili 4 nöronu belirleyebildi.

Hayvanın dolaşmaktan durmaya geçişi de NSM adlı tek bir nöronun harekete geçmesiyle aynı zamana denk geliyordu.

Söz konusu 4 "toplayıcı" hücre, NSM'i bastırmak için PDF adlı bir kimyasal üretiyor ve hayvanı harekete geçiriyordu.

NSM ise yeni toplanan yiyeceklerin varlığını algılayabiliyor ve diğer nöronlara hayvanı yavaşlatması için sinyal vermek üzere serotonin salgılıyordu.

Sonunda araştırmacılar daha da derine inmeye ve bu süreci devreye sokan "anahtarı" aramaya karar verdi.

İleri analizler, 4 toplayıcı hücre ve INSM arasındaki kovalamacayı AIA adlı bir nöronun başlattığını ortaya koydu. Önceki araştırmalar da AIA hücresini önemli bir tetikleyici olduğu düşünülen yemek kokusuyla ilişkilendirmişti.

Flavell, "Bir kurt için yiyecek kokuları önemli ama belirsiz, duyu-sal bir işaretir" diye konuştu.

“AIA nöronunun yiyecek kokularını tespit etme ve bu bilgiyi aşağı devrelere iletme yeteneği, hayvanların kokuyu bağlama oturtmasına ve yiyecek arama kararı vermesine olanak tanıyor.”

Bilim insanları kurtların ve diğer hayvanların beynine dair ne kadar çok şey öğrenirse, davranışların nasıl kontrol edildiğini de o kadar iyi kavrayacaklarını düşünüyor.

Bunun gibi keşifler, canlıların evrimsel tarihini ortaya çıkarmakla kalmayıp, beyinle ilgili hastalıkların tedavisine kadar birçok konuda işlevli olabilir.

Hakemli bilimsel dergi eLife'ta yayımlanan araştırmanın ortak yazarı Flavell, sözlerini şöyle sürdürdü:

Daha büyük beyinlerde de çalışabilecek devre unsurları arıyorsanız, AIA bağlama dayalı davranışlara olanak tanıyan temel bir motif olarak öne çıkıyor:

Independent Türkçe, ScienceAlert, EurekAlert / Derleyen: Çağla Üren

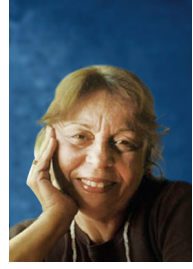
AVM'ler ve Gruen

Bir Masumiyet Hikayesi

Organik Düşünceler

Necef Uğurlu

AVM'ler insanların alışveriş yapmalarını ailece gezdikleri şehir kültürünün bir parçası, iyidir kötüdür bilemem, galeri, müze, akvaryum, açık hava parklarını gezmek yerine tercih edilen yerler alışveriş merkezleri.

Urbanlaşma yani şehirleşme sonucu mu böyle oldu yoksa insanları tüketime teşvik etmek için mi? İşin derin kısmı çok uzar... Uzun uzadıya konuşmak, yazmak yerine ben netliği, derinliğe tercih edenlerdenim. Tesla ne derse o. Hâlâ Edison'un, insanlığın dahisi Tesla'dan çaldığını bilmeyen bir entelektüel derin olsa ne olacak zaten!

Bu yazıda "Alışveriş Merkezleri" AVM'leri gezelim istiyorum; ufak bir tur... Alışveriş delileri psikiyatrya gitmek daha masraflı diye savunuyorlar kendilerini.

Kimi AVM'ler üzerlerinde kondo tarzı veya rezidans denilebilecek

büyükte dairelerle her yerde yükseliyorlar ve şehirleşmenin tarihini yazıyorlar.

Söyleşiler, dinletiler, show'lar, konferanslar, imza günleri 'tiyatro' stand-up gösteriler, tanıtım, akla gelen çeşitli AVM etkinliklerinden bazıları.

AVM'ler her yerde yükseliyorlar ve şehirleşmenin tarihini yazıyorlar.

Dikkat çekmeye ihtiyaçları mı var? Var ki yapıyorlar.

Avrupa'da bu tür etkinliklere operacılar büyük mizansenlerle katılıyorlar, bizde daha ziyade ünlülerin çok akli başında konuşmaları, imza günleri şeklinde olduğu da oluyor. »

Urban tarihi diyebileceğimiz şehirleşmenin tarihi şehirlerin tarihsel dokusunun geçmişi pek çok disiplinlerle inceleyen bir tarih alanı.

İncelerken şehrin sosyal tarihi, mimari tarihi, şehir sosyolojisi tarihi, şehrin coğrafi, kültürel, ticari, politik ve arkeolojik tarihi de ayrı ayrı olarak ele alıyoruz.

Bu işin üstadı mucidi, Alman sosyolog Max Weber derler ise de evveliyatı yok değil; liste uzun.

Chicago Üniversitesi'nde ise günümüzde çok ciddi çalışmalar yapan bir kürsü mevcut.

Ortaçağ ve öncesi pek çok şehrin tutulan günlük kayıtlarında elitlerinin imtiyazları, hareketlenmeler, olaylar açıkça gösteriyor ki şehirlerin kişilikleri ve hatta dahası gururları var!

Tıpkı insanlar gibi prestij, itibar şehirler içinde geçerli.

Modern zamanların başlarında rönesans hümanizminin etkisinde Machiavelli ve Guicciardini şehircilik tarihine değişik bir yaklaşımda bulunuyorlar, şehri microcosmos yani küçük evren olarak varsayıp moral ve politik çıkar-samalar yapıyorlar.

18 ve 19. yüzyıllarda şehirler tarihi değişimin mekanları, ticari ekonominin gelişmesiyle feodal sistem, köle işçiliği yeni biçimler alırken şehirler bu politik değişiklikler ve çatışmaların merkezinde yer alıyor, modernite dediğimiz medeniyet tarlalarından çıkmıyor ama onların omuzlarında yükseliyor... Ne omuzmuş ama!

Batı Avrupa ve Kuzey Amerika birbirinin devamı mı desek yahut biri diğerinin projesi mi; pek fark

etmez. Şehirleşmenin doruklarında gezinirken yaşanan gruplar arası ilişkiler daha da karmaşık hâl alıyor. Öyle ki şehirler tipolojisine yeni

şehir tanımlamaları giriyor, başkent şehirler, megapoller, idari şehirler gibi ve fonksiyonlarına göre limanlar, demiryolları, merkezler ve dolayısıyla tersaneler, ağır mühendislik, demir çelik, sağlık, turistik noktaları şekilleniyor. Endüstriyel şehirler, yeni kasabalar, Akdeniz şehirleri, imparatorluk şehirleri... Hangi ideoloji üzerine kuruluyorsa artık, kapitalizm mi, komünizm mi ya da son derece ütöpik alanlarda mı? Sonuçta; bu şehirleri güç ve sosyal ilişkileri belirliyor, ya da onlar bu

şehirleri demek daha doğrusu.

Akademisyenler ise şehirlerin başından geçmiş olaylardan tarihin-den ziyade iletişim sistemine girmiş güç ve sosyal ilişkilerden meselelere bakmaya başlıyorlar.

1960'lardan sonra üniversitelerde şehirleşme üzerine yeni bölümler açılırken, data analiz, bilgisayar gücü de devreye giriyor. Böylece belki de ayrıntılarda şehirler iyice kaybolup içinde yaşayan yerlilerine yabancılaşan hâl alıyorlar.

Savaş sonrası yeniden inşa edilen şehirlerin geçmiş ve şimdiki zaman köprüleri bir bir yıkılıyor. Sosyal bilimcilerin dayandığı istatistiksel metodlarla ihtimaller üzerine tahminler aynı siyaset alanında olduğu gibi devreye giriyor.

Şehirlerin geçmişi aslında yok sayılarak yok ediliyor ve beraberinde neler götürüyor siz hesap edin.

Genellemeler, istatistikler üzerine gelecek hipotezleri ve inşası için şehirlerin geçmişlerini silmek daha önce yaşadıklarını unutturmamak yok da ne var?

Buna entelektüel alışveriş demek biraz vicdansızlık değil mi ?

Bu urbanizasyon meselesi şekillendirirken dünyamızı şehirleri Avusturya doğumlu bir Mimar AVM'leri icat ediyor.

Viktor David Grünbaum (1903 - 1980) ABD'deki alışveriş merkezlerinin öncü mimarı. Aynı zamanda şehirlerin 'canlandırma' önerme projelerinin baş mimarı. Fort Worth, Texas 1955 uygulamalarından biri.

Kalamazoo, Michigan ve Fresno, California, yayalara öncelik veriyor. Çok düşünceli diye atlamayın hemen gezmeden görmeden alışveriş zor! Orta sınıf bir Yahudi ailenin çocuğu olarak Viyana'da doğuyor, Viyana Güzel sanatlar Akademisi'nde mimari tahsili görüyor. 1926-1934 arası kendisini adamış bir sosyalist, ve aynı zamanda bir kabare işletiyor ve daha sonra Viyana Belediye Başkanı olacak olan Felix Slavik arkadaşşı. Sosyalist olmaktan sıkılıp AVM kralı olmak politik dönüşler tarihinde bir rekor herhalde; böyle-sini ilk defa duyduğum.

Victor David Gruen

İlk mimari bürosunu Viyana’da açtığında bürosu daha ziyade eski binaları yeniden modelleme üzerine çalışıyor.

1938 yılında Almanya Avusturya’yı topraklarına ekleyince ABD’ye iltica ediyor. Elinde mimar diploması, cebinde 8 doları varmış ve tek kelime İngilizcesi yokmuş.

Soyadını Gruen olarak değiştiriyor. Önceleri teknik ressam olarak çalışıyor. 5. Cadde’de deri eşyalar satan bir mağazayı yeniden tasarlama başarısından sonra, müşteri memnuniyeti yeni müşteriler getiriyor. Yine aynı cadde üzerinde Ciro, Broadway’da Stecklers, Bronx’da Paris Decorators ve Grayson’s zircirinde 11 dükkân için hiç dil bilmeden gelen genç mimar için hiç de kötü bir başlangıç değil.

1941’de Los Angeles’e taşınıyor ve yeniden evleniyor. 10 yıl sonra “Victor Guen ve Ortakları” isimli ofisini açıyor. Planlarını burada

gerçekleştiriyor, 1954 savaş sonrası ilk büyük projesi Northland Mall, Detroit’te çığır açıyor.

Dayton arkadan geliyor sonra South Dale Minnesota, South Day büyük başarı ancak alışveriş merkezi etrafında evler, okul hastane gibi yerleşimleri gerçekleştirip çekirdek eksik kalıyor.

1970’lerin ortasına kadar ofisi 50 alışveriş merkezinin planını gerçekleştiriyor. Daha sonra lüks siteler, evler, kuleler, plazalar ile yüzyılın en etkili mimarları arasına giriyor.

Boston, West End imzasını attığı yerler. Orta hâlli yerleri alıp emlak değeri çok yüksek hâle getirmek işi.

Greengate Mall Greensburg, Illinois ve Lübnan’da bile alışveriş merkezi yapıyor.

Derken 1968’de Viyana’ya geri dönüyor, şehrin içinin yayalaştırılması projesi ona ait: Karntner, Graben bölgeleri...

Çok eleştiri aldığı muhakkak, ancak 1978’de Londra’da verdiği bir

Amerika'nın ilk alışveriş merkezi Northland Mall, Detroit

Greengate AVM, Greensburg

konferansta AVM'lerle ilgili patlamayı kendi planlarını "piç edenler" olarak niteleyerek bu "piç gelişmeleri" üstüne almayacağını söylüyor. 1980 yılında ölmeseydi "piç etmeden" daha kaç AVM yapardı bilemiyorum.

Viyana'yı yayalaştırma projesi için döndüğünde yeniden sosyalist mi oldu onu da bilemiyorum.

Meraklısı için, Walt Disney projesinde kendisinin etkileri ve orijinal planı, basılı kitabında bulunuyor. O için ucunda da var...

A alışveriş merkezleri ve sosyal demokrasi, Viyanalı bir sosyalist göçmen mimar tarafından şekillendirilirken kimler neler düşündü, nasıl bir gelecek planıydı? Elbette iyice düşünmek lazım, beni aşar, ama cepte 8 dolarla zor işler.

Gruen ölmeden önce oğluna verdiği ünlü tabloyu çalışma ofisine asmış, vergilerini sigortasını muntazam ödemiş. Harvard'lı bir avukat

olan oğlu bu tablo yüzünden babasının ölümünden sonra dul eşiyile mahkemelik olmuş; daha sonra 2.5 milyon dolara anlaşmışlar.

Bu hikayenin sonu yok, şehirlerimizi yollarımızı kuşatan alışveriş merkezlerini gezer-

ken Cumhuriyetimizin birbirinden önemli projelerinin yerini, alık alık dolaşılan alışveriş merkezlerinin alamayacağını anlayacağımız güzel günleri kucaklarız inşallah.

Viyana'nın alışveriş caddesi Karntner'in yayalaştırma projesi Gruen'e ait.

Yerleşimleri üniversite, hastane okullar ile taçlandıran göçlerle şehirlere hafızasını kaybettirmeyen günleri görürüz umuduyla, Atamızın yurtta ve dünyada barış sözleriyle kutsansın dünyamız.

Bakmayın masumiyet hikayesi dediğime, hiç de masum değil.

Saygıyla efendim ...•

necefugurlu@gmail.com

Gözün Sözü

Cemal Tahsin

“Enerji Dönüşümü Jeopolitiği”nde Hidrojen Faktörü

Yazımızın başlığını, Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı'nın (IRENA) 2022 yılında yayınladığı bir rapordan¹ aldım. Yazımızın içeriğini de ağırlıklı olarak bu raporun “Politika Yapıcılar İçin Özet” bölümündeki ana temalar oluşturuyor.

Enerji Dönüşümü ve Hidrojen

Son yıllarda sıklıkla duymakta olduğumuz “Enerji Dönüşümü” kavramı gerek boyutu ve gerekse

mevcut sosyo-ekonomik, teknolojik ve jeopolitik yapı üzerinde yaratmakta olduğu derin etkisiyle, bugüne dek benzeri görülmemiş bir değişimi ifade ediyor. Küresel ölçekte giderek kök salmakta olan bu dönüşümün merkezinde, mevcut enerji karışımı içinde yenilenebilir kaynakların payının ve sistemin enerji verimliliğinin artırılması hususları yer alıyor. Söz konusu dönüşümü, basit biçimde mevcut

kaynakların ikamesi diye tanımlamak, pek yerinde olmayacak. Zira bu süreç, kendi yapısına uygun yepyeni bir politik, teknolojik, çevresel ve ekonomik yeniden yapılanma anlamına geliyor.

Aslında hidrojen, geçmiş dönemlerde de üzerinde yoğun olarak çalışılan alternatif bir enerji kaynağıdır. Ancak son dönemlerde neredeyse tüm hükümetler, “2050’de net sıfır” salım ve Sanayi Devrimi öncesindeki küresel ısıya kıyasla, 2050’deki ısının, en çok 1.5°C artması hedefleri konusunda, Paris Anlaşması’ndan başlayarak, en azından söylem düzeyinde fikir birliğine varmış bir görünüm içindeler. Bu nedenle, son yıllarda “2050’de net sıfır salım” hedefinin tutturulabilmesi için hidrojene yönelik çalışmalar da ivme kazanmış görünüyor. Söz konusu hedeflerin tutturulabilmesi için de eksiksiz tüm sektörlerde; özellikle de ağır sanayi ve ulaştırma sektörlerinde, salımların düşürülmesinde, hidrojen kullanımının çok önemli olacağı değerlendiriliyor. Bunun da ötesinde, yenilenebilir kaynaklardan enerji üretiminde ve elektrolizörlerde hızla düşen maliyetler, “yeşil hidrojenin” cazibesini arttıran faktörler olarak öne çıkıyor.

Hidrojene yönelik artan ilginin bir diğer nedeni de artan rüzgâr ve güneş fotovoltaik üretimin yarattığı sistem esnekliği ve depolama gereksinimi. Yeşil hidrojen, bu gereksinimleri karşılayacak seçeneklerden

biri olarak görülüyor ve yenilenebilir kaynaklı elektrikte sürmekte olan “devrimin” tamamlayıcısı olarak değer kazanıyor.

Tüm bu etkenlerin sonucu olarak, hidrojen ve hidrojen bazlı yakıtların, 2050’de nihai enerji tüketiminde ciddi bir paya ulaşacağı öngörülüyor. Yapılan tüm kestirimlerde, “gri hidrojen” olarak tanımlanan fosil yakıtlardan elde edilen hidrojenin tamamen devre dışı

Hidrojen ve hidrojen bazlı yakıtların 2050’de nihai enerji tüketiminde ciddi bir paya ulaşacağı öngörülüyor.

kalacağı; yenilenebilir enerji kaynaklarından elde edilen “yeşil hidrojen”in en yaygın dönüşüm yöntemi olacağı ve onu da “mavi hidrojenin” (karbon tutma ve depolama ile fosil yakıtlardan elde edilen) tamamlayacağı hesaplanıyor. Farklı senaryolarda, 2050 yılı için hidrojenin payının, nihai enerji tüketimi içinde % 18 ile % 22 arasında olacağı tahmin edilirken, BNEF (Bloomberg-NEF) Yeşil Senaryosu’nda, hidrojen üretimin tamamının yeşil hidrojenle karşılanacağı öngörüsü yer alıyor. Mevcut hidrojen üretimi ise diğer endüstriyel proseslerden yan ürün olarak elde edilen hidrojen olup, ihmal edilebilir bir yüzde oluşturuyor.

Hidrojenin Mevcut Kullanım Alanları

Hidrojen, evrende bilinen en eski, en hafif ve en yaygın element olarak tanımlanıyor. Su’da (H₂O) ve fosil yakıtlar gibi birçok bileşikte hidrojen var. Hidrojen gazı, ağırlıklı olarak petrokimya sanayisinde girdi olarak kullanılıyor (Petrol rafinajında, amonya sentezinde- özellikle gübre üretiminde- ve metanol üretiminde, plastik ürünleri üretiminde, vb.). Küresel ölçekte, 120 milyon ton hidrojen üretimi (bunun üçte ikisi saf hidrojen, geri kalanı ise diğer gazlarla karışım) gerçekleştiriliyor. Çin, dünyada en çok hidrojen üreten ve en çok tüketen ülke konumunda. Çin’in saf hidrojen üretimi 24 milyon tonla, (saf) küresel üretimin yaklaşık üçte birini oluşturuyor. Hidrojen aynı zamanda yakıt olarak da kullanılıyor. Yakıldığı zaman, CO’ salımı olmadan, 1000°C ısı yaratıyor.

ABD Ulusal Havacılık ve Uzay İdaresi (NASA), 1950’lerden bu yana, roket yakıtı olarak sıvı hidrojen kullanıyor. Hidrojen, ayrıca yakıt hücrelerinde kullanılıyor ve oksijenle birleşerek, gene hiçbir kirlenici madde ve CO₂ salımı oluşturmadan, elektrik üretimi sağlıyor. Nitekim NASA da uzay gemilerinin elektrik sistemini bu şekilde besliyor. Yakıt hücrelerinde oluşturulan bu kimyasal reaksiyonun yan ürünü ise sadece su buharı.

“Temiz Hidrojen”in² Önemi ve Jeopolitiği

Küresel ölçekte temiz hidrojen değer zincirinin gelişmesi süreci, kuşkusuz mevcut jeopolitik ve jeo-ekonomik dengelerde de değişimlere neden olacaktır. Ekonomik getirilerin yüksek olması beklenmektedir. Nihai enerji tüketimindeki mevcut düşük orandaki katkısına karşın, hidrojen ticaretinin yıllık piyasa değeri 174 milyar dolar olarak açıklanıyor. Raporda, küresel

Hidrojen, ayrıca yakıt hücrelerinde kullanılıyor ve oksijenle birleşerek, gene hiçbir kirlenici madde ve CO₂ salımı oluşturmadan, elektrik üretimi sağlıyor.

sıvılaştırılmış gaz (LNG) ticareti piyasa değerinin 143 milyar dolar olduğu anımsatılarak, hidrojenin şimdiki durumda bile ekonomik olarak ne denli önemli olduğuna vurgu yapılıyor. Hidrojenin kullanımın sanayi prosesleri ile sınırlı olmasına ve çok uzun mesafeli taşıma gerektirmesine karşın, piyasa potansiyeli, “muazzam” olarak nitelendiriliyor. Daha sürdürülebilir ve sıfır salımlı bir hedefin gerçekleşebilmesi için

gereken hidrojen talebinin karşılanabilmesi, örneğin mevcut elektrolizör kapasitesinin (halen sadece 0.3 GW) çok daha yüksek rakamlara erişebilmesini zorunlu kılıyor. Bu durum ise bir engel gibi görünmekle birlikte, muazzam bir ekonomik getiri alanı olarak da değerlendiriliyor. Goldman Sachs gibi başlıca yatırım bankaları, küresel hidrojen satışlarının, 2050’de 600 milyar dolara yükselebileceği tahminini yapıyorlar. Aynı bankalar, önümüzdeki 30 yılda, hidrojen üretimine ayrılan yenilenebilir kaynaklar, elektrolizörler ve taşıma alt yapısı dahil, toplam 11,7 trilyon dolarlık bir yatırım olanağı yaratılacağını öne sürüyorlar.

Hidrojenin “enerji dönüşümü”ndeki etkisi, öngörülen bu çok yüksek “piyasa değerleri” ile sınırlı olmayacak kadar derin ve çok boyutlu. Hidrojen, genel amaçlı bir enerji taşıyıcısı olarak, çok değişik sanayi dalları ve sektörlerinde, inovasyonu (Yeni ve farklı fikirlerin ya da uygulamaların ortaya atılması) canlandıracak bir değer olarak da öne çıkıyor.

Jeopolitik etkisinin ise buhar gücünün, elektriğin ya da içten patlamalı motorların, küresel ölçekte yarattığı etkiler gibi olacağı yorumu yapılıyor. Fosil yakıtlar ağırlıklı bir enerji karışımında, Orta Doğu başta olmak üzere bu kaynakların yoğun olduğu coğrafyalar ve fosil yakıtların aranmasından tüketimine kadar gereken teknolojiler belirleyici olurken, hidrojenin de özgün bir

jeopolitik gerçeği olacak. Bu süreci doğru kavrayabilen ve gereğini yapabilen ülkeler, geleceğe daha güçlü bakabilecekler. Buhar gücü, elektrik ve içten patlamalı motorların gelişme ve egemenlikleri süreci, küresel ticaret düzenlerini, alışkanlıklarını ve güç dengelerini nasıl belirlediyse, hidrojenin ve özellikle yeşil hidrojenin gelişim sürecinin de özgün ve çok daha farklı temellerde, yeni bir jeopolitik düzene ve dengelere yol vereceği görülmelidir. Her yeni dönüşüm, insanlara yeni ve yaşamları kolaylaştırıcı olanaklar sunma potansiyeli taşısa da mevcut düzende yaşamakta olduğumuz gibi, bu olanaklar adil biçimde ve dengeli paylaşılmamaktadır.

Hidrojen’in gereksinim duyduğu kaynakların varlığından, üretiminde gereksinim duyulan teçhizata, taşınma alt yapısına ve tüketildiği sektör ve alanlara kadar geniş bir yelpazenin biçimlendireceği yeni bir jeopolitik yapı biçimleniyor önümüzde... Bu yelpaze ve yeni oluşmakta olan sistem, mevcut koşullarda (genel hatlarıyla; “kojen” ve “trijen” gibi istisnai tesisler hariç) birbirinden ayrı olan elektrik, ısı ve ulaştırma sektörleri arasında yeni bağlantıların oluşmasına da katkı sağlayacaktır. Farklı sanayi sektörleri arasında iş birliği olanaklarının önü açılacaktır. Mevcut enerji değer zincirlerinde değişikliklere neden olabilecek ve (günümüze kıyasla) çok daha fazla ülke için yeni olanaklar yaratabilecektir.

Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı'na (IRENA) göre "Hidrojen'in jeopolitiği"nin farklı evrelerden geçeceği değerlendiriliyor. Buna göre 2020'ler, teknoloji liderliğinde büyük bir rekabet ve yarışın, teknoloji maliyetlerinde büyük düşüşlerin yaşanacağı ve dönüşümün gereksinim duyduğu alt yapının hızla inşa edildiği bir evre olacak. "Yeşil hidrojen, 2030'lara doğru

"Yeşil hidrojen, 2030'lara doğru dünyanın birçok bölgesinde, "mavi hidrojen"le rekabet edebilecek düzeye ulaşacak.

dünyanın birçok bölgesinde, "mavi hidrojen"le rekabet edebilecek düzeye ulaşacak. Bu gelişmenin, elektrolizör maliyetlerinin görece düşük olduğu Çin gibi ülkelerde ya da yenilenebilir kaynakların ucuz, gaz fiyatlarının yüksek olduğu Brezilya ve Hindistan'da daha da erken gerçekleşmesi bekleniyor. Bu

arada yeşil hidrojen, gaz fiyatlarının 2021 yılında çok yükseldiği Avrupa ülkelerinde şimdiden ödenebilir (ya da tercih edilebilir) konuma gelmiş durumda. Ancak gene de geleceğe yönelik maliyetlerin öngörülmesinin zor olduğu bugünlerde, Avrupa'da özellikle belirli sektörlerde daha büyük boyutlu bir dönüşüm kolay görünmemektedir.

2030'larda sınırlar-ötesi hidrojen ticaretinin,

yeşil hidrojen maliyetlerindeki düşüşe ve rekabet edebilirliğine bağlı olarak artması bekleniyor. Dünya Enerji Konseyi'nin çeşitli karbonsuzlaştırma senaryolarında, hidrojene olan talebin 2035'ten sonra hızla artacağı öngörülmüyor. Bu evrede, hidrojenin ve çeşitli türevlerinin ticaretinde hızlı artış bekleniyor. IRENA'ya göre, 2050'de yeşil hidrojen üretiminin üçte ikisi üretildiği

ülkelerde tüketilirken, geri kalanı diğer ülkelere pazarlanacak. Boru hatları (dönüştürülecek doğal gaz boru hatları dahil), bu ticaretin yaklaşık yarısına altyapı oluşturacak. Diğer yarısı ise hidrojen türevleri (ağırlıklı olarak amonyak) olarak gemilerle tüketim noktalarına ulaştırılacak.

Kısa ve orta erimde, ülkeler ve bölgeler, büyümekte olan pazarda teknolojiye liderlik ve üretimden teknoletörün kurallarını belirleme konularında belirleyici olma çabasına girişeceklerdir. Hidrojen değer zincirinin halkalarında bir belirleyici bir konum yakalayabilmenin, ekonomik rekabet açısından önemli avantajları olacaktır. Doğrudan ekonomik getirilerin yüksek, Pazar potansiyelinin de kayda değer olacağı öngörüler arasında. Uzun erimde ise yenilenebilir enerji kaynakları açısından zengin olan ülkelerin, enerji yoğun sanayi yatırımlarını cezbederek, yeşil sanayileşmenin cazip mekanları olması bekleniyor.

Ekipman imalatı da önümüzdeki yıllar ve on yıllar için, değer kazanmada önemli bir diğer rekabet ve olanak sahası. Hidrojen değer zinciri çok geniş bir alan oluşturuyor ve yenilenebilir enerji için çok yüksek miktarda yatırım gerekiyor. Bu değer zinciri boyunca 2050'lerde, elektrolizörler alt sektöründe 50-60 milyar dolarlık, yakıt

hücreleri alt sektöründe 21-25 milyar dolarlık pazar olanağına işaret ediliyor. Çin, Japonya ve Avrupa, elektrolizör üretiminde ve satışında, hızlı bir başlangıç yaptılar. Ancak küresel piyasa halen olgunlaşmamış konumda ve görece küçük boyutlu. İnovasyon ve yükselen teknolojiler, mevcut imalat dengesini ve coğrafi ağırlık merkezlerini değiştirebilir.

Hidrojenin herhangi bir formu, enerji bağımsızlığına ve ülkelerin bu alandaki dayanıklılığına büyük katkı sağlayabilir. Ancak bu konuda en büyük potansiyeli, yeşil hidrojen sunuyor. Hidrojenin enerji güvenliğine destek olabileceği üç temel yol var:

- 1) ithalata bağımlılığı azaltması,
- 2) fiyat oynaklıklarını önlemesi
- 3) enerji sisteminin esnekliğini ve dayanıklılığını, çeşitlendirme yoluyla güçlendirmesi.

Bu faydaların hemen hepsi, yeşil hidrojenle (ithal fosil kaynaklarla bağlantısı olmadığından) bağlantılı.

Hidrojen ve yenilenebilir enerji teknolojileri için gereksinim duyulan hammaddeler, dikkatlerin

Hidrojen değer zinciri çok geniş bir alan oluşturuyor ve yenilenebilir enerji için çok yüksek miktarda yatırım gerekiyor.

“malzeme ve hammadde güvenliği”ne yoğunlaşmasına neden oluyor. Günümüz arz-talep dengeleri açısından söz konusu mineraller ve metaller yeterli gibi görünse de hızla artan talep ve üretim ve rafinaj süreçlerinin uzun zaman dilimlerine yayıldığı hususları dikkate alındığında, piyasalarda arz sorunu olması kaçınılmaz görünecektir. Bu durum da fiyat oynaklıklarına ve ilgili ekipman maliyetlerinin yükselmesine neden olacaktır.

Hidrojen ticaretinin kural, yönetim ve standartlarının biçimlendirilmesi, hangi teknolojilerin geleceğin piyasalarında hâkim konum alabileceğini de belirleyecektir. Standartların belirlenmesi konusu, uluslararası iş birliğinin ya da jeopolitik rekabetin kaynağı olabilecektir. Bu alanda da “erken yol alanların” avantaj sağlamaları doğaldır.

IRENA'nın “1.5°C Senaryosu”- nın 2050 Yılına Kadarki Süreçte Hidrojen Kullanımına Yönelik Temel Öngörülleri

IRENA'ya göre;

- Hidrojen ve türevleri, 2050 yılında, nihai enerji kullanımının %12'sini oluştururken, karbon dioksit salımlarının azaltılmasında da %10'luk katkı sağlayacaklar. Karbonsuzlaştırmanın zor olduğu çelik, kimyasallar, uzun mesafeli

taşımacılık, gemicilik ve hava ulaşımı gibi enerji-yoğun sektörlerde, hidrojen ve türevleri önemli bir rol oynamaktadır.

- Hidrojen aynı zamanda, yenilenebilir kaynaklardan üretilen elektriğe yönelik arz – talep dengesinde, dengeleyici ve uzun dönemli (mevsimsel) depolama açısından da önemli bir çözüm olanağı sunuyor.

- Mevcut 0.3 GW³'lık küresel elektrolizör kapasitesinin, 2050 yılına kadar 5 000 GW'a ulaşmasına gereksinim var. Gereksinim duyulan hidrojenin üretimi için gereken elektrik miktarı ise 21 000 TWh⁴. Bir fikir vermesi açısından bu miktar, yaklaşık günümüz küresel elektrik tüketimi kadardır.

- Yeşil hidrojen ve türevlerinin üretimi için tüketilmesi gereken elektrik miktarı ise günümüzde tüketilen elektriğin %30'u kadar olacak.

- 2050 yılı toplam hidrojen üretiminin yaklaşık üçte ikisi yeşil, geri kalanı ise mavi hidrojenden oluşacak.

Peki biz bu çok yönlü dönüşüm, ne ölçüde hazırlıklıyız? •

necdetpamirbd@gmail.com

1- Geopolitics of the Energy Transformation: The Hydrogen Factor, International Renewable Energy Agency, 2022

2- “Temiz hidrojen” tanımı hem “yeşil”, hem de “mavi hidrojen”i kapsıyor.

3- GW (Gigawatt): 1 milyar watt (1 000 MW)

4- TWh (Terrawatt-saat): 1 milyar kWh

İnsanın öğretmenin doğa, kitabın insanlık ve okulunun yaşam olduğu bir gün gelecek mi?

Halil Cibran

Güney Amerika Ülkeleri Arasındaki Çay Savaşı

Bir yıl önce Brezilya'nın Sao Paulo kentindeki bir üniversitede doktora çalışması yapmaya karar vermemde, yaklaşık 16 yıl önce Paris'te tanıştığım Brezilyalı akademisyen arkadaşlarımın büyük

katkısı olmuştur.

Geçen bunca yılda, birbirimizi hiç görmesek de iletişimimiz kopmadı ve onların sağladığı olanaklarla, Brezilya ve Güney Amerika tarihine ilişkin araştırmalarıma hız

Evrensel Bakış Açısı

Gürbüz Evren

Güney Amerika'ya özgü küçük bir ağacın yapraklarından elde ediliyor. Teobromin ve kafein gibi uyarıcılar içeren çayın bir diğer özelliği ise kilo verme ve yorgunluk gidermede etkili olmasıdır.

Güney Amerika ülkelerinin tamamında tüketilen matenin yapraklarının uyarıcı etkisi var. Bunun dışında içeriğinin zenginliği nedeniyle bağışıklık sistemini güçlendirmek için kullanılmaktadır.

Arjantin, Brezilya ve Uruguay'ın üçlü ittifak kurarak, Paraguay'a karşı savaşmasına neden olan mate çayı

İşte bu çay Arjantin, Brezilya ve Uruguay'ın bir araya gelip üçlü ittifak kurarak, komşu ülke Paraguay'a karşı savaşmasına neden olmuştur. Hemen hatırlatalım, 1864 yılında başlayıp 1870'de sona eren bu savaş Paraguay'ın o dönem 500 bin olan nüfusunun yarısını kaybetmesine yol açmıştır.

Çayın bitkisi olan matenin bu

verdim. Çalışmalarım sırasında çok ilginç, ama bir o kadar da trajik bir savaşı öğrendim.

Mate adlı bir çay türünü daha önce hiç duydunuz mu? Bu çay, Paraguay Çayı adıyla da bilinir.

denli önemli bir o kadar da yıkıcı hale gelmesinin nedeni ise İspanyol sömürgecilerdir. İspanyollar, Paraguay yerlilerinin mate bitkisini kullandığını tespit edince, bunun yoğun olarak üretilmesi için harekete geçmiştir.

İspanyol İmparatorluğunun bir parçası olan Paraguay, 1811 yılında bağımsızlığını alınca mate üretimine hız vermiştir. Ülkenin ilk devlet başkanı Jose Gaspar Rodriguez de Francia, matenin yetiştirildiği bölgelerin büyütülmesi kararı almıştır.

Mate bitkisinin giderek artan üretimi sayesinde o dönemde Paraguay'ın ekonomisi çok güçlenmiştir.

Paraguay'ın, bölgede söz sahibi bir ülke haline gelmesi ve sürekli artan ekonomik gücü, sadece komşu ülkeleri değil İngiltere'yi de rahatsız etmiştir.

İngilizler Brezilya, Uruguay ve Arjantin'i kışkırtarak, bu ülkelerin bir ittifak kurmaları için gereken desteği vermiştir. Komşu ülkeleri ve İngilizleri Paraguay'a karşı harekete geçiren sadece Mate çayının ekonomiye kazandırdığı büyük katkı değildir.

Francia'dan sonra ikinci devlet

başkanı olan oğlu Carlos Antonio Lopez'in izlediği politikalar da savaşa giden sürecin hızlanmasına yol açmıştır. Lopez, ülke ekonomisini dış dünyaya ve uluslararası ticarete

kapamıştır. Ayrıca Paraguay sadece ihracat yapıp, tüfek başta olmak üzere kendi silahlarını imal eden ve yabancı ürünleri iç piyasaya sokmayan bir ülkeye dönüşmüştür.

Başkan Carlos Antonio Lopez, ekonomi alanında attığı adımlarla sınırlı kalmayıp, komşu ülkeler ile sınır anlaşmazlıklarına girmeye başlamış ve Uruguay'daki iç savaşta taraf tutması bardağı taşıran son damla olmuştur. Brezilya'da Uruguay'ın desteklediği partinin iş başına gelmesinden rahatsız olan Paraguay, 14 Aralık 1864'te Brezilya'ya resmen savaş açtı. Gelişmeleri yakından takip eden İngiltere de böylelikle aradığı fırsatı buldu ve

Brezilya-Arjantin-Uruguay ittifakını kışkırtarak, 1 Mayıs 1865 tarihinde 4 ülke arasındaki savaşın başlamasını sağladı.

O dönemde İngiltere'nin Brezilya'daki büyükelçisi olarak görevine yeni başlayan Sir Edward

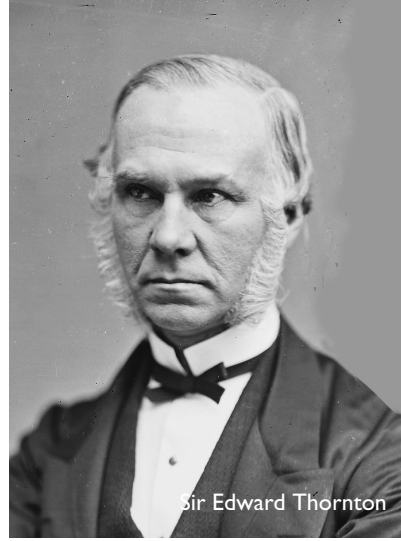

Jose Gaspar Rodriguez de Francia,

Carlos Antonio Lopez

Sir Thornton:
**“...Paraguay’ın
 Brezilya’ya
 savaş açmasını
 bekliyorduk.
 Bu bize Brezilya-
 Arjantin-
 Uruguay ittifakını
 sağlamlaştırma ve
 Paraguay’a savaş
 açmalarını sağlama
 fırsatını verdi.”**

Sir Edward Thornton

Thornton’un, Londra’ya gönderdiği Haziran 1865 tarihli rapor, İngiliz sömürgeciliğinin bölgeye yönelik planlarının anlaşılabilmesi ve savaş-taki rolünün görülmesi bakımından önemlidir.

Sir Thornton, “*Benden önceki büyükelçi William Dougal Christie’nin, Paraguay’ın Güney Amerika’da özellikle mate bitkisi sayesinde güçlenen ekonomisinin, İngiliz çıkarlarına tehdit oluşturduğu, komşu ülkelerle olan gerginliklerin, sorunların kaçınması gerektiği tespitine uygun politikalar izlenmiştir. Brezilya ve Arjantin ile kurulan ilişkilerin yararını görmeye başladık. Paraguay’ın Brezilya’ya savaş açmasını bekliyorduk. Bu bize Brezilya-Arjantin-Uruguay ittifakını sağlamlaştırma ve Paraguay’a savaş açmalarını sağlama fırsatını verdi.*” demektedir.

Tekrar savaşa dönecek olursak, bölgede dönemin en güçlü ordusuna sahip olan Paraguay, önce Brezilya ardından da Arjantin topraklarına girdi. Ancak Paraguay ordusunun ilerleyişi sayıca üstün olan ittifak ülkeleri karşısında uzun sürmedi ve geri püskürtülmeye başlandı.

Önce Brezilya savaş gemileri Paraguay’a açılan nehirleri abluka altına aldı. Bir süre sonra da Arjantin ordusu Paraguay topraklarına girdi. Arjantinli askerler, Paraguay ordusunun direnişi nedeniyle 1866 yılına kadar sadece buldukları çizgiyi korudular ve daha ileri gidemediler. Uzun süre çatışmalar durdu, ama 1868’de Brezilya ordu kademesindeki atamalar sonucu dengeler değişti. Brezilya’nın zırhlı gemileri Parana ve Paraguay ırmaklarının birleştiği yerde Paraguay

savunmasını kırdı. Gemiler, Paraguay'ın başkenti Asuncion'u bombaladılar. Ardından Paraguay ordusuna büyük darbe vuracak hareket başladı. Elinde kalan az bir güçle ülkenin kuzeyine çekilen Paraguay Devlet Başkanı Lopez, 15 Mart 1870 tarihinde öldürülünce savaş tamamen sona erdi.

İmzalanan barış anlaşmasıyla Paraguay, tartışmalı 170 bin kilometre kare toprağını Brezilya ve Arjantin'e bıraktı. Ayrıca bu ülkelere büyük miktarlarda savaş tazminatı ödemeyi de kabul etti. Ancak söz konusu tazminat hiçbir zaman ödenmedi. İttifak orduları 1876'ya kadar Paraguay'ı işgal altında tuttu.

Savaş bitiminde ekonomisi tamamıyla yıkılmış ülkenin geriye kalan erkek nüfusu ise 28 bin 400 kadardı.

Paraguay, insan kaynakları dahil elindeki tüm olanakları İngiliz destekli üçlü ittifaka karşı kullanmıştı. Öyle ki, 6 yıllık savaş süresince 500 binden biraz fazla olan nüfusun yarısı erimişti. Hatta savaş sırasında cepheye sürecek erkek kalmayınca, ön saflara çocuk askerler gönderilmişti. Bu nedenle savaşta hayatını kaybeden çocuklar anısına, Paraguay'da her yıl 16 Ağustos günü anma törenleri yapılmaktadır.

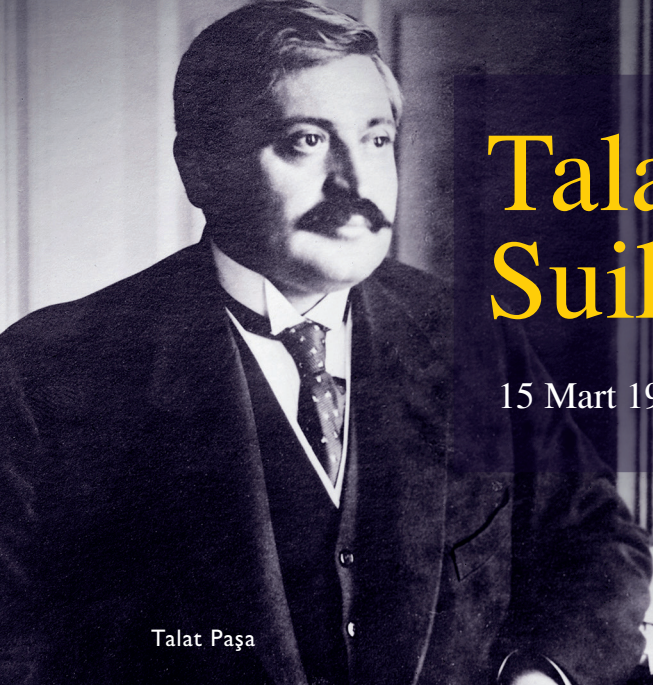
Savaş bitiminde ekonomisi tamamıyla yıkılmış ülkenin geriye kalan erkek nüfusu ise 28 bin 400 kadardı. Kadın ve erkek nüfusu oranındaki büyük bir dengesizliği ortadan kaldırmak için ise Kilise devreye girdi. Paraguay Kilisesi yetkilileri, Vatikan'ın büyük tepkisini çeken hatta aforoz tehditlerine yol açan bir karar aldı. Buna göre kilise nüfus kaybını telafi etmek amacıyla bir erkeğin birden fazla kadınla evlenbilmesine izin verdi.

Bu savaşın bir diğer yıkıcı sonucu da Paraguay'ın Güney Amerika'da o tarihten günümüze hiçbir konuda etkisi olmayan ülke haline gelmesidir.

Paraguay'ın savaş sonrası içine düştüğü durumu İngilizler tarafından nasıl görüldüğünü anlatarak yazıyı sonlandıralım. Sir Edward Thornton'dan sonra İngiltere'nin Brezilya Büyükelçiliği görevine gelen George Buckley-Mathew, Paraguay Savaşı'nın bitiminden sonra hazırladığı raporda durumu özetlemektedir.

Büyükelçi Buckley Mathew, 25 Nisan 1870 tarihli raporunda, "*Paraguay, mate bitkisinden edindiği zenginliği, gelişen ekonomisini, askeri gücünü ve hepsinden önemlisi erkek nüfusunu felaket seviyesinde kaybetti. Bu savaş Paraguay'ın bölgedeki etkisini ve önemini tamamen kaybetmesini sağlamıştır. Bu ülke birkaç yüzyılda belini doğrultamaz*" demektedir. •

gurbuzevrenbd@gmail.com

Talat Paşa

Talat Paşa Suikasti

15 Mart 1921, Berlin

Talat Paşa, Osmanlı Devleti'nin son yıllarında ortaya çıkan Jön Türkler adlı grubun önde gelen üç güçlü liderinden biriydi.

Kendisi, 1908 İhtilâli'nin hazırlanmasında önemli rol oynamış ve 1908-1918 arasında Osmanlı Devleti'nin siyasetine yön veren en önemli aktörlerden biri olmuştu. Bâb-ı Âli Baskını'nı müteakip Said Halim Paşa kabinesinde Dahiliye Nazırlığı görevine getirildikten

sonra devlet siyasetinin en önemli belirleyicilerinden biri hâline geldi. İttihat ve Terakkî Partisi döneminde Enver Paşa ve Cemal Paşa ile birlikte Üç Paşalar iktidarını kuran Talat Paşa, Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girmesinde rol oynadı.

1917 yılında sadrazamlık yaptı.

Ermeni Tehciri sırasında çekilen bir fotoğraf

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nı kaybetmesinin ardından İttihat ve Terakkî Partisi'nin feshine karar veren son kongresi, 1 Kasım 1918'de Talat Paşa'nın başkanlığında yapıldı. Talat Paşa, o gece Enver ve Cemal Paşalar gibi önde gelen parti liderleriyle birlikte bir Alman torpido gemisiyle Karadeniz üzerinden Sivastopol'a geçti. Ardından Berlin'e gitti. Batılı kaynaklarda gerçeğe aykırı bir şekilde "Ermeni Soykırımı" başlığı altında anlatılan hadiselerin planlayıcılarından birisi olarak Talat Paşa gösteriliyordu. Aslında bu olaylar Doğu Anadolu'nun bazı bölgelerindeki Ermenilerin tehcir edilmesinden ibaretti.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra İstanbul'u işgal eden İtilaf Devletleri burada bir askerî mahkeme kurdu. Söz konusu mahkemede 1919-1920 yılları arasında yapılan yargılamalar sonucunda Talat Paşa'nın da içinde

bulduğu çok sayıdaki eski üst düzey Osmanlı devlet adamı gıyaplarında ölüm cezasına çarptırıldı. Cezanın nedeni olarak bu kişilerin başta Ermeniler olmak üzere, diğer Hristiyan Osmanlı tebasına karşı işledikleri eylemler gerekçe gösterildi. Ancak gıyaben verilen bu cezalar infaz edilemedi. Çok geçmeden Mustafa

Ermeniler işgalci devletlerin askerî mahkemesi tarafından verilen bu idam kararlarını unutmuyarak cezaların kendilerince infaz edilmesi için harekete geçti.

Kemal'in önderliğinde Anadolu'da gerçekleşen devrimci hareket ülke yönetimini devraldı. Batılı devletler zaman içinde başkenti Ankara olan yeni Türk hükümetiyle diplomatik ilişkiler kurdular.

Ancak Ermeniler işgalci devletlerin askerî mahkemesi tarafından verilen bu idam kararlarını unutmaz olarak cezaların kendilerince infaz edilmesi için harekete geçti. Bu kapsamda adını Yunan mitolojisindeki intikam tanrıçası Nemesis'ten alan "Nemesis Operasyonu" 1920 ve 1922 yılları arasında gerçekleştirildi. Söz konusu operasyon sırasında eski Osmanlı siyasi ve askerî liderlerinin yanı sıra, 1918 yılında Bakü'de Ermenilere karşı gerçekleşen ve Eylül Günleri şeklinde adlandırılan olayların sorumlusu olmakla suçlanan bazı Azeri siyasetçilere de suikastler düzenlendi. Suikastlerin en çok ses getireni, 15 Mart 1921 tarihinde Talat Paşa'ya karşı düzenlendi. Kendisi Berlin'in Charlottenburg semtindeki Hardenbergstrasse'deki evinin önünde güpegündüz yakın mesafeden başına ateş edilmek suretiyle öldürüldü.

Talat Paşa'yı vuran kişinin adı Soğomon Tehliryan'dı. Kendisi 2 Nisan 1896 tarihinde Osmanlı Devleti'nin Erzurum Vilayeti'nin Nerkin Bagarij köyünde

Soğomon Tehliryan

TALAT PASHA SLAIN IN BERLIN SUBURB

Armenian Student Shoots Former Turkish Grand Vizier, Held Responsible for Massacres.

ASSASSIN UNDER ARREST.

Morgenthau Tells of Talaat as "Big Boss" and Blames Him for Atrocities.

New York Times'ta Talat Paşa suikastine dair çıkan haber (16 Mart 1921)

doğdu. Söz konusu köy günümüzde Erzincan'ın Tercan kazasına bağlı olan Çadırcıkaya'dır. Tehliryan ve ailesi, o dönemde Doğu Anadolu'da yaşayan birçok Ermeni gibi, 1915 yılında gerçekleştirilen Ermeni Tehciri'ne maruz kaldı. Kendisi 1921 yılında Nemesis Operasyonu'na katıldı. Talat Paşa'nın, Berlin'deki

adresini bulduktan sonra, yakınlarda bir daire kiralayarak günlük rutin bir işte çalışmaya başladı. Tehliryan suikasti gerçekleştirmeden önce bu işe yönelik eğitim almıştı.

Suikastin azmettiricileri olan Karekin Pastırmacıyan ve Şaan Natali, Tehliryan'a suikasti

gerçekleştirdikten sonra olay yerinden kaçmamasını özellikle tembih etmişti. Dolayısıyla Tehliryan Alman polisi tarafından derhal yakalandı. Pastırmacıyan ve Natali'nin amacı, Osmanlı Devleti'nin gerçekleştirdiğini iddia ettikleri Ermeni

yarattığı travma mahkeme kararına gerekçe gösterildi. Tahmin edileceği gibi, karar uluslararası camiada büyük etki yarattı. Mahkeme kararı ayrıca dünyanın dört bir yanında bulunan Ermeniler arasında iddialarının haklı olduğuna dair güçlü bir

Talat Paşa'nın mezarı

Soykırımı'nı uluslararası kamuoyunun gündemine getirmektir. Gerçekten de Talat Paşa'ya yapılan suikast, Almanya başta olmak üzere birçok ülkede büyük yankı uyandırdı.

Tehliryan suikasti işlediğini kabul etti ve Talat Paşa'yı nasıl öldürdüğünü ayrıntılı şekilde anlattı. Buna rağmen yapılan yargılama neticesinde, mahkeme Tehliryan'ın suçsuz olduğuna hükmetti. Tehliryan'ın ailesi ile birlikte 1915 yılında yaşadığı olayların kendisi üzerinde

Soğomon Tehliryan'ın mezarı

inancın oluşmasına da yol açtı.

Tehliryan bir süre Sırbistan'da yaşadık-tan sonra ABD'nin Kaliforniya eyaletine yerleşti ve 1960 yılında orada öldü. Ardından söz konusu eyaletin Fresno şehrinde bulunan Ermeni Ararat Mezarlığı'na gömüldü. Mezarının üzerinde kanatlarını açmış vaziyette bir yılana saldıran kartal

heykelinin bulunduğu bir dikilitaş vardır.

Talat Paşa önce Berlin'deki Türk Mezarlığı'na gömüldü. 1943 yılında ise naaşı Almanya'dan İstanbul'a taşınarak halen bulunduğu

Çağlayan'daki Abide-i Hürriyet Meydanı'ndaki mezarına defnedildi. •

erhankanyilmazbd@gmail.com

Siyasalın Görünümleri

Barbaros Eneç

İktidar Muhalefet Soytarı

Neşri'nin aktardığına göre, Yıldırım Bayezid, kadıların fesada başvurduklarını öğrenmesi üzerine, onları Yenişehir'de bir eve doldurarak yakılmasını emretmiş. Çandarlı Ali Paşa, hükümdarın soytarısını yollamış, o da kendisini Bizans'a elçi göstermesini istemiş. Bayezid ne yapacağını sorunca, Bizans'tan keşiş getireceğini, zira kadıları yakmakla Kur'an-ı Kerim ahkâmını kaldıracığını bu nedenle kadıların yerine hiç olmazsa, İncil'e uygun ilim tahsil etmiş bu keşişlerin kadı olmalarının daha doğru olacağını söylemiş.

Bir toplumda düzen ve düzensizlik madalyonun iki yüzüdür.

Düzenin tersyüz olması onun alaşağı edilmesi anlamına gelmez. Bu süreç aslında düzen kurucudur hatta düzenin güçlenmesi için kullanılır. Siyasi antropoloji çalışmaları farklı kültürlerden örneklerle bu gözlemi destekler. Kralın soytarısı gizli olanı ve düzensizliği ortaya çıkarır, kategorileri yıkar ama bunun sonucunda düzen ortaya çıkar. Düzeni tesis etmek için her şeyden önce sapkınları üretip tanımlayan hareketin siyasi dinamiğini anlamak gerekir.

Tarih boyunca biçimlerin değiştiğini ama suçlunun adlandırılma ve etkisizleştirme süreçlerinin aynı kaldığını gözlemliyoruz: ister büyücü, cadı densin, isterse de hain. Ciddi bir kriz ortaya çıkmaya görsün, hemen bu isimlere işaret edilir, sonra da iktidarın suçlu tutulmaması, masum kılınması ve düzenin sağlanması için kurban edilirler. Siyasi engizisyon dinî olanın yerini alır.

İktidar her daim tehdit altındadır. Modern zamanlarda muhalifler, normal addedilen düzenin doğayla, cinsiyetle, çalışmayla, ekonomiyle, iktidarla ilişkilerini altüst eder. İktidar sürdürülebilir olmak için, siyasi antropolojinin ters yüz etme ritüellerini kullanır. Burada aslında çağrından çıkmış sahte bir iktidar teşhir edilir ve nizamî düzenin yeniden tesis edilmesinin mecburîyetini gösterir. Bu sahneleme sayesinde, iktidarın tesis ettiği düzene, keyfilik, komedi ve kaos tehdidi dışında bir alternatif olmadığı gösterilir.

Hükümet krizi veya sadece yeni bir başlangıç tehdidi, çok partili ülkelerde siyasi bir dramlaştırmaya yol açar. 1968 olaylarında görüldüğü gibi, iktidar ve otorite aygıtlarının bozulmasına neden olan olayların patlak vermesi, bu tersyüz oluş ritüelleri ile karşılaştırılabilir.

Bu tip olaylarda, cinsellik ayak bağlarından kurtulur, söz özgürleşir ve gevezeliğin iktidarı tesis edilir, şiddet ritüelleşir. Hayal gücü, spontane yaratım, iktidar boşluğunu doldurur. Ancak bu şenlik kendini idame ettiremez ve sönümlenir. İktidar tekrar ortaya çıkar ve bu ters yüz oluş sayesinde kendini yeniden tesis etme şansına nail olur. Gerçek iktidarın yerini kısa süreliğine de olsa bu sahne iktidarın alması, siyasi yaşamaya-olağan seyrinde yerine ulaşamayacak talepleri ve istekleri iletmenin

İktidarın dışında kalanlar kendi tekniklerini geliştirir. Robin Hood gibi kişilikler yaratırlar.

bir yoludur. İktidar ise düzenli aralıklarla, büyük ritüeller gerçekleştirerek kendini kanıtlama ve gerçekliğini gösterme imkânına sahiptir. Resmi geçitler, büyük açılışlar iktidarın repertuarında yer alır.

İktidarın dışında kalanlar kendi tekniklerini geliştirir. Robin Hood gibi kişilikler yaratırlar. Halk kahramanlığına soyunan isyankâr tipi oldukça yerleşik imgesel uzlaşmalar üzerinden üretilir. İşin kökeni suç değil adaletsizliktir. Uyguladığı yasadışılık, onarıcıdır, suistimalleri düzeltir, yoksullara yardımcı olmak için zenginden çalar. Yenilmez kabul edilir, ölümü ihanet yüzünden olur. Bu toplum düşmanları, özellikle mülkiyete karşı oldukları için kahraman olurlar. Katı tahakkümün dolayısı ile sansürün

geçerli olduğu dönemlerde, hukukun içinde kalarak, mesajları iletmenin yolu aranır. Bunun için, tüm kaçamakları, muğlaklıkları, kaymaları kullanırlar. Bu yetki sahibinin izin vermek zorunda oldukları bir şey demektir. Bu teknikler, mesajı gizleyenler ve mesajı vereni gizleyenler olarak ikiye ayrılabilir. Anadolu'da Gölge Oyunu ve Hacivat ile Karagöz bu mesajların taşıyıcısı olmuştur. Bir toplumun kendisiyle alay edebilme kabiliyeti çok hayattır. Esasen kabul edilen veya müsamaha gösterilen ihlâl aracı olarak siyasi yaşamda normalleştirilir.

Ortaçağ Avrupa karnavalları sırasında, bir soyluya, şifreli ama tehditkâr bir hakarete bulunan maskeli köylülerin durumunda olduğu gibi hem mesaj hem de mesajı veren gizli olabilir. Karnaval, özgür alanları açar, iktidarın kalıcı sahnesinde geçici sahneler kurar ve düzene saygısızlık eden geçici özgürlük figürlerinin görünmesini sağlar. Pratik gizleme tarzları yalnızca tabii olanların yaratıcı kapasitesiyle sınırlıdır. Kılık değiştirmenin derecesi, siyasi ortamın çok tehditkâr ve keyfi olmasıyla artacaktır. Kendilerine açık olan sıradan bir etkinlik alanını manipüle ederek ve onu siyasi bir anlamla kodlayarak iktidara karşı bir gösteri yapılı.

Örneğin, 1983 yılında Dayanışma Sendikasını ortadan kaldırmak için ilan edilen sıkıyönetimi resmi televizyonun ilgili haberlerin tam yayın saatinde, yurttaşlar, şapkalısını ters giyerek gezintiye çıkmışlardı.

Antropoloji çalışmalarında gözlemlenen, açık eleştiriye kolaylaştırırken kimlikleri gizlemeyi sağlayan çeşitli teknikler vardır. Belli başlıcaları, cin çarpması, dedikodu, söylentidir. Cin çarpmasında, hareket eden kişi değil de onu ele geçiren cin olduğu için sorumlu tutulamaz.

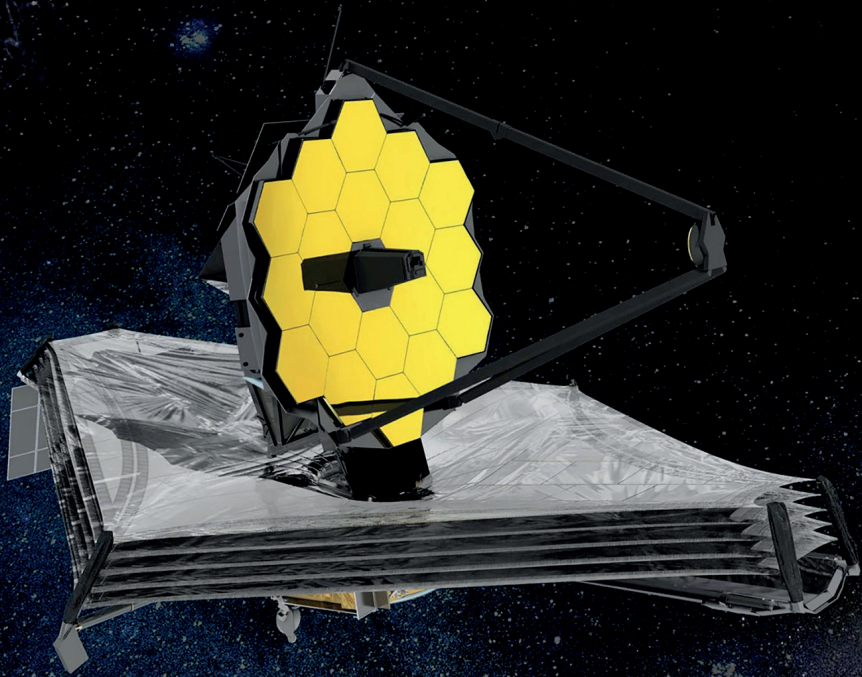
Dedikodu, kılık değiştirmiş halk saldırganlığının en tanıdık ve en temel biçimidir. Dedikodunun tespit edilebilir bir yaratıcısı yoktur; yalnızca haberleri ilettiklerini iddia edebilecek hevesli yeniden anlatıcıları vardır. Dedikodu ile söylenti arasındaki temel fark, dedikodunun tipik olarak belirli bir kişi ya da kişilerin adını lekelemek üzere tasarlanmış olmasıdır. Fail anonimse de, kurban alenidir. Söylenti, en çok halkın çıkarları açısından hayati önem taşıyan olayların vuku bulduğu ve güvenilir hiçbir bilginin olmadığı durumlarda gelişir. Siyasi söylenti kolayca şiddet hareketlerini ateşleyebilir. Yayılma hızı şaşırtıcıdır.

Batı'da karnaval geleneği, başka durumlarda hoş görülmecek davranışların kılık değiştirmeye izin veren bir ritüel sağlar. Günümüz kentlerinin sokakları siyasal kurumların kural ve uzlaşımlarına tabi olmayan gösterilerin yaşandığı bir sahne haline gelmiştir. Bu gösteriler bir reddiye ifadesi olarak marjinalliğin kışkırtıcı ihlâlin ifadeleriyle görünür olur. New York sokaklarındaki Open Theatre'da alternatif yaşam biçimleri sergilenir. •

barbarosenebcd@gmail.com

Bir Kozmik
Zaman Makinesi:

JAMES WEBB UZAY TELESKOBU

Yazan: Dr. IŞIL ŞAKRAKER ÖZMEN

Evnemiz yaklaşık 13.8 milyar yıl önce Büyük Patlama ile oluştu. Birkaç saniye sonrasında proton, nötron elektron gibi parçacıklar doğdu ancak ortam o kadar sıcaktı ki bir araya gelip atomları oluşturamadılar. Bu sırada evren genişlemeye ve soğumaya devam etti. Bundan

400 bin yıl sonra artık sıcaklık 3000 derece civarına düştüğünde, bu parçacıklar bir araya gelip ilk hidrojen ve helyum atomlarını oluşturabildiler. Bu aşamada evrenimiz karanlık çağlarını yaşıyordu çünkü bu hidrojen ve helyum bulutları ışık saçmıyordu. Evren yaklaşık 400 milyon yaşına geldiğinde ise bu toz bulutları kendi kütle çekimleriyle çöküp ısınarak nükleer füzyon tepkimelerine sebep oldu ve nihayet ilk yıldız ve galaksileri oluşturdu. Yıldızlar bu tepkimelere devam ettikçe gezegenimizi hatta bedenlerimizi de oluşturan oksijen, karbon, azot, fosfor sülfür gibi daha farklı atomlar da ortaya çıktı. Yani evet, hepimiz yıldızlardan geldik, yıldız tozuyuz.

Peki bu doğum hikayesini bir teleskop yazısında neden anlattık? Çünkü aslında her teleskop bir zaman makinesidir ve »

**Astronomi
ve
astrofizikte
yeni bir çağ
başlıyor!**

James Webb uzay teleskobu (ya da İngilizce adı James Webb Space Telescope kısaltması ile "JWST") bize evrenimizin doğum hikayesini gösterecek şimdiye kadar zamanda en geriyeye bakabileceğimiz alet olacak.

Peki geçmişe nasıl bakıyoruz? Işığın uzayda ilerlemesi zaman alıyor. Örneğin, Güneş ışıklarının bize ulaşması yaklaşık 8 dakika sürüyor. Bu demek oluyor ki, biz Güneş'e baktığımızda onun 8 dakika önceki halini görüyoruz çünkü bize ulaşan fotonlar Güneş'ten 8 dakika önce ayrılmış oluyorlar. Başka bir örnek vermek gerekirse, komşu galaksimiz Andromeda ve bizim yuvamızı Samanyolu arasındaki uzaklığı 2.5 milyon ışık yılı olarak tanımlıyoruz. Evet "ışık yılı" aslında bir zaman değil mesafe birimi. Bu da demek oluyor ki, bugün Andromeda'nın fotoğraflarını çektiğimizde aslında Andromeda'nın tam 2.5 milyon yıl önceki halinin fotoğraflarını

çekiyoruz çünkü oradan yola çıkan ışık bize ancak ulaşmış oluyor. İşte bu yüzden bütün teleskopların aslında birer zaman makinesi olduğunu söylemekte bir sakınca yok; bize geçmişe gösteriyorlar!

Dünya'nın yörüngesinde dönmekte olan emektar Hubble teleskobu bize galaksilerin 13.4 milyar yıl önceki hallerini gösterdi. 25 Aralık 2021 günü Fransız Guyana'sından Avrupa'nın Ariane 5 roketi ile fırlatılan James Webb uzay teleskobu ise evrenin henüz 200 milyon yıl yaşındayken yani günümüzden

Hubble teleskobu bize galaksilerin 13.4 milyar yıl önceki hallerini gösterdi.

Yazarımızı tanıyalım: Dr. Işıl Şakraker Özmen 2003 yılında Saint-Joseph'ten mezun oldu. Lisans ve yüksek lisans eğitimini İTÜ Uzay Mühendisliği bölümünde tamamladı. İkinci yüksek lisans, doktora ve doktora sonrası araştırmalarını Belçika'daki von Karman Akışkanlar Dinamiği Enstitüsü'nde yaptı. Mars gibi atmosferi olan gezegenlere gidişte veya dönüşte yüksek hız ve sıcaklıklara maruz kalan uzay mekiklerinde koruma kalkanları geliştirmek için deneyler hazırladı ve tasarladığı sistemler uzaya fırlatıldı. 2016 yılından bu yana Alman Havaçılık Uzay Merkezi DLR'de çalışıyor. Uzay çöpleriyle mücadele konusunda sürdürülebilir uzay projeleri yürütüyor. Uyduların çöpe dönüşmeden Dünya'ya geri dönmeleri için yenilikçi tasarımlar geliştiriyor. Avrupa Uzay Ajansı ESA ve Avrupa Birliği, Almanya ve Avrupa genelinde kolaboratif projeler yürütüyor. Mesleki alanına meraklı gençlere mentörlük yapıyor. Çevrimiçi toplantılarla Türkiye'deki uzay meraklılarına seminerler vererek uzay farkındalığı yaratmaya çalışıyor. İngilizce, Almanca ve Fransızcanın yanısıra orta seviyede İtalyanca ve Flemenkce biliyor. Bir erkek ve pek yakında da bir de kız annesi.

13.6 milyar yıl önceki halini bize gösterecek!

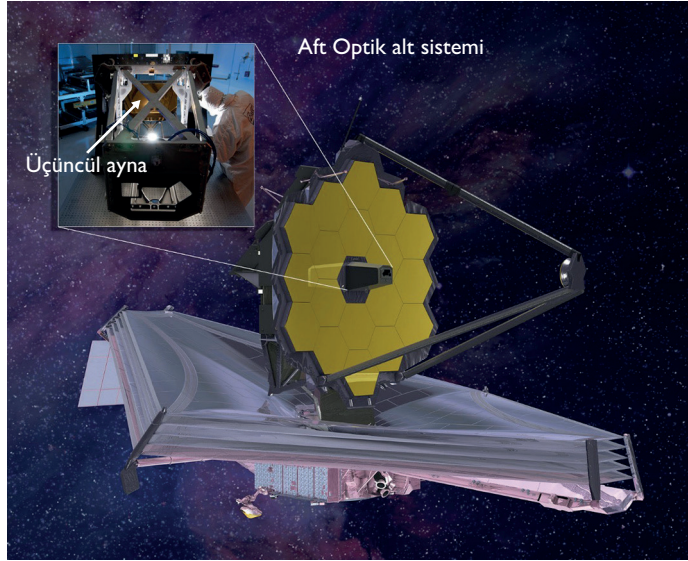
JWST, aslında çoğu büyük uzay projesi gibi uluslararası işbirliğinin çok güzel bir örneği. Asıl partnerler NASA, Avrupa Uzay Ajansı (ESA) ve Kanada Uzay Ajansı (CSA) olarak görünse de, 30 yıllık hikayesinde 14 ülkeden 300'ün üzerinde üniversite ve araştırma kurumlarında çalışan binlerce kadın ve erkeğin katkısı var. Bu dev proje, 2016 verilerine göre yaklaşık 10 milyar Amerikan Dolarına mal oldu ve şimdiye kadar yapılmış en karmaşık uzay görevi sayılabilir.

Muhtemelen bu yüzden tamamlanmasında 15 sene kadar bir gecikme yaşandı ama bu yazının yazıldığı Şubat 2022 itibarıyla artık uzaydaki yörüngesinde ve şimdiye kadar bir sorun yaşamadan ince ayarlarına başlamış durumda. Bugün uzak galaksiler hakkında bize bildiklerimizi gösteren Hubble uzay teleskobunun devamı olan JWST, Hubble'a göre daha büyük, daha güçlü, daha hafif ve yeni malzemeler kullanılarak tasarlandı.

JWST'nin bilimsel görevleri temelde dört tane: evrenin

geçmişine bakmak, galaksilerin zamanla değişimine ışık tutmak, yıldızların hayat döngülerini anlamak ve ötegezegenleri daha derinlemesine incelemek. Şimdi biraz bu hedeflerini nasıl ulaştığından bahsedelim.

Evren sürekli genişlediğinden, uzak galaksiler ve yıldızlardan bize ulaşan elektromanyetik dalgalar kızıl dalga boylarına doğru kayma eğilimi gösterir. Buna fizik ya da astronomide kırmızıya kayma

James Webb uzay teleskobu ise evrenin henüz 200 milyon yıl yaşındayken yani günümüzden 13.6 milyar yıl önceki halini bize gösterecek!

deniyor. Bu olay aslında bir ambulans sireninin bize yaklaşırken ve uzaklaşırken çıkardığı sesi değişik algılamamızı sağlayan Doppler etkisi ile aynı şey. O zaman kızılötesi dalga boylarında ölçüm yaparsak, bizden çok daha uzaktaki ve hâlâ uzaklaşmakta olan cisimleri yani ilk galaksileri ve yıldızları görebiliriz. Ayrıca, kızılötesi elektromanyetik dalgalar o çok meşhur toz ve gaz bulutlarından da çoğunlukla etkilenmeden geçebiliyor. Böylece JWST ile görünür ışık tayfında çalışmak için tasarlanan Hubble'ın gördüklerinin arkasında kalanları da görebileceğiz.

JWST'nin 18 parçadan oluşan 6.5 m çapındaki aynası fırlatma roketine sığabilmesi için katlanabilen özellikte

Bilim insanları hep daha iyi, daha büyük ölçüm araçları isteye-dursun, "daha büyük" uzay araçları yapmak mühendislerin kâbusu sayılır. Zira uzaya göndereceğimiz araçların hacimsel sınırını elimizdeki

roketler belirliyor. Hubble'ın 2.4 m çapındaki aynası tek parçadan oluşuyor ancak JWST'nin bilimsel hedeflerini gerçekleştirebilmesi için tasarlanan 6.5 m çapındaki aynasının bugünün roketlerine sığmasının tek yolu aynayı katlayabilmekten geçiyor. Tabii JWST'nin tek büyük tarafı aynası değil, resimlerinden de göreceğiniz gibi bir de kocaman 5 katlı gölgeliği ve daha başka açılması gereken parçaları da var. Bütün bu mekanizmaların sorunsuz şekilde katlanıp, fırlatma sırasındaki titreşimlerde ve çalışacağı yörüngeye ulaşana kadar asla ve asla zarar görmeyip, bir de üzerine yerine varınca da birer birer sorunsuz şekilde açılması gerekiyor. Neyse ki bu gergin bekleyiş kabusa dönüşmedi ve bugün JWST artık yörüngesinde, bütün mekanizmaları sorunsuz açılmış vaziyette. Sırada, bir başka dev mesele olan 18 bal peteği şekilli parçadan oluşan kocaman aynasının hizalamak var.

Bu ince ayarın da yaklaşık Nisan-Haziran ayına kadar sürmesi bekleniyor.

JWST'nin teknik zorluklarından başka biri de kızılötesi ölçüm yaptığımız için aracı çok çok düşük sıcaklıklarda tutma zorunluluğumuz.

Kızılötesi elektro-manjetik ölçüm yap-mak demek aslında baktığınız objenin ısı izlerini ölçmek an-lamına geliyor. Yani halk arasında “termal kamera” dediğimiz şey. Bu teleskop ile çok uzak objelerden (galaksiler, yıldızlar, ötegezegenler, vs.) gelen bu zayıf ısı izi en verimli şekilde toplamamız gereki-

yor. JWST'nin ölçüm aletlerinin bu yüzden -266°C derecede tutulması şart. Bu sıcaklıklara erişebilmek için Güneş'in ve Dünya'nın yaydığı ısıdan korunmak, korunabilecek bir yörüngede olmak ve ısınan bir dizüstü bilgisayardan da bildiğimiz gibi çalışan elektroniklerin ürettiği ısıdan kurtulmamız gerekiyor. Bun-lara çözüm olarak JWST'yi Güneş ve Dünya ile aynı hizada ve her iki-sine de sürekli arkası dönük şekilde kalabileceği, Güneş'ten yaklaşık 1,5 milyon km uzaklıktaki ikinci Lag-range ya da L2 diye bilinen nokta etrafında bir yörüngeye yerleştirdik ve araya tenis kortu büyüklüğünde 5 katlı bir güneş şemsiyesi koyduk. Elbette bu boyda bir gölgelek rokete sığması için origami gibi katlanarak çalışırken ürettiği ısıyı uzay boşluğuna ışınım yoluyla atmak içinse özel bir sistem tasarlandı. JWST böylece kı-zılötesi gözleriyle uzayın derinlikle-rine en verimli şekilde bakabilecek.

Normal görünüş

Kızılötesi kamera ile görünüş

Son olarak JWST üzerinde-ki dört bilimsel ölçüm aletinden bahsedelim.

1. Near Infrared Camera (NIRCam)

Bu yakın kızılötesi kamera JWST'nin ana detektörü. 0.6 – 5 μm arası ölçüm yaparak sadece ilk yıldız ve galaksileri değil Samanyolu ve Kuiper Kuşağındaki görece daha genç cisimleri de incelememize olanak verecek. NIRCam'in bir başka özelliği de çok parlak gezegenlerin ışığı nedeniyle izlenemeyen daha sönük gök cisimlerini görmemizi sağlayan "koronografik" bir araç olması. NIRCam ile parlak yıldızla-rın etrafındaki gezegenleri daha net görüntüleyebileceğiz

2. Near Infrared Spectrograph (NIRSpec)

Bu ötegezegenlere bakarken elbette sadece fotoğraf çekmekle kalmayacağız. JWST aynı zaman-da Avrupa Uzay Ajansı ESA'nın geliştirdiği bir spektrometreye de

sahip. Spektrometre, kaydettiğimiz elektromanyetik dalganın, ölçüm aralığı içinde dalga şiddetinin dalga boylarına göre dağılımını bize gösteriyor. Ancak elektromanyetik dalgalar belli parçacıkları ihtiva eden ortamdan geçerken, bu parçacıklar tarafından belli dalga boylarında emildikleri için, aldığımız verilerde bazı sapmalar/düşüşler görüyoruz. İşte bu sayede de bu ötegezegenlerin atmosfer sıcaklıkları, hangi parçacıklardan oluştuğu, su buharı ya da metan gibi bizim “yaşam belirtisi” olarak tanımladığımız parçacıklara sahip olup olmadıklarını, dahası gezegenlerin kütleleri gibi bilgileri de alıyoruz.

3. Fine Guidance Sensor/Near Infrared Imager and Slitless Spectrograph (FGS/NIRISS)

Kanada Uzay Ajansı tarafından geliştirilen bu hassas yönelim mekanizması ve kızılötesi ölçüm aleti ise evrenin ilk ışıklarını ve ötegezegen özelliklerini yüksek doğrulukla ölçmek için kullanılacak.

4. Mid-Infrared Instrument (MIRI)

5-28 µm dalga boylarında yani orta dalga kızılötesinde görev yapacak MIRI, yoğun toz bulutları arasından çok daha kolay geçen elektromanyetik dalgaların ölçümünü yapacak. Yani daha yoğun bulutların arkasındakileri görmemişi sağlayacak. Bu dalga boylarında çalışan bir aracın, daha önce bahsettiğimiz gibi kriyojenik sıcaklıklarda çalışması çok kritik. MIRI ile

kırmızıya kayan, büyük patlamadan sonra oluşan o ilk galaksilerin ışıklarını, yeni oluşan yıldızları, sönük kuyruklu yıldızları ve daha bir çok gökcismini inceleyebileceğiz.

JWST sayesinde belki yeni yaşanabilir gezegenler ya da başka yaşam formlarının izlerini keşfedeceğiz.

Toparlamak gerekirse, James Webb Uzay Teleskobu gerçekten çok özel, daha önce yapmadığımız kadar kompleks ve bizi bilmediğimizi henüz bilmediğimiz bilgilere açacak bir şaheser. JWST sayesinde belki yeni yaşanabilir gezegenler ya da başka yaşam formlarının izlerini keşfedeceğiz. Evrenimizin nasıl oluştuğunu, bebeliğinin nasıl geçtiğini görebileceğiz. Astrofiziğin ve astrofizikte yeni bir çağın başladığına tanık olduğumuz kesin! •

Kaynaklar:

<https://www.jwst.nasa.gov/>
<https://www.jwst.nasa.gov/content/about/comparisonWebbVsHubble.html>
<https://www.jwst.nasa.gov/content/science/index.html>
<https://www.jwst.nasa.gov/content/observatory/instruments/index.html>
<https://www.jwst.nasa.gov/factsheet>
www.esa.int
https://www.esa.int/Science_Exploration/Space_Science/Webb
<https://www.asc-csa.gc.ca/eng/satellites/jwst/Default.asp>
<https://www.stsci.edu/jwst/instrumentation/instruments>
 Kaynak: <https://jwst.nasa.gov/content/multimedia/images.html>
 NASA sayfası flickr'a yönlendiriyor.
<https://www.flickr.com/photos/nasawebbtlescope/albums/72157624413830771>

Bilginizi Denetleyin

1-“Stepne “nedir?

- a-Yedek araba lastiği
- b-Bitki örtüsü
- c-Büyük ova
- d-Voleybolda bir vuruş stili

2-Tel çivi gibi metal eşyalara ne ad verilir?

- a-Nalburiye
- b-Alet
- c-Hırdavat
- d-Edevat

3-Aşağıdakilerden hangisi suçlu anlamına gelir?

- a-Mükrem
- b-Mücerret
- c-Mücrim
- d-Müşkül

4-Diş üzerine korumak için dişçi tarafından geçirilen metal kaplamaya ne ad verilir?

- a-Kupon
- b-Kuron
- c-Nitrat
- d-Platin

5-Havuca turuncu rengini veren madde aşağıdakilerden hangisidir?

- a-Klorofil
- b-Metadin
- c-Karoten
- d-Vitamin b

6-Kanın akış hızı hangi damarda daha fazladır?

- a-Çatlak damar
- b-Atardamar
- c-Kılcal damar
- d-Toplardamar

7-Kandaki şeker oranını hangi hormon düşürür?

- a-Pankreas
- b-Tirotksin
- c-Glukagon
- d-İnsülin

8-Demirin açıkta kaldığında paslanmasını sağlayan madde aşağıdakilerden hangisidir?

- a-Karbondioksit
- b-Azot
- c-Oksijen
- d-Helyum

9-Aşağıdaki maddelerden hangisi radyoaktiftir?

- a-Bor
- b-Toryum
- c-Kolemanit
- d-Boraks

10-Kelebek larvasına ne ad verilir?

- a-Tırtıl
- b-Sülük
- c-Solucan
- d-Kurtçuk

11-Aşağıdakilerden hangisi elektrik üretir?

- a-Rüzgar döndü
- b-Jeneratör
- c-Fırdöndü
- d-Roda

12-“Zerzevat “ kelimesi aşağıdakilerden hangisi ile eş anlamlıdır?

- a-Tornavida
- b-Badana
- c-Tahıl
- d-Sebze

Satır Arasında

Ömer Dedeoğlu

Soğuk savaş bitti, Berlin Duvarı yıkıldı. Kapitalist ABD, Başkan Reagan'ın deyimiyle şeytanın imparatorluğu, komünist SSCB'yi alt etti (özünde serbest piyasa kapitalizmi, devlet kapitalizmini alt etti). Neoliberal kapitalizm borazanları “Tarihin Sonu” geldi diye öttü. Dünya artık daha iyi bir yer olacak, yeni tanrı “piyasa” tüm insanlığı gönence taşıyacaktı.

Tanrısal Teknoloji

“...sosyal medya şirketlerinin kullandığı “ikna edici” algoritmalar, kullanıcıları kendilerinden daha iyi tanıyor.”

Özellikle ABD’de, Soğuk Savaş’ın askeri ve haber alma alanlarındaki rekabetinden doğan teknolojik gelişmeler, hızlı bir bilişim devrimine dönüştü. Devrimin peygamberlerinden Steve Jobs, 9 Ocak 2007’de ilk kullanıcı dostu ve tasarım harikası akıllı telefonu hayatımıza soktu. Dev teknoloji şirketleri, emperyalizmin yüzlerce yıllık “dünyayı daha iyi bir yer yapacağız” sloganını kendilerine adapte ettiler. Bir daha da hiçbir şey eskisi gibi olmadı.

Eğer yerseniz her şey yolunda gidiyor gibiydi. En azından ABD’nin ve dolayısıyla uydularının liboşları böyle olduğunu düşünüyorlardı. Sonradan insansız hava araçları kullanarak seri katil olacak

Barack Obama, sosyal medyayı “çok iyi” kullanarak 2008 yılında ilk siyahi başkan olmuş, seçildiği gün sırf “var olduğu” için Nobel Barış ödülüne layık görülmüş, böylece ABD de ırkçı tarihinden (ABD ödülü kendine verdi esasında) arınıştı. Facebook-Twitter sayesinde Araplara bahar gelmiş, Orta Doğu’nun tüm sorunları çözülmüş, bilişim devrimi dünyayı düzleştirilmiş, herkese eşit imkân sunmuştu. Artık tüm insanlık bilgisayar başında, özgür ve eşit olarak “Amerikan Rüya”ından payına düşeni alabilecekti. Yine eğer yerseniz yüzye de dünya gerçekten de daha iyi bir yer oluyordu. Ta ki 2016 yılında, ABD siyasi sahnesinin dışından, kronik yalancı, portakal rengi bir Twitter Trolü, minimum bütçeyle başkan seçilene kadar. Nasıl olurdu? »

Trump'ın 2016 yılındaki başkanlık yarışını kazanması Amerika'da şok etkisi yarattı

Yüce Amerika nasıl böyle bir adamı başkan seçerdi? ABD ve dünya sokakları liberallerin gözyaşları ile sulandı.

Cadı avı başladı, suçlu aranıyor-du. 2007 yılında hızlanan bilişim devrimi ve bu devrimin ortaya çıkardığı internet teknoloji devlerinin kullandıkları yapay zekâ algoritmalarının toplumları kutuplaştırarak daha çok reklam geliri elde ettiği ve bu algoritmaların “dış güçler” (mesela Rus bilgisayar korsanları) tarafından da manipüle edilebildiği ortaya çıktı. Trump da bunu kullanarak ve ancak Rusların yardımıyla

seçilmiş olmalıydı. Bunun üzerine 2016 yılından itibaren liberaller, en sevdikleri yavruları, emperyalizmin insanları “özürlüştiren” yeni mızrak ucu “sosyal medya” şirketlerini mercek altına almaya, bu konuda araştırmalar yapmaya ve kitaplar yazmaya başladılar. Trump iyi ki seçildi de bizler

de neler döndüğünü öğrenebildik. Sansür veya baskı taraftarı elbette değil ama bize yutturmaya çalıştıkları “sınırsız özgürlük” kavramı toplumsal barışı ve insanlar arasındaki ahengi bozmaktan başka hiçbir işe yaramıyor.

Jaron Lanier 2018 yılında yazdığı “Sosyal Medya Hesabınızı Hemen Silmeniz için On Argüman” isimli kitabında, davranışlarımızın dünyanın gelmiş geçmiş en zengin şirketlerinin yarattığı algoritmalar tarafından, reklam verenleri tatmin edecek şekilde sürekli değiştirilmeye çalışıldığını yazdı. Yine bu algoritmalar tarafından sürekli gözetleme altında olduğumuz bir dünyada da, birey olarak haklarımızı korumanın imkânsız olduğunu vurguladı. 2019 tarihli, dijital bir hapisaneyeye adım adım nasıl tıklandığımızı tüm detaylarıyla anlatan “Gözetleme Kapitalizmi Çağı” isimli kitabında Shoshana Zuboff, kapitalizmin artık insan deneyimini

hammadde olarak gören, davranışlarını değiştirmeye ve pazarlamaya çalışan yukarıdan dayatma yoluyla iyice kan emici bir sisteme nasıl dönüştüğünü tüm çıplaklığıyla gözler önüne serdi. Bugün itibarıyla dijital devrimin neye evrildiğini eski sektör çalışanlarının paylaştığı bilgiler ve kanıtlar sayesinde daha da iyi anlıyoruz.

Bu devrimin insan yaşamını doğrudan etkileyen en önemli unsur sosyal medyanın yol açtığı sorunlar, toplumlardaki başka sorunlarla da bağlantılı. Teknoloji insanların düşüncelerini, davranışlarını, kaygılarını artık doğrudan etkiliyor. Teknoloji ve kullanıcılar arasında asimetric bir ilişki var. Eski Google çalışanı, yeni Teknoloji ve Tasarım Etiği uzmanı Tristan Harris'e göre sosyal medya şirketlerinin kullandığı "ikna edici"

Tristan Harris

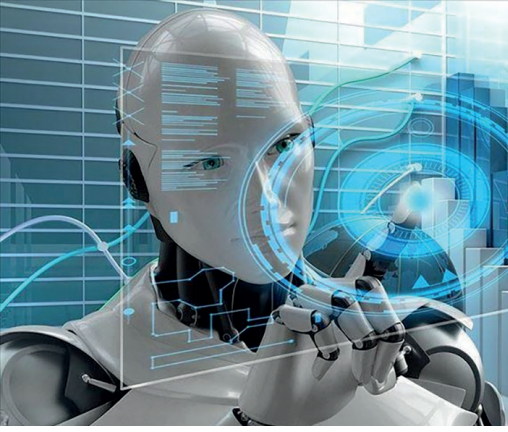

Shoshana Zuboff'un "Gözetleme Kapitalizmi Çağı" isimli kitabı

geçirebilmek için en iyi "ikna edici" algoritmayı tasarlama yarışındalar. Hedef insan beyninin sürüngen katmanını beğeni veya benzer ödüllerle uyarıp, kullanıcıya daha çok sosyal onay ihtiyacı ve bencilik yaratmak, daha çok paylaşmaya ve daha çok sitelerinde kalmaya teşvik edip, daha çok reklam görmelerini veya izlemelerini sağlamak. Dünya üzerinde

3 milyar insan, algımızı yöneten, bizi bir şeyler almaya, birilerine oy vermeye, birilerinden nefret etmeye ikna etmeye çalışan bu döngünün içine neredeyse bütünüyle hapsolmuş durumda. Birilerinden nefret etme konusunu küçümsemeyin sevgili okurlar, yapılan araştırmalar kutuplaşmış bir çevrimiçi topluluğun internette çok daha fazla vakit geçirdiğini gösteriyor.

Geçtiğimiz yaz Facebook'tan ayrılan Frances Haugen, hem medya hem de ABD Kongresiyle paylaştığı binlerce şirket içi yazışmayla Facebook'un kutuplaştırıcı, bölücü ve öfke uyandıran paylaşımları ön plana çıkardığını ve teşvik ettiğini ispatladı. Kutuplaştırıcı ve şaibeli konular en çok tıklanan, okunan ve paylaşılan, bu yüzden de en çok reklam çeken içerikler. Yakıcı, yıkıcı konu başlıkları çok daha kolay viral oluyor ve bunlar insanları

kötü etkiliyor. Dünyayı, ülkeleri, toplumları şimdilik sanal da olsa, lime lime ayrıştırıyor. Bunun gerçek hayata yansımaları istikrarlı bir şekilde görülmeye başlandı (ABD Kongre baskını ve Etiyopya'daki etnik kökenli şiddet olaylarında yaşananlar gibi).

Amerikalı gazilerin oluşturduğu Facebook gruplarının, Doğu Avrupa ülkelerinde ve Rusya'da bulunan trol çiftlikleri tarafından sürekli kışkırtıcı, ayrıştırıcı "vatan elden gidiyor, silahlanın, sokağa çıkın" temalı içerik bombardımanına tutulduğu tespit edildi. ABD silah programlarına milyarlarca dolar akıtadursun, kendine rakip olarak görüldüğü Çin ve Rusya'nın haber alma servisleri, trol orduları aracılığıyla zaten sanal olarak giderek ayrışan bir Amerikan toplumunu, çok daha etkili ve ucuza kışkırtıp, olası bir iç karışıklığa sürükleme imkânına sahip. Eldeki verilere göre Ekim 2019 itibarıyla ayda 140 milyon

Artık yapay zekâ kimin hangi paylaşımı göreceğine karar veriyor ve en tehlikelisi kendi kendine içerik üretiyor, yorum yapıyor, tasarımla ilgili kararlar veriyor.

Amerikalı internet kullanıcısı bu trol çiftliklerinin ürettiği, paylaştığı içerikleri görmüş. Facebook gibi mecralar devletleri bölmek ve birbirlerine düşürmek için en verimli silah. Çin bunu fark ettiği için bu konuda merkezi bir tutum içinde kendi teknolojik ekosistemini yarattı, tekrar belirtelim sansür veya baskı taraftarı değil ama gerçekler ortada.

Facebook 'ta en çok üyesi bulunan, en tutucu yirmi Amerikan Hristiyan grubunun on dokuzunun içerikleri Doğu Avrupa'da bulunan trol çiftlikleri tarafından yönetiliyor. Örnekler saymakla bitmez. Facebook algoritmasının yeni özelliği sayesinde içerikleri görmek için bu

gruplara üye olmak bile gerekmiyor. Her şeyi gören ve bilen, sizi sizden daha iyi tanıyan algoritma sizi otomatik olarak döngünün içine alıyor. Artık yapay zekâ kimin hangi paylaşımı göreceğine karar veriyor ve en tehlikelisi kendi kendine içerik üretiyor, yorum yapıyor, tasarımla ilgili kararlar veriyor.

Edward O. Wilson

Bu bilgiler ışığında, ABD'deki çevreler artık sosyal medyayı güvenlik tehdidi olarak görmeye başlamışlar.

Biyolog Edward O. Wilson'a göre insanlığın şu anki temel problemi kolay manipüle edilebilen paleolitik

dönemden kalma ilkel duygulara, teknolojinin hızına yetişemeyen ve kavrayamayan ortaçağ'dan kalma kurumlara ve programcılarının bile tam olarak anlayamadığı tanrısal düzeyde teknolojiye sahip olması.

Bu düzeydeki teknolojinin tüm imkânlarıyla insanların

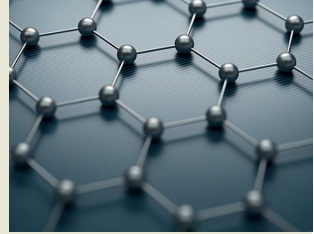
iyiliği için seferber edilmesi yerine sırf bir tane daha namlendirici satılabilmek için toplumların dengesini bozacak şekilde kullanılması çok üzücü...

Sağlıkla kalın

omerdedeoglubd@gmail.com

Geleceğin altın madeni: Grafen

Grafen, nanoteknolojinin tek atom kalınlığında 2 boyutlu en kritik bileşenlerinden biri. 2004 yılında Rus bilim insanları Andre Geim ve Konstantin Novoselov tarafından bulunan grafen bilinen en ince ve hafif malzeme. Saydam, çelikten 200 kat daha güçlü. Bakırdan yüzlerce kat daha iletken, esnek ve hafif olan madde sağlıktan enerjiye birçok alanda kullanılıyor. Hafif güneş bataryası ve akü üretiminin uzun ömürlü önemli bir bileşeni. Uçak üretiminde en gerekli malzemeler arasında. Sağlıkta özellikle kanserli hücrelerin tespit edilmesini sağlıyor. Su geçirmeyen kıyafetlerin üretiminde bile kullanılıyor. 2010 yılından bu yana dünya gündeminde bulunan grafeni geliştirmek için yoğun çaba sarf ediliyor. Türkiye bu maddeyi üretebilen 10 ülke arasında. Son yıllarda talep ve üretimi artsa da ürünün endüstriyelleşmesinde ciddi zorluklar var. Bu konuyla ilgili Ar-Ge çalışmaları 2013 yılında TÜBİTAK tarafından başlatıldı.

Geleceğin malzemelerini üretmek uzun ve zaman alan bir yolculuk. 9 yıldan beri yapılan çalışmaların geldiği noktayı görmek umut vaat ediyor.

Anka
Berk Yüksel

Mayalar

“Gök ve yer o zamanlar mevcuttu fakat güneşin ve ayın yüzleri örtülüydü.”

Recinos (Popol-Vuh)

Bir Orta Amerika uygarlığı olan Maya uygarlığı, binlerce yıl boyunca Meksika'nın güneydoğusundan, Honduras, El Salvador ve Guatemala'ya kadar uzanan bir bölgede hüküm sürmüştür. Bu uygarlık

MÖ 600 dolaylarında yükselişe geçmiş, MS 3. yüzyılda altın çağına adım atmış, MS 900'e kadar, geniş bir alanda varlığını sürdürmüş ve İspanyol işgaliyle de sona erme sürecine girmiştir. »

Mayalar yok olmamışlardır, hâlen bu ülkelerde yaşamaktadırlar.

“Mayaların astronomi, matematik, mimari ve sanat gibi birçok alanda ileri bir uygarlık düzeyinde oldukları görülmektedir. Rabinal Achí, Popol-Vuh, Chilam Balam gibi eserlerin bulunduğu Maya edebiyatı bu kültürün yaşamını betimlemektedir.”

“Arkeolojik bulgular Mayalar’ın yaklaşık 3000 yıl önce törensel yapılar inşa ettiklerini göstermektedir. Eski Mayalar ile Olmekler, Olmeklerin varlığı süresince birbirlerinden etkilenmişlerdir.”

Ezoterizmde “Başlangıç nasılsa son da öyle olacaktır” denir. Bazı şeyler yeryüzünde periyodik olarak tekrar eder. Mayalar bu ezoterik bilgi birikimine sahiptirler. Mayalar 2012 için “zamanların sonu” demiştir. Ancak bu yok oluş anlamında değil fiziksel bir değişim anlamındadır. Makronun mikroya etki edeceği kadim bilgisine göre her büyük değişimle birlikte insanlık ruhsal olarak da bir değişim yaşıyor. Mayalar, takvimlerine paralel biçimde geliştirdikleri inanç ve düşünce sistemleri içinde, “Beşinci Güneş” çağının bitimini bir “kıyamet” ya da “dünyanın sonu” gibi görmemişlerdir. Ancak, her bir çağın büyük ve etkili doğal afetler eşliğinde bittiğini anlatan

geleneklerine göre, eskisinin yerini alan yeni çağ, düşünce ve düzen açısından farklı dünya koşullarının ortaya çıkacağını öngörmüşlerdir.

“Popol-Vuh ya da Pop Wuh Kişe-Mayaların kutsal kitabıdır. Adı “zamanların kitabı” ya da “olayların kitabı” anlamına gelen Popol-Vuh, Mayalarda kadim zamanlardan beri aktarılagelmiş sözlü tradisyonun yazıya geçirilmesiyle oluşmuştur.

Mayalar 2012 için “zamanların sonu” demiştir. Ancak bu yok oluş anlamında değil fiziksel bir değişim anlamındadır.

18. yy’da rahip Francisco Ximenez tarafından İspanyolcaya çevrilmiştir. Kitapta evren, Tanrı, evrenin oluşumu, dünya çağları, evrendeki ilkeler, inisiyasyon vs. hakkındaki bilgiler sembolik bir anlatımla sunulur. Elyazması kitabın birinci kısmı yaratılış konusunu içerir. İkinci kısımda ise ikiz

kardeşlerin öyküsü bulunur ki, bu öykü inisiyasyon sınavları ve aşamaları sürecinin sembolik anlatımı olarak yorumlanır.”

“Ölmek sözcüğü Popol-Vuh kitabını yazarların torunları olan Chorti Kızılderililerinde aynı zamanda “yolculuk” anlamına gelir. Chortiler ölen kimsenin öte-âleme, ucu Tanrının elinde olan bir iple çekilerek göçtüğüne inanırlar. Maya dinine göre ölüm olayından sonra ikinci canı ya da Way adı verilen ruhsal varlığı transtaki Şamanların yolculuğu gibi bir yolculuk yapar. Önce Xibalba (yeraltı âlemi) yolunu tutar; oradaki bekçi köpeğin yardımıyla bir ırmağı geçmesi gerekir. Gök katlarından birinde, hak edebilen ruhsal varlıkların ulaşabileceği, mutlu olunan bir cennet vardır.”

Mayaların beklediği bir yok oluş değil, değişimdir. Kurban vermek ise aslında kendi kendini feda etmek yani nefisini kurban etmektir. Tek yaratıcının çoklu tezahürü (yaratıcının fonksiyon ve nitelikleri) birin kitleye perdeli anlatımıdır. Ruh bu yapıda da tanrısal bir kıvılcımdır. Hayat ağaçları, bilgelik ve ebedilik ağacıdır. Farklı öykülerle kahramanın kendini imtihan etmesi, kusurlarını fark etmesi ve kendine hâkim olma yetisine kavuşabilmesi anlatılır. İyiliği de kötülüğü de bilmek önemlidir. İnsan ruhunun Tanrının ruhu ile birleşeceğine inanılmıştır. Ölmek onlar için seyahat etmek demektir.

Bebek doğunca ırmağın suyuna

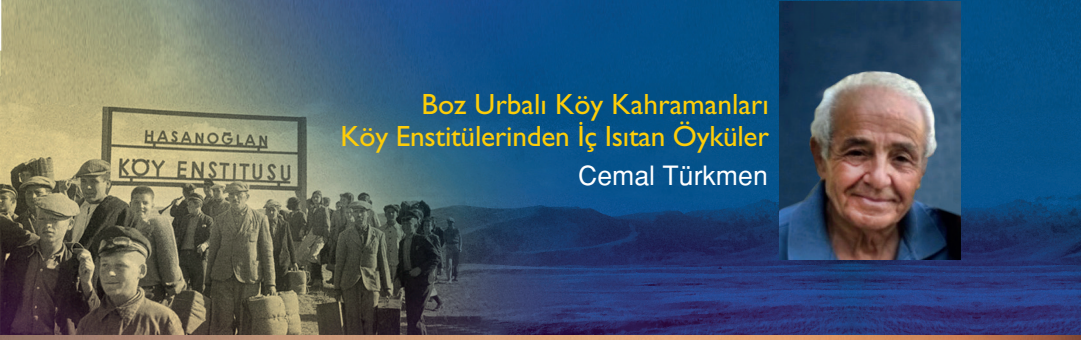
sokularak kötü tesirlerden temizlenir. Ölüm sonrası cehenneme iniş ruhun geçeceği sınavları temsil eder. Alçakgönüllülük yüceltilir, güzel ahlâk önerilir, bilgi peşinde koşmak yüreklendirilir. Denildiği gibi: “Bilgi özgürlük getirir, cehaletse tutsaklık.” Üstün duygulara sahip olmak tüm kadim öğretilerin idealidir. Kişinin kahramanı okuyarak kendinden özgün bir kahraman çıkarma görev bilincine ulaşması istenir. Törenleri ve ritüellerinin özü, basit sembolik avam tipi fiiller değil, insanın kutsal olduğunu hissettiği öze dâhil olduğunu algıladığı biçimdedir.

Bilginin cehaletle, bilge kişilerin sürü insanı ile mücadeleleri birçok kadim öğreti de olduğu gibi Maya yazıtlarında da ele alınır. Tüm kadim inanç sistemleri ve geleneklerde kaynak bir olduğundan benzerlikler çokkadır. Maya inanç sistemi de kendine özgü yapısı ile kadim bilgeliği kendi bakış açısından yansıtmıştır. Zaman içerisinde öz, anlam yitirilmiş ve şekil baki kalmıştır. Şekil de her zaman yığınlarca sevilmiştir. Ezoterik-inisiyatik yolun yolcusuna düşen incelediği her yapıda perdeleri aralayıp gerçeği görebilmeye çalışmak olmalıdır. Bu yolun yolcusu birey her zaman “ben oluşmakta olanım” diyerek sürekli kendini yeni bilgi ve deneyimlerle geliştirmektedir. •

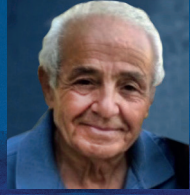
“Su ve ateş her şeyi arındırır.”

Chortiler

berkyukselbd@gmail.com

Boz Urbalı Köy Kahramanları
Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler
Cemal Türkmen

Asker Torbalı Şayak Urbalı, Kasketli Bir Delikanlı

Anadolu'nun pek çok yerinden enstitü yollarına düşen çoğu çocuktan daha irice, daha bir delikanlıca, daha bir akli başında bir köy çocuğu olan İbrahim, ağabeyleri ve eniştesiyle birlikte çıkmışlardı Lüleburgaz

Olay,
10 Kasım
1938 günü
yaşanmıştır.

yoluna. İbrahim'i Karaağaç'a yolcu edeceklerdi. Arabayı Kürt Yusuf'un fırınının önüne çektiler. Fırından çıkan arkadaşı Hasan kanter içindeydi. Suratı asık, gözleri dolu doluydu.

“Ölmüş...” dedi. “Ölmüş.”

Şaşırdı İbrahim.

Onun bildiği Hasan güleç yüzlü, sağlıklı, şen sakraklı.

“Ölmüş.” dedi yine Hasan. “Atatürk ölmüş.”

Yusuf Usta çıktı içlerinden bu kez. Saçı başı darmadağınaktı. O da aynı sözleri söyledi:

“Atatürk’ümüz ölmüş...”

Mustafa ağabeyi anlaşılmasın bazı sözler mırıldanarak uzaklaştı. Ali ağabeyi “Atları Enver’in hanına çekeyim.” diyerek ayrıldı yanlarından. İbrahim’le eniştesi böyle bir günde trenlerin çalışıp çalışmayacağını öğrenmek amacıyla birilerine sormak için meydana yöneldiler.

Açık dükkânların kapanmakta olduğunu gördüler. Ortalıktaki faytonculara sordular. Kimisinden “geçer”, kimisinden “geçmez” yanıtını aldılar. Bu arada yanlarına gelen Mustafa karakola gittiğini, polislerden treni sorduğunu, trenlerin çalıştığını öğrendiğini aktardı onlara.

“Yolcu yolunda gerek.” dedi eniştesi.

Onu alıp istasyona götürdü. İbrahim elinde asker torbası, sırtında kendilerinin ürettikleri şayak kumaştan giysisiyle istasyonda turlayıp trenin gelmesini bekledi. İstasyon memurunun “Tren ne zaman

Haber

Son Havadisler

AKŞAM POSTASI

5

Ulu Şefimiz Atatürk bu sabah 9.5 de öldü

Türk Milleti! En büyük Türk Atatürk'ün öldü! Onun sorumluluğu kavuşan büyük İhtiva karşısında, herke emareli olan Cumhuriyete ehil-i basıcı olacağına bir daha daha end içi Atamız öldü. Yazaın Cumhuriyeti

Hükümetin resmi tebliği
Abdülhalik Renda Cumhurreisi
vekili olarak
işe başladı

“Çekmez kürenin
sırtı bu tabutu
cesim!”

Yazın İçeride

“Atatürk ölmüş.” dedi Hasan

gelecek?” sorusundan bıkmış yüzünü gördü sık sık, turlarken.

Uzun bir bekleyiş sonunda duyuldu trenin sesi. İbrahim, yolcular arasına karışarak bindi trene. Herkes bulduğu yere otururken o bir Edirne yolcusuyla yolculuk yapmak istedi. Gece trenden indiğinde kendisine yardımcı olur, yol gösterir umuduydu. Ama bulamadı böyle bir yolcu.

Uzunköprü’den binen kalabalık bir yolcu grubunun arasına karışarak konuşmalarını dinleyip aralarında Edirne yolcusu olup olmadığını öğrenmeye çalıştı. Fakat konuşmaların çoğu Atatürk, Atatürk’ün

hastalığı ve ölümü üstüneydi. Eski yerine geri döndü. Yerine oturup gözlerini kapadı.

17 yaşında bir köy delikanlısıydı İbrahim Tunalı. İlkokulun ilk üç sınıfını kendi köyü Lüleburgaz'ın Çeşmekolu İlkokulu'nda okumuştur. İki yıl aradan sonra 4 ve 5. sınıflar için komşu köy Hamitabat'a gidip gelmişti iki yıl boyunca. Lüleburgaz'da ortaokul olmadığı için daha

İbrahim Tunalı 1940'ta diktiği elma fidanının önünde. (1942)

fazlasını okuyamamıştı. Üç yıl aradan sonra bir gün Karaağaç'ta köy öğretmen okulu açıldığını duymuştu. Köy çocuklarının sınavla alınıp yatılı olarak okutulacağını, altı yıl sonunda köylere öğretmen olarak göndereceklerini öğrenmişti.

İbrahim'in ailesi okumaya ve okula karşı çok duyarlıydı. Hatta köyde kahvehane işleten, arı besleyen babası, Lüleburgaz'a bir ortaokul yaptırılması için girişimlerde

bulunanlar arasındaydı. İbrahim'in akrabaları arasında şairler, müzisyenler okumuş adamlar vardı. Okuma-yazmayı da okula başlamadan önce öğrenmişti. Bu durum çevresinde sayılıp sevilmesi sonucunu doğurmuştu.

Kendisinin Mustafa ağabey dediği Mustafa, eğitim kursunu bitirip köye geldiğinde vermişti muştuyu.

“Yeni bir okul açılacakmış. Sen bu okula namzet olmaya müsaitsin.”

İbrahim Lüleburgaz'a gidip sınava girmişti. Maarif Memuru Arıcı Salih Bey sınavdan sonra kendisi gibi arı yetiştiren babasına selam göndermişti.

Bir süre sonrada çağrı yazısı ulaşmıştı İbrahim'e. Çağrı yazısında dikkatini çeken şey, okulun atı yıllık olduğu ve kasım başında kayıt yaptırması gerektiğiydi.

İbrahim'in ailesinin gelir durumu iyiydi. Son zamanlarda ekonomik durumları sarsılmasına karşın yine de varlıklı sayılırlardı. Elllerinde İbrahim'in çiftçilik yapması için ayrılan bir çift manda vardı. Babası onları satıp parasını İbrahim'e vermişti.

“Bu kesede yetmiş lira var.” demişti. “Gayıt parası olarak 30 ya da 60 lira alıyolarımış. Eğer 60 lira alırlarsa ben sana yine para gönderirim,”

Ablası da asker torbası ile gelin bohçası karışımı bir torba

hazırlamıştı onun için.

Bir gece öncesi arkadaşları helva gecesi düzenlemişlerdi onuruna. Köylerinde gelenektir. Köyden ayrılanlar için helva gecesi düzenlenirdi.

Ertesi akşam İbrahim, doğuştan yavuklusuyla (beşik kertmesiyle) halasının evinde buluşmuş, onunla açık açık konuşmuştu. Okulunun altı yıl süreceğini, bu uzun süre içinde eğer isterse kendisini beklemesini, istemezse gönlü nasıl istiyorsa öyle yapmasını, kırılıp gücenmeyeceğini, kararın kendisinde olduğunu söylemişti. Karaağaç'a yavuklusuyla konuşup anlaşarak gideceği için içi rahattı İbrahim'in.

İbrahim, zevkli bir tren yolculuğu yapacağını düşünerek mutlu olmuştu köyden ayrılırken. İçi coşku doluydu Lüleburgaz'a indiklerinde. Ama şimdi hiç de zevkli geçmiyordu yolculuğu. İçinde bir sıkıntı, umutlarında bir kırıklık vardı. Atatürk'ün ölümü herkes gibi onu da sarsmıştı. Tüm yolculara hüüzün ve durgunluk egemendi. Ara sıra iki laf edenler bile sanki hatır için ağızlarını açıyorlardı. İbrahim kimseyle konuşmuyordu. Bu nedenle geçip gittikleri yerlerin nereler olduğunu sorup öğrenemedi.

İbrahim kendi iç dünyasında

birtakım düşler kurarken tren bilmediği bir istasyonda durmuştu. Ortalıkta fesli adamlar görünce şaşırıldı. Türkiye'de fes giymeyeli çok olmuştu. Oysa burada fesli adamlardan geçilmiyordu. Bu nasıl işti böyle? Sonra öğrendi ki meğer tren Türkiye sınırlarını çıkıp Yunanistan topraklarına girmiş. O anda babasını anlattıkları geldi aklına İbrahim'in. Tren Karaağaç'a gitmek için sınırı aşmış Yunanistan'a giriyor sonra kıvrılarak yeniden Karaağaç'a giriyordu. İbrahim'in meraklı bakışlarını gören yaşlıca bir yolcu açıklama yapma gereği duydu:

“Bak delikanlı, bu gördüklerin Türk'tür, ama onlar kendilerine Türk denmesini istemezler. İçlerinden birine 'Sen Türk müsün?' diye sorunca,

'Hayır, ben Müslüman'ım!' derler.”

Trenin durduğu bir başka durakta da fesliler vardı.

İbrahim'in gördüklerinden ve duyduklarından kafası karmakarışık olmuştu. Yerine döndü. İnsanlar Atatürk'ün ölmesine karşın yine de genel bir iyimserlik içindeydiler.

Yolcular arasındaki bir asker İbrahim'e sordu:

“Nerde inceeni bilimiyon?”

“Garaağaç'da.”

“Peki, nere gidceeni bilimiyon?”

“Bilmiyom. Yeni açılan bi okul

Prof. Dr. İbrahim Tunali

varımış, kôy öğretmen okulu. Oraya gidceem.”

“Orayı ben de bilmiyon.” dedi asker.

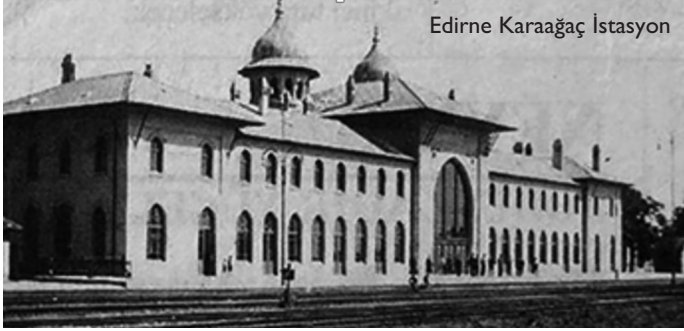
“Pancar ekim sahalarının salahiyetli mütehasısı” olduğunu söyleyen bir adam yardımcı oldu İbrahim’e:

“Senin gideceğin yer, eski Zabıt Mektebi.” dedi. “Oranın muallim mektebi olacağını du-

muştum. Ben buraları karış karış bilirim. Yüksek, üç katlı, koskoca bir binadır o mektep. Birbirine yaslanmış üç bina gibi görünür. Ortadaki yüksek, yandakiler az alçaktır. Lüleburgaz’da da, Kırklareli’de de böyle bina yok. Kırklareli Ortaokulu da büyüktür, ama bunun yanında cüçük kalır. Burası, Alpullu Şeker Fabrikası gibi desem yalan söylememiş olurum. Senin gideceğin mektep en evvelinden bir kışlaydı. Sonradan Küçük Zabıt Okulu oldu, daha sonraları kız okulu oldu. Geçen yıl mı ne eğitim okulu oldu. Şimdi de öğretmen okulu olmuş. Fakir köy çocuklarını okutup öğretmen yapacaklarmış. Demek sen de okuyup öğretmen olacaksın ha? İyi, iyi, aferin sana.”

Pancar ekim alanı uzmanı, cebinden çıkardığı bir kâğıda bazı çizimler yaptı. Karaağaç İstasyonu’ndan okula nasıl gideceğinin krokisini çizip verdi İbrahim’e.

“Bu kâğıda bakarak okulu elinle koymuş gibi bulursun.” dedi.

Edirne Karaağaç İstasyon

Edirne, Karaağaç Trakya Köy Öğretmen Okulu, 1938

İbrahim’le birlikte aynı bilgiyi alan asker;

“Tamam, orayı ben de biliyon.” dedi. “İnce sana tarif ederim.”

Tren, Karaağaç İstasyonu’nda durduğunda asker yolcuyla İbrahim birlikte indiler trenden. Hava iyiden iyiye kararmıştı. Asker eliyle yolu gösterdi.

Tren yolunun kenarından yürüyerek okula kolayca ulaştı İbrahim. Büyük bir bina önünde durdu. Kapısı kapalı binanın üst katında ışıklar yanıyordu. İçeri girmek için açık bir kapı ararken önünde durduğu kapının bitişiğindeki odanın ışığı yandı, birisi odaya girdi. İbrahim tam da pencere önünde durmuştu. Odaya giren onu gördü, geldi kapıyı açtı. Sorduğu sorulara aldığı yanıtlardan okumaya geldiğini anlayınca onu içeriye aldı. İçeride, bu kez ayrıntılı olarak sorguladı İbrahim'i.

“Nereden geliyorsun?”

“Lüleburgaz'ın Çeşmegolu Köyü'nden.”

“Adın ne?”

“İbrahim Tunalı.”

“Hangi sınıfta okuyacaksın?”

“Beşi bitirdim.”

“Yanında biri geldi mi?”

“Yalnız geldim.”

“Neden?”

“Gendim giderim.” dedim. “Ben önceden de çok yere gidip geldim. Lüleburgaz'a, Gırklareli'ne, Babaesgi'ye, Alpullu'ya yalnız gidip geldim. Gırklareli'nde amcalarım var. Oruya her yıl giderim.”

Ibrahim'i sorguya çeken kişi seven bir şekilde yüzüne baktı:

“Sen kaç yaşındasın?”

“On yedi.”

Adam bir kahkaha attı.

“Asker kaçığıymı desene şuna.”

Bir kahkaha daha attıktan sonra İbrahim'in başındaki kasketi çıkardı.

“İlkokulu ne zaman bitirdin?”

“Üç yıl oluyo. İki yıl da üçü bitirince boşda gezdim.”

“Çok ara vermişsin, alışman biraz zor olacak, açıkçası işin kolay olmayacak.”

Elindeki kasketi göstererek;

“Bunu bir daha giymeyeceğini umarım.” dedi.

İbrahim'in ceketinin kumaşını parmaklarıyla sıkarak ve sürterek yokladı.

“Bunu kendiniz mi dokursunuz?”

“Goyunlarımız var.” dedi İbrahim. “Ablarım eeriip dokuyolar. Sona da dolapdan geçiriyorlar. En sonunda bu duruma geliyo...”

Bir kahkaha daha attı sorgucu, arkasından;

“Kaç ağabeyin, kaç ablan var?” diye sordu.

“Üç abim, iki ablam var.” diye yanıtladı İbrahim.

“Maşallah!”

Adam bir “maşallah!” daha çekerek, yine güldü. Bu kez daha sakin bir gülüşle konuştu:

“Bana bak, sen şunlardan bize de birer takım yaptır. Ben Anadolu'da çok gezdim böyle dokumaları çok gördüm. Ama dolaştığım yerlerde bu kadar incesine hiç rastlamadım.”

Birden ciddileşti sorular soran adam.

“Bize yaptır demem şakaydı.

Sen şimdi öteki çocukların yanına gideceksin. Onlar da geleli birkaç gün oldu, arkadaş olacaksınız, yabancı sayılmazlar. Bu gece bizim misafirimizsin. Getirdiğin evrakları,

varsa paranı Ahmet Bey'e ver, sabah biz seni çağıracağız. Sıran gelince de kaydını yapacağız.”

Ahmet Bey onlar konuşurken girmişti içeri.

Ertesi gün İbrahim, gece kendisini sorguya çekenin ve sabah okula kaydını yaparak;

“Sen okulun 66 numaralı öğrencisi oldun. Haydi hayırlısı bakalım. Evraklarındaki eksiklikleri en kısa zamanda tamamlayacaksın ha!” diyenin, Türkçe öğretmeni Fikret Madaralı olduğunu öğrendi arkadaşlarından.

11 Kasım akşamı, alışkanlık

haline getirdiği günlük yazma eylemine, 10 ve 11 Kasım günleriyle ilgili izlenimlerini yazarak sürdürdü.¹

1. 1922 doğumlu İbrahim Tunalı, Edirne Karaağaç Köy Öğretmen Okulu'nu -sonraki adıyla Kepirtepe Köy Enstitüsü'nü- 1946'da bitirmiştir. 1954'te de Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesini de bitirerek çeşitli tıp kuruluşlarında Adli Tıp ve Ruh ve Sinir Hastalıkları Uzmanı olarak Profesör düzeyinde akademik hizmet verdikten sonra 1991 yılında aramızdan ayrılmıştır. Kepirtepe'ye ilk girdiği günden beri, ayrıntılı “günlük” notlar tutmayı aksatmadan sürdürmüştür. Yıllar sonra dijital ortama aktardığı notları, köy enstitülerindeki yaşamı ayrıntılı ve gerçek biçimde anlatan oylumlu ve değerli bir kaynak oluşturmaktadır.

PEPE ALI

Atatürk, kişisel birtakım çıkarlar elde etmek adına vefa duygusunun kullanılmasının, sevgiyi ve dostluğu kirlettiğine inanırdı. O, önderliğini kişilerin özel sorunlarını çözmeye noktasında değil, tüm halkın sorunlarını çözmeye noktasında adına yaraşır bir tarzda kullanmıştır.

Yıl: 1938, Bursa. Atatürk fabrikadan çıkar. Kapıda önlerinde merinos koyunları duran bir kalabalık beklemektedir. Bunlar merinos yetiştiricileri... Aralarında M. Kemal Paşa'nın Güllüce köyü muhtarı Pepe Ali de bulunuyormuş. Şahit olduğumuz olayı aynen anlatıyorum:

Güllüceli Ali öne çıkıp Atatürk'e yaklaştı. “Ata'm beni tanıdın mı?” dedi. Atatürk hemen tanıyamadı. Fakat Pepe Ali ilâve etti:

“Ben senin beş yıl emir erliğini yapan Ali'yim.” der demez, Ata'nın gözleri parladı: “Ali sen misin?” dedi.

Konuşma şöyle devam ediyordu:

“Gençsin, dinçsin Ali!”

“Sağ ol Ata'm. Anafartalar'da üç bölük-le üç tümene ateş ettüğümüz, üç gün üç gece uykusuz beklediğimiz günleri

hatırladın mı?” Bu sözler, Atatürk'ün gözlerini yaşarttı. Atatürk Ali'nin sırtını okşadı ve: “Ali.” dedi. “Yine bana eski günleri hatırlattın. Sağ ol, dinç kal Ali!”

Ali atıldı: “Sen de sağ ol Paşam. Her zaman emrindeyim.”

“Sıkıntın var mı? Hayatından memnun musun?”

“Hiçbir sıkıntım yok. Sen cumhurbaşkanı olduysan ben de Güllüce köyü muhtarı oldum.”

İki ay sonra Atatürk'ten Güllüceli Pepe Ali'ye şimdi evinin duvarında asılı bulunan mektup geliyor. Mektupta Atatürk diyor ki:

“Ali; beni karşıladığına memnun oldum. Bilhassa sana şunu anlatmak istiyorum. Şimdiye kadar gezdiğim yerlerde benimle çalışmış kime rastladyısam hepsiyle konuştum, hepsi benden menfaat ummuşlardı. Fakat yalnız sen ummadın ve ansızın kendini bana tanıttın. Köyünde çalış. Mart'ta seni Ankara'da bekliyorum. Gözlerinden öperim.” •

Kültür ve Sanat Dünyasından

Dr. Tekin Özertem

Sanata Dair

Sanat, insanlığın var oluşundan başlayarak vazgeçilemezi olmuş yaşamın.

İnsanlar önce mağara duvarlarına resimler, taşları taşlara vurarak müzik, kilden putlarla heykel, konuşamadıkları çağlarda kendilerince bazı sesler çıkarıp bedenlerini kullanarak mim yaparak; dans ederek varetmişler bugün adına sanat dediğimiz oluşumu...

Antik Yunan kültürünün önde gelen bilge ve filozoflarından Aristoteles, MÖ IV. yüzyılda gerçeğin taklidi olarak tanımlamış sanatı. Varoluşunun nedenini de biz insanların gerçeğin taklidinden

hoşlanıyor olmamızla açıklamış. Ona göre sanat: İnsanların bilinenin taklidinden - taklit ile taklit edilen arasındaki benzerlikten - duyulan hoşlanma ile bilinmeyenin taklidinin

Sanat, var oluşundan bu yana bilinenden bilinmeyene; var olanın irdelenerek var olması istenene, duyumsana, arzulananına, kusursuz olana uzanan sonsuz bir serüven.

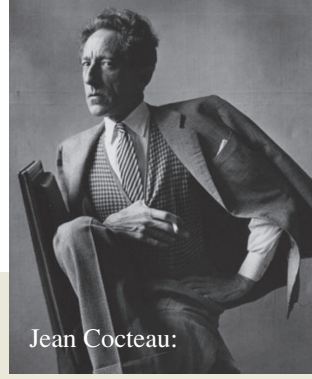
kusursuzluğundan doğan beğeniden / hoşlanmadan kaynaklanmakta...

Sanat, var oluşundan bu yana bilinenden bilinmeyene; var olanın irdelenerek var olması istenene, duyumsanana, arzulanana, kusursuz olana uzanan sonsuz bir

serüven. Bu serüvenin önderleri de var olan ile var olması gereken arasındaki ayrımı gören ve sezen sanatçılar. Bir başka deyişle de bir özlem.

XX. yüzyılda da “Onsuz edilemeyen bir şeydir şiir-ama neden onsuz edilemez bir bilesem.” demiş ünlü Fransız şair, roman, şarkı sözü yazarı ve film yönetmeni Jean Cocteau. Onun da şiirden kastı, Aristoteles gibi sanat.

Jean Cocteau'nun çağdaşı; sanatın evrimini, çeşitli sanatlarla farklı toplum yapıları arasındaki ilişkileri, gelecekte sanatın ve sanatçıların topluma nasıl yön verebileceklerini dünyayı nasıl değiştirebileceklerini irdelleyen düşünür ve yazar Ernst Fischer de sanatın vazgeçilemez oluşunun, onsuz edilemeyişinin nedeni, insan yaşamının ayrılmaz bir parçası olması

Jean Cocteau:

“Onsuz edilemeyen bir şeydir şiir – ama neden onsuz edilemez bir bilesem.”

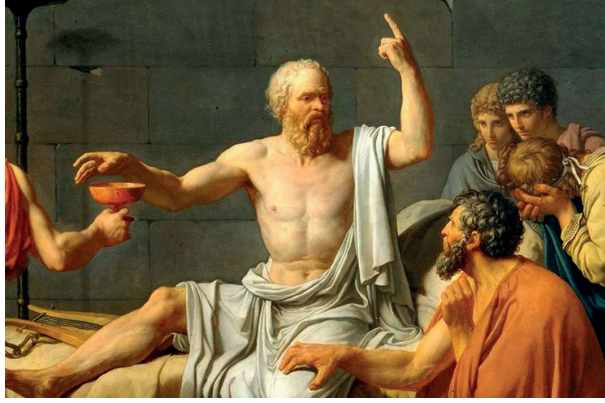
diyerek açıklamış.

Hollandalı ressam Piet Mondrian da “Hayat dengeye kavuştukça sanat ortadan kalkacaktır,” deyip; sanatın insanla çevresi arasında bir denge sağladığını; hayat dengeye kavuşmadıkça geçmişte olduğu gibi gelecekte de var olacağını söyleyerek katılmış bu sorgulamaya...

Sanata, var oluş ve gerekliliğine dair soru ve yanıtlar kuşkusuz bunlarla sınırlı değil. Fakat özetleyecek olursak sanatın oluşumunun ve binlerce yıldır var oluşunun nedeni: Piet Mondrian’ın dediği gibi insanla çevresi arasında bir denge unsuru olması.

Çünkü var oluşundan başlayarak bir başlarına yaşamlarını sürdürmek için toplu olarak yaşamak zorunda olan insanlar, bu beraberliği sürdürülebilmenin gerektirdiği gelenek, görenek, dini inanç, kurallar ve yasalar ile sınırlandırılan yaşamları boyunca var olanla yetinmedikleri; bir yandan da toplum tarafından ket vurulan bireysel arzu, istek ve tutkularla baş etmek zorunda kalmışlar. Çağlar boyunca süregelen böylesi bir serüven sonucunda; var olanla yetinmeyip düşünen, düşündüklerini söyleyip yazan ve

korkmadan savunan filozofların ve bilim insanlarının, toplum önderlerinin; bilim insanlarının sayesinde ulaşılmış insanlık bugünkü düzeyine; öncekilerden çok daha kolay, daha adil, daha paylaşımcı bir yaşam sürebilme olanağına. Ve çağlar boyunca hep yalnız bırakılmış hep var olandan daha iyisinin var olduğunu / olabileceğini söyleyip savunanlar...

Sokrates

Evreni sayılar yönetiyor diyen Antik Çağın en önemli filozof ve matematikçisi Pisagor, siyasi çevreler ve din yobazlarının galeyana getirdiği halk tarafından okulu ateşe verilerek öğrencileri ile birlikte yakılarak öldürüldüğünde; ahlâk felsefesinin kurucusu olarak kabul edilen Sokrates, gençleri düzene ve tanrılara karşı kıskırttığı için yargılanıp ölüme mahkûm edildiğinde; doğayı mantık, matematik ve deney ile açıklamaya çalışarak dönemine ışık tutmaya çalışan İskenderiyeli Hypatia, “kadın olarak sessizliği ve uysallığı öğrenmelidir” denilerek sokaklarda sürüklenip, taşlanarak

Hypatia / Julius Cronberg, 1889

yaşamını yitirdiğinde; güneşin dünyanın etrafında değil, dünyanın güneşin etrafında döndüğünü kanıtlayan Galileo engizisyon tarafından yargılandığında; Giordano Bruno, evrenin sonsuz ve evrende dünyadan başka birçok gezegenin bulunduğunu söylediği için yakılarak idam edildiğinde... Ve daha niceleri var olanın ötesini görebilen, kanıtlayan daha nicelerine yönetenler ve halklar hep karşı çıkmışlar.

Sanat da insanın var oluşundan

başlayarak böylesi bir süreci dengelediği, insanla çevresi arasında denge sağladığı için var olmuş ve var olmaktadır.

XIX. yüzyıldan başlayarak ortaya atılan “sanat, sanat içindir” savını bir kenara bırakıp insanlık tarihi içinde, insanların ve toplumların gelişiminde sanatın yerini, önemini ve işlevini irdelediğimizde sanatın hem insan hem de toplum için olduğunu görüp kabullenmek gerekecek. Çünkü insanı hayvanlardan ayıran üstün yanı hayal gücü ve sanattır. Ve sanat sayesinde kendisini keşfetmiş, başkaları ile empati / duygudaşlık kurabilme yeteneğini, yine sanat sayesinde – özellikle de edebiyat aracılığı ile başka yaşamlarda farklı

gerçeklerle yüz yüze gelerek; gerçeklerden yola çıkılarak yaratılmış hayali kahramanlarla özdeşleşerek edinin geliştirebilmiştir.

Sanat, kimilerinin dediği gibi bir eğlence, boş vakitleri değerlendirme aracı da değildir. Ernst Fischer’in dediği gibi sinemaya, tiyatroya, operaya, baleye, konsere gitmek; öykü, roman, şiir okumak, gerçek olmadığını bilerek okuduğumuz romanların, öykülerin, izlediğimiz oyunların, filmlerin kahramanlarıyla özdeşleşip

İnsanı
hayvanlardan
ayıran
üstün yanı
hayal gücü ve
sanattır.

bir süre kendimizi onların yerine koymak; resim ve heykellere, güzel yapılara bakmak; müzik dinlemek neden sadece eğlenmek, boş vakitlerimizi değerlendirmek için yaptığımız şeyler olsun?

Bu soruyu okuyucu, seyirci, dinleyici olarak değil de yazarlar, besteciler, ressamalar, heykeltıraşlar, oyuncular, yönetmenler ve müzisyenler vb. açısından ele alalım:

...Dostoyevsky, Suç ve Ceza'yı; Steinbeck, Bitmeyen Kavga'yı; Kafka, Dava'yı; Arthur Miller, Satıcının Ölümü'nü, daha niceleri nice eserleri niçin yazdılar?

Sophokles, Kral Oidipus'u; Cervantes, Don Kişot'u; Shakespeare, Hamlet'i; Victor Hugo, Sefiller'i; Dostoyevsky, Suç ve Ceza'yı; Steinbeck, Bitmeyen Kavga'yı; Kafka, Dava'yı; Arthur Miller, Satıcının Ölümü'nü, daha niceleri nice eserleri niçin yazdılar?

Mozart, Beethoven, Chopin, Schubert, Tchaikovsky, Korsakov, George Gershwin, Adnan Saygun, Muammer Sun ve daha niceleleri niçin bestelediler o ölümsüz eserlerini?

Michelangelo, Musa Heykeli

niçin yonttu? Rafael, Van Gogh, Fikret Mualla niçin yaptılar o resimlerini? Adını ve eserlerini saymak olanaksız gelmiş geçmiş tüm sanatçılar, neden gerçekleştirdiler o sayısız sanat eserlerini? Eğlenmek, boş zamanlarını değerlendirmek için mi?

Kuşkusuz hayır! Ana dönük, sınırlı, sıradan, yetersiz yaşantılarından daha yeterli bir yaşamla; içlerinde var olan o ikinci "ben" lerinin sezip duyumsadığı daha yeterli ve daha anlamlı, ana dönük yaşamlarla özdeşleşebilmek için... Okuyucular, dinleyiciler ve izleyiciler de aynı duygularla paylaştılar ve paylaşmaktalar tüm bu sanat eserlerini.

Ne demek, "an"a dönük, sınırlı, sıradan yetersiz yaşam?

Caddelerde kâğıt mendil satan küçücük çocukları görüp öylece geçip gitmek; televizyon ekranlarından savaşların neden olduğu açlık, sefalet ve yiten canları öylece izlemek; insanlar haksız yere tutuklandıklarında umursamamak... Sadece isteklerimiz, sıradan gereksinimlerimizle yetinin gerisine boş vermek... Bana dokunmayan yılan bin yaşasın demek... Haksızlık ve adaletsizliğin karşısında pusup, sus pus olmak... Yani bütün bunlara, adaletsizliğe, eşitsizliğe karşı çıkamamanın ezikliği içinde yaşamak zorundaymış gibi hissetmek... Bunlar ve bunun gibi nice anlar ana dönük, yetersiz yaşamlar; öğrenilmiş çaresizlikler.

Gelmiş geçmiş tüm insanlar deneyerek öğrenip bilgi sahibi olmuş

ve olmaktadır. Deneyimleyerek bilgi edinme: hem dış deneyler yani beş duyu yoluyla hem de iç deneyler, yani anlayış, kavrayış, algılama yetisiyle olur. Bütün idelerimiz / düşüncelerimiz, kavramlarımız, tasarımlarımız, algılarımız böyle oluşur.

Geçmişe ve günümüze baktığımızda insanların büyük bir çoğunluğunun daha çok beş duyuları aracılığı ile edindikleri bilgilerle

yetindiklerini; anlayış, kavrayış, algılama yani zihinsel deneyimden yoksun olduklarını görüyoruz. Böyle olmasaydı daha eşitlikçi, daha adil, daha özgür olurdu bugün dünyamız.

Zihinsel öğrenimin içinde ve sanatın gerekliliği tartışmasız bir gerçek... Yaşam, ancak sanat sayesinde anlam kazanır ve güzelleşir. •

tekinozertembd@gmail.com

Bernard Shaw'ın sözleri

- Tarihten hiçbir şey öğrenilemeyeceğini, tarihten öğreniriz. Hukukumuzu yargıçlara, dinimizi rahiplere bırakırsanız, kısa sürede hem hukuksuz, hem de dinsiz kalırsınız.

- Hatalarla dolu bir hayat, bomboş geçirilmiş bir hayattan çok daha faydalı ve onurludur.

- Komik bir şeyle karşılaştınız mı, arkasına gizlenmiş gerçeği arayın...

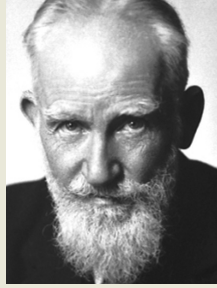
- Hareket halindeki cehaletten daha korkunç bir şey yoktur.

- Sorun çaresizlik değil isteksizlik... İsteksiz, çünkü çocuklukta bize uygulanan şey içimizdeki isteği öldürmektir.

- Hayatta hiç hayal kırıklığına uğramamış insanlar hiç hayal kurmamış olanlardır.

- Dürüst insan her zaman gerçeği söyler, akıllı ise yalnız zamanında.

- İstediginizi elde edemezseniz, elde ettiğinizi istemek zorunda kalırsınız.

- Attığınız tokada karşılık vermeyen kişiden sakının. O hem sizi bağışlamaz hem de kendinizi bağışlamanıza olanak bırakmaz."

- İşleyebileceğiniz en büyük günah, başkasından nefret etmek değil, ona kayıtsız kalmaktır. İnsanlık dışı olmanın özü nefret

değil kayıtsızlıktır.

- Deneyimden daha güçlü bir öğretmen yoktur; ama öğrenme isteği bulunmadıkça deneyimden bir şey öğrenilmez.

- Bu dünyada ilerleyen kişiler kollarnı sıvayıp istedikleri ortamı arayan, bulamayınca da yaratan kişilerdir.

- Eğer yürüdüğün yolda engeller yoksa o yol seni bir yere götürmez.

- İnsanların ölmesiyle yaşamın günlüçlüğü nasıl değişmezse, insanların gülmesiyle de yaşamın ciddiliği değişmez.

- Demokrasi okurken güzel, oynanırken kötüdür; bazı yazarların oyunları gibi...

Gezdike Gördükçe
Özlen Şen Toker

M

Staffelsee Gölü kıyısındaki
Murnau

Çeşitli pastel renklere boyanmış evlerinde, gökyüzünde ve çevresindeki göllerde mavi rengin pek çok tonunu barındıran Murnau kasabası, “Mavi Binici (Der Blaue Reiter)” ressamlar birliğindeki ünlü sanatçılara ilham kaynağı olmuş. Staffelsee Gölü’nün çevresindeki köyleri içeren “Mavi Ülke” denilen bölgenin merkezi olan Murnau a.Staffelsee, Münih’in yaklaşık 70 kilometre güneyinde, Bavyera Alp-leri’nin eteklerinde bulunuyor. Geçmiş 12.yüzyıla dayanan, etrafındaki

sıradağ ve göllerin eşsiz manzara-larına sahip kasabayı dolaşmaya trafiğe kapalı ana caddeden başlıyorum. Yukarı ve Aşağı Pazar denilen ve kasabanın simgesi olan bu geniş caddede birbirine bitişik sıralanmış Biedermeier tarzı binaların önünden geçiyorum. Alt katlarında dükkân, kafe ve restoranların, üst katlarında evlerin olduğu binaların cepheleri yirminci yüzyılın başında ünlü mimar Emanuel von Seidl tarafından renkli freskler ile tasarlanmış.

Staffelsee Gölü

Belediye binası, kilise ve çeşitli heykellerin olduğu bu cadde ve etrafındaki sokaklar, kasabanın ardındaki dağların oluşturduğu manzarayla daha da etkileyici görünüyor. İnsanlar caddedeki banklarda, kafe ve restoranlarda oturuyor, yerel bira fabrikaları olan Kargbräu ve Schaubrauerei Griesbräu’da bira içiyor,

dükkanlarda alışveriş yapıyorlar.

“Tanrısız Gençlik” adlı romanında “Artık kişilik istenmeyip sadece itaat edildiğinde, hakikat gider ve yalan gelir.” diyen yazar Ödön Von Horvath’ın da gençlik dönemini geçirdiği Murnau’daki ikinci durağım Münter Evi oluyor. Mavi panjurlu, beyaz renkli bu şirin ev, kasabanın merkezini gören küçük bir tepede bulunuyor. Moskova’da doğan Wassily Kandinsky, 1896 yılında resim çalışmaları için Münih’e geldiğinde Alman ressam Gabriele Münter ile tanışmış. Münter 1909 yılında Murnau’da yerel halkın “Rusların Evi” dediği evi satın aldıktan sonra

Münter Evi

Wassily Kandinsky ve Gabriele Münter

çift, 1914 yılına kadar yaz aylarında ve bazı dönemlerde burada yaşamış. Bahçeyi düzenlemiş, mobilyaları kendi tasarımlarına göre boyamışlar. Murnau manzarası, ev, bahçe ve yakın çevre onların hayal dünyasını besleyip, resimlerine yansırken, Münter Evi, "Mavi Binici" tarihinde de belirleyici bir rol oynamış. Franz Marc, Alexej von Jawlensky, Marianne von Werefkin, August Macke, Arnold Schönberg, koleksiyonerler ve eleştirmenler evi sık sık ziyaret etmiş. Ekim 1911'de, "Mavi Binici" almanağının hazırlık çalışmaları burada yapılmış. Soyut sanatın önemine inanan Kandinsky ve Marc, 1912'de yayınladıkları almanak ve düzenledikleri sergilerle dışavurumcu ressamlar birliğini kurmuş. Birlik, adını almanağın kapağında yer alan Kandinsky'nin mavi renkli bir biniciyi resmeden eserinden almış.

Münter Evi'nden görüntüler

Doğanın olduğu gibi yansıtılması yerine duyguların ve iç dünyanın ön plana çıkarıldığı dışavurumculuk (ekspresyonizm) akımını benimseyerek resme renkli, canlı, parlak ve simetrik şekillerle modern ve daha soyut bir yorum getiren grubun yayımladığı bildiri, dönemin entelektüel ortamında yankı uyandırmış. Ancak 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması, Kandinsky'nin Rusya'ya dönmesi, Franz Marc ve August Macke'in savaşta ölmeleri ile Mavi Binici grubu

Aziz Nikola Kilisesi (dış ve iç görünüş)

tarihe karışmış. 1931 yılında hayat arkadaşısı, sanat tarihçisi Johannes

Murnau Kalesi

Eichner ile yeniden bu eve taşınan Gabriele Münter ölünceye kadar burada yaşamış. Ölümünden sonra ev, 1909-1914 yılları arasındaki özgün haline uygun olarak restore edilip, halka açılmış. Kandinsky ve Münter'in tablo, grafik ve bir çeşit Baviera halk sanatı olan ters cam resimlerinin, mobilyaların ve fotoğrafların sergilendiği ev, beni sanki o döneme götürüyor. İkinci katın penceresinden kasabaya bakınca, onların resimlerine yansıttıkları Murnau Kalesi, Aziz Nikola Kilisesi ve evlerden oluşan manzarayı görüyorum.

Murnau Kale Müzesi'ndeki sergileri, kasabadaki sanat galerilerini, Aziz Nikola Kilisesi'ni, bahçesindeki mezarlığı ve Staffelsee Gölü etrafındaki sulak alanı gezdikten sonra Murnau kasabasının çocukluğumuzda oynadığımız, içine bakıp hareket ettirdiğimiz desenler gördüğümüz kaleydoskoplara benzediğini düşünüyorum. Dışarıdan bakınca sadece on iki bin kişinin yaşadığı küçük bir kasaba olan Murnau, ona yaklaşık farklı açılardan bakmaya başlayınca ziyaretçilerine birbirinden güzel deneyimler sunan bir kaleydoskop gibi... •

izlensentokerbd@gmail.com

Büyük Yapıtlarımız

Konur Ertop

“Bu Anadolu Var Ya Bu Anadolu”

*“Kirazın derisinin altında kiraz- Narın içinde nar-
Benim yüreğimde boylu boyunca memleketim var.”*

- Bedri Rahmi Eyüboğlu

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu kadrosunu, 2. Meşrutiyet'in siyasal düşünce akımlarından “ulusalcılık” hareketi beslemişti. Onlar da, yetiştirdikleri ilk kuşak Cumhuriyet aydınları da ulusal varlığa sıkı sıkıya bağlıydı. Anadolu'nun insanına, toprağına sevgiyi, Anadolu'nun değerlerini ortaya çıkarmayı, bu değerleri geliştirmeyi varoluş nedeni »

Sabahattin Eyüboğlu

Bedri Rahmi Eyüboğlu

olarak benimsemişlerdi.

Cumhuriyet'in örnek bilim kurumu Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin çalışma alanı Türkiye'nin tarihine, arkeolojisine, bu topraklarda gelişmiş uygarlıklara yönelikti. Yeni Türkiye'nin yaşamı, düşüncesi, sanatı bu temele dayanacaktı.

Trabzonlu bir ailenin çocukları Sabahattin Eyüboğlu ile kardeşi Bedri Rahmi Eyüboğlu, tam da bu yeniden doğuş döneminin insanlarıdır.

Babaları bürokrat, milletvekili Rahmi Bey beş çocuğunun eğitimlerine büyük özen göstermişti. Kendisi de kültür konularıyla yakından ilgiliydi. Sabahattin Eyüboğlu ile Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun birbirlerine mektuplarını derleyen "Kardeş Mektupları" kitabında, onun çocuklarına

yazdıkları da vardır. Fransa'da öğrenimini sürdüren oğlu genç Sabahattin'den Fransızca kitaplar ister, bu yapıtlarla ilgili düşüncelerini açıklar:

"Jean Jacques Rousseu'nun kitabı geldi. (...) İfadelerini gereğince anlayamıyorum. Gustave Le Bon'umuzun açıklığını bunda pek bulamıyorum. (...) Bilim ve tekniğin ahlâkı düzeltmeye mi yoksa bozma mı yaradığı hakkındaki ünlü tezini iki kez okudum, tekrar okuyacağım. Bu eser gerçekten mükemmeldir.

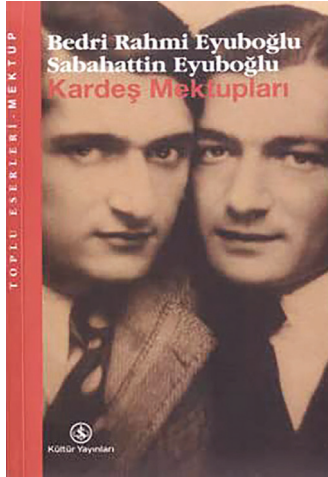
(...) Bu kitaptaki 'insanlar arasında eşitsizlik' adındaki eser de gerçekten pek yüksektir. Bunu vaktin olursa sen Türkçeye çevirsen. Ben göze alamadım."

Rahmi Bey'in çocuklarının Anadolu gerçekleriyle tanışması, Kurtuluş Savaşı yıllarında babalarının görevi nedeniyle ailenin ilçeden ilçeye dolaşması sırasında gerçekleşecektir. Sabahattin Bey'in anıları

arasında çocukların yaşamı boyunca kökleşecek Anadolu sevgisinin temelleri kendini gösterir:

"Ben on iki yaşında Kütahya'daydım. Yunanlar girdi girecekti oraya. Kardeşim Bedri ile bir meydana gider, Anadolu'nun dört bir yanından gelip sıra sıra dizilen Mehmetçikleri seyrederdik. O sırada orduyu

düzene sokmak, Çerkez Ethem'leri falan temizlemekle uğraşan İsmet Paşa sık sık gelir, tepemizde uçan düşman uçağına aldırış etmeden sıraya girmesini öğretir, nereli olduklarını sorardı Mehmetçiklere. Kimi Karadeniz, kimi Akdeniz kıyılarından, kimi bozkırlardan, yerli kılıklarıyla gelmişti bu hemen savaşa gidecek insanlar. (...) Dilleri, halleri değişik nice Anadolu lular görmüştük o zaman kardeşimle, tıpkı İlyada'da olduğu gibi. Aradaki benzerlik şimdi

Anadolu tarihinin ipuçlarını verir gibi oluyor bana.”

Sabahattin Eyüboğlu İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünde doçentlik, Milli Eğitim Bakanlığında müfettişlik, Talim-Terbiye Kurulu üyeliği, Tercüme Bürosu başkanlığı gibi görevlerde bulundu. Çevresindeki aydınlarla verimli işbirlikleri kurarak ürün vermenin ustasıydı. O buna, “imece” diyordu. “Hitit Güneşi”, “Nemrut Dağı”, “Anadolu’da Roma Mozayikleri”, “Siyah Kalem”, “Surname”, “Karagöz’ün Dünyası”, Anadolu’da yaşamış eski uygarlıkların kalıntılarıyla bugünkü Anadolu yaşamı arasındaki benzerliği gösteren “Anadolu Yollarında” gibi filimleri hep böyle elbirliğiyle ortaya konulmuş ürünler arasındadır.

Ege kıyılarında Halikarnas Balıkcısı’nın öncülüğünde başlatılan “Mavi Yolculuk” gezilerinin adını koyan da oydu. Bu yolculuklarda birçok kez bulunan Azra Erhat, gezilerin amacını açıklarken, “Doğayı keşfetmekti yolculuk boyunca amacımız, doğanın içinde yaşamak, doğadan ve geçmişten ders almak, aldığımız dersleri kendi çalışmalarımızla gene doğaya ve geleceğe aktarmak,” diyecekti.

Sabahattin Eyüboğlu, katılarak güzellikler kattığı işlerden birini bütün ötekilerden daha üstün görmüştür. Hasanoğlu Yüksek Köy Enstitüsü’nde köy çocuklarına “Metinlerle Batı Kültürü Tarihi” dersi veriyordu. Bu çalışmalarını için

Sabahattin Eyüboğlu:
“Hasanoğlu’da derse başladım. Haftada bir gün, bir gece orada kalıyorum. Şimdiye kadar yaptığım işlerin en güzelini yaptığımı sanıyorum. Temiz, gülbüz bir coşku içindeyim.”

şöyle demişti: “Hasanoğlu’da derse başladım. Haftada bir gün, bir gece orada kalıyorum. Şimdiye kadar yaptığım işlerin en güzelini yaptığımı sanıyorum. Temiz, gülbüz bir coşku içindeyim.”

1940’lardan sonra ülkede gelişen düşünce, kültür, sanat hareketleri Sabahattin Bey’den geniş ölçüde etkilenmiştir. Orhan Veli ile arkadaşlarının gerçekleştirdiği şiir hareketinin gelişmesine, yeni şiir anlayışının toplumda yerleşmesine de katkısı büyüktür. Orhan Veli’nin çıkardığı “Yaprak” dergisinin ilk sayısında yer alan “Alışveriş” şiiri, onun halkçı, laik, çağdaş dünya görüşünden beslenerek geleceğe doğru bir ilerleme

yolu çizer.

Şiir boyunca bir yanda çağdaş dünya için yanlış, yetersiz, olumsuz, eksik varlıklar, görüşler sıralanmıştır: “Gül, bülbül, şarkı, halı, teşbih, hacıyağı, Turan, salon, cânan, gözyaşı...”.

Böyle kavramların karşısında halkın yaşamına olumlu katkısı olacak, gerçeklerden beslenen, halkın malı değerler sıralamıştır: “Yonca, yalın söz, türkü, kilim, hayat, pergel, zeytinyağı, fizik, memleket, yurttaş, sokak, alinteri, ümit...”

Böylece “Gül verir yonca alıruz” diye başlayan dizeler, “Gözyaşı verir ümit alıruz,” diye noktalanacaktır.

Sabahattin Bey’in gözü, çevresindeki umut veren değerli insanlar üzerinden hiç ayrılmamıştır. Yetişmesine katkıda bulunduğu kardeşinin çalışmalarını da adım adım izlemiştir. Onun sanatıyla yakından ilgilenmiş, yazılılarıyla, eleştirileriyle ona ufuk açmıştır.

İki kardeş 1940’larda gelişen, halk kaynağından beslenmiş cumhuriyetçi, halkçı, laik çizgideki sanat

anlayışının öncüleri arasındadır.

Bedri Rahmi, illere yayılarak resim yapanlar sanatçılardan biriydi. Edirne’ye gittiğinde ağabeyinden gelen mektupta şu uyarıyla karşılaşır:

“Edirne’de Abacılar mahallesinde bulunması gereken bir esnaf

kahvesi varmış. Orada bir bağlamacı üç dört yüzyıllık türküler söylemiş. Hele pehlivan türküleri bir âlemmiş. Bunları dinlemeden gelerseniz vay halinize.”

Sabahattin Bey, Bedri Rahmi’nin resimlerini pek beğenir, yorumlar, değerlendirir:

“Senin Ürgüp’ü (‘Ürgüp’ tablosu) her gün daha çok seviyorum. (...) Bu tabloda neleri sevdiğimi ararken ancak

şunları formüle edebiliyorum: Peyzaj bana dünyanın kuruluş gününü, Kutusal Kitabın ilk sayfalarını, kudretin elinde yoğunlaşmış doğayı hatırlatıyor.”

“İskilip’in toprağını ne kadar sevgi ile yapmış gibisin Toprak sanki içinde taşıdığı bereketlerle bir hamur gibi karıyor, yer yer şahane bir esmer kadının derisini andırıyor. Sonra memleket kokusu. Taze bir sanat anlayışından süzülen vatan havası. Resmin ötesinde berisinde türküler dolaşiyor. Çocukluğumuzdaki tepelerde birinin arkasında gibi.”

B.R. Eyüboğlu bu bağlanışa, ressam gözüyle yaklaşmıştır. Hasanoğlan’da bir konuşma yapması istendiğinde neler anlatacağını, ağabeyine, “Enstitüde vereceğim konferansın konusunu buldum: ‘Süsleme

ve resim'. Köylülerin çok iyi bildiği şeylerden; dokumalardan, kilimlerden, nakışlardan söz etmek ve oralarından resme gelmek. Fena olmaz değil mi?.." diye açıklar. Halk sanatının tutkunudur o.

"Halk sanatımızı ister istemez çağdaş kültürün sağladığı kolaylıklara göre onaracağız. Başiboş ırmaklarımız, yeraltında sessiz sedasız nefes alan adını bilmediğimiz çeşitli cevherlerimiz gibi yüzde yüz bizim olan ne varsa hepsine birer birer çekidüzen vereceğiz... Halk sanatımız başiboş bir eğlence konusu olmaktan çıkacak, en büyük aydınlarımızı ömürleri boyunca oyalayabilecek bir kaynak kesilecek. Çağdaş kültürün bütün kollarından faydalanan bir halk sanatı ister istemez bir çırpıda dünya çapında olacak."

Batı resmini tanıdıkça kendi toprağındaki sanatın gizine varmış, halk sanatından daha geniş ölçüde beslenmiştir.

"Mektepte bize dünya kadar şehir isimleri ezberletmişlerdi. Fakat yanı başımızdaki dağa, ayağımızın altındaki otlara severek bakmayı telkin etmek hiçbir hocanın aklından bile geçmemişti," diye yakınan sanatçıyı, ressamların devlet desteğinde illeri dolaşarak resim yapmaları yolundaki uygulama derinden etkilemişti.

Çorum'un ilçesi İskilip'ten söz ederken şunları söylüyordu:

"Memlekete girerken aklımı oynatacaktım. Bütün Anadolu anılarını bir araya toplasak bile yine de tasarlayamayacağımız bir memleket. (...)

Resim için bundan daha olağanüstü bir yer düşünemezdim. Tam arayıp da bulamadığım dağlar. (...) Adım başı yeni bir görüntü, adım başı yeni bir ışığa kavuşan sırtlar, kayalar. Tabak gibi bir dağ parçası. Birkaç dakika sonra korkunç bir çukurun içinde kaybolmaya başlıyor. Öteden bir karanlık leke içerisinden dağlar fıskırıyor."

Bursa'daki çalışmalarını anlatırken de, "Sonunda han avlularına dadandık. Bir de gördük ki bizi Bursa'da saran ne han ne hamam, ne dükkân: Bizi mıknaş gibi kendine çeken hep o rengârenk köylüler. Bursa hanlarında rastladığım köylü çeşidini Anadolu'nun hiçbir tarafında böyle toplu bir halde görmek nasip olmamıştı," diyordu.

Nazilli pazarında şu tür görüntülerden etkilenmişti: "Örölmüş üçgen biçiminde yazma oyaları gördüm. Öteye beriye serilmiş testiler arasında, eski Yunan testilerini andıranları vardı."

Mavi Anadoluocular ülkenin somut kültür değerlerinin yanı sıra elbette insan gerçeğini yüceltiyordu. B. R. Eyüboğlu'nun "Bi Tane Daha" şiirinde görüldüğü gibi:

"Kırmızı gülün alı var- Kolay kolay gelir miydi bir Mustafa Kemal- Bir Mustafa Kemal yetmedi bre şahin aman- Bir Mustafa Kemal daha (...) Bu Anadolu var ya bu Anadolu- Bu sapsarı sıtma bu masmavi gurur- Ne tosunlar doğurmuş ne tosunlar- Bak daha neler doğurur." •

konurertopbd@gmail.com

Bende Kalanlar
Demir Aytaç

Mithat Cemal Kuntay ve... “Heykeltıraş Kanonika’ya”, “Taksim’deki Abidenin Önünde”

Mithat Cemal Kuntay, şiirleri ile Milli Mücadele günlerinde işgal altındaki milletin güç kaynağı olmuş, tarihi yeniden yazan Mustafa Kemal Atatürk, TBMM kürsüsünden onun mısraları ile savaşan ordusuna ve mücadele eden milletine seslenmiştir.

Samuel P. Huntington, 1996 yılında yayımlanan ‘Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması’ adlı kitabında bizimle çok ilginç bir veri paylaşmaktadır. Huntington, emperyalizmin boyutlarını anlamamız için; 1914’te Batı’nın dünyanın dünya coğrafyası topraklarının %84’üne egemen olduğunu söylüyor. (Bir tek ülke hariçtir: Türkiye)

Ancak, beklenen hazin son gelmiştir. Güzel İzmir 15 Mayıs 1919 günü işgal edilmiştir. İzmir’in işgalinden hemen sonra, Mustafa Kemal Atatürk 19 Mayıs 1919 günü Samsun’a çıkmış ve milli mücadele başlamıştır.

Cumhuriyet öncesi İstanbul’un merkezi Sultanahmet Meydanı’dır. Halide Edib tarihi 6 Haziran 1919 günü, tarihi Sultanahmet Mitingi’nde: “Milletler dostumuz, hükümetler düşmanımızdır” dedikten sonra, insanlık ve adalet esaslarına sadık kalınacağına ve hangi koşul altında olursa olsun, hiçbir güce boyun eğilmeyeceğine ilişkin 200 bini aşkın vatandaşa, İstanbul’u işgal edecek güçlerin uçaklarının tepesinde dolaştığı bir ortamda, yemin ettirebilmiştir.

Mustafa Kemal Atatürk, Taksim Anıtı

Mustafa Kemal Atatürk'ün dehası ile tarih Batı'nın isteği yöne evrilmemiş ve Kurtuluş Savaşı kazanılmıştır. Genç Cumhuriyet 1925 yılında, Taksim Meydanı'na Mustafa Kemal Atatürk için bir anıt yapılmasına karar vermiş ve konuyla ilgili bir komisyon kurulmuştur. Komisyonun başında dönemin İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı Muhittin Üstündağ vardır.

Komisyon anıtın yapımını dünyaca ünlü İtalyan heykeltıraş Pietro Canonica'ya vermiş ve 16.500 İngiliz lirası (sterlin) karşılığında 18 ay içinde tamamlaması için sözleşme imzalamıştır. Anıt, Roma'dan kalan bir gemiyle parçalar halinde İstanbul'a getirilmiştir.

Söz konusu yapıt, bugün Taksim

Meydanı'ndaki heykeldir. Taksim Cumhuriyet Anıtı 8 Ağustos 1928'de görkemli bir tören ve çok büyük vatandaş topluluğunun katılımı ile açılmış, izdihamdan dolayı İstanbul Belediyesi yolları trafiğe kapatmak zorunda kalmıştır. İstanbul halkı akın akın, sabaha kadar anıtı ziyaret etmiştir. Açılış törenine Mustafa Kemal Atatürk büyük bir hassasiyet göstererek "gösteriş" olarak algılanmaması için katılmamıştır.

O günlerin heyecanını Prof. Dr. Semavi Eyice, 'Atatürk ve Pietro Canonica/ Eserleri ve Türkiye Seyahatnamesi ile Atatürk'e Dair Hatıraları' adlı eserinde bizlerle detaylı paylaşmaktadır.

Canonica sohbetin bir bölümünde şöyle der: "At üzerindeki heykeli yapabilmem için, Kemal'in, hiç değilse bir defa, milletini sevmesine ve elindeki bütün imkânlarla onu yönetmesine rağmen tüm vahşetiyle savaştan nefret ettiği için Yunan savaştan sonra bir daha giymek istemediği üniforması ile ata binmesi gerekiyordu. Kendisinden, at üzerindeki duruşu hakkında kesin fikir edinebilmem için hiç değilse bir kez üniformayı giymesini rica ettim. Bir sabah, onun üniformasını giymiş, aynı yapıda, yakışıklı bir subayı atın önünde buldum. Subayın yanında duran Paşa gülererek: 'Kafaya bakmayın, gerisi aynı' dedi..."

Araştırmaları ve belgeleriyle konuyu ele alan, Cengiz Özkarakbekir konu ile ilgili olarak “Maarif Vekili Mustafa Necati’nin Hakkaniyeti” adlı değerlendirmesinde aşağıdaki bilgileri paylaşmaktadır:

“Pietro Canonica İtalya’da heykelleri hazırlarken, İstanbul’da Güzel Sanatlar Fakültesi’nde bir yarışma yapıldı. Kazanan heykeltıraş stajyer hem durumu gözlemek hem de yardımcı olmak adına İtalya’ya gönderilecekti. Yarışmayı 22 yaşındaki Sabiha Ziya Hanım kazandı. İkinciliği ise Hadi Bey. Fakat komisyon Sabiha Hanım’ı İtalya’ya göndermeye çekindi. Genç bir kızın oralarda yalnız başına olması rahatsız ediyordu onları. Maarif Vekili, yani Millî Eğitim Bakanı Mustafa Necati’ye bir mektupla sordular durumu. Kadın erkek eşitliği açısından sorun teşkil ediyordu bu konu.

Mustafa Necati hakkaniyetli davranmak gerektiğini düşünüyordu ve Sabiha Ziya’nın İtalya’ya gönderilmesini istedi. Komisyon, çözümü Sabiha Hanım’la Hadi Bey’i birlikte göndermekte buldu. Ne tuhaftır ki, Pietro Canonica da kendisine sorulduğunda erkek öğrencinin gelmesinin doğru olacağını söylemişti. Bu durum Mustafa Necati’nin dönemin şartlarında ne kadar da ileriye gören ve vizyon sahibi bir eğitmen olduğunu gösteriyordu.

Fakat Mustafa Necati’nin daha önce komisyona gönderdiği bir istek

kabul görmemişti, onu da belirtmek gerekir. Zira Mustafa Necati, Canonica’nın yapacağı heykelde Gazi Mustafa Kemal ve askerlerin hiçbirinin kalpaklı olmaması gerektiğini söyleyerek buna önemle uyulmasını istemişti. Fakat komisyon kalpak ve giyim tarzının Millî Mücadele Dönemi’nin bir realitesi olduğunu söyleyerek Maarif Vekili’nin isteğini kabul etmemiştir. Anıtın günümüzde pek az bilinen bir gerçeğidir bu durum.”

Mustafa Necati, Canonica’nın yapacağı heykelde Gazi Mustafa Kemal ve askerlerin hiçbirinin kalpaklı olmaması gerektiğini söyleyerek buna önemle uyulmasını istemişti.

Cumhuriyetimizin 50 yılı dolayısıyla, 1973 yılında İstanbul Belediyesi ve Büyük İstanbul Derneği, Niyazi Ahmet Banoğlu tarafından hazırlanan Taksim Cumhuriyet Abidesi, Şeref Defteri adlı eseri basmıştır. Bu eser o güne kadar hiç bir yerde yayımlanmamış şeref defteri yazılarını içermektedir. Dönemin Adalet Partisi, İstanbul Belediye Başkanı Dr. Fahri Atabey, eser hakkındaki görüşlerini bizlere şu şekilde açıklamıştır:

“Cumhuriyetin ilanı tarihi olan 1923 yılında, Cumhuriyet ile doğanlar ve o tarihte yetişkin yaşta bulunanlar, tarihimizin en mesut neslidir. Atatürk’ün altın devrini yaşadılar, Büyük Önder’in devrimlerini gördüler.

Cumhuriyetin ilanında orta yaşlı geçkin veya elli yaşında olanlar da tarihimizin mesut neslidirler. Çünkü, onlar esaretin, vatansız kalmanın tahammül edilemez elem ve ızdırapları içerisinde, hatta yaşama ümitleri yok olmuşken bütün yurdu aydınlatan hürriyet ve istiklal güneşinin doğuşunu gördüler.

Bu her iki nesil, Cumhuriyet Abidesi’nin önünde saygı ile eğilen çünkü düşmalarımızı da gördüler. İşte Cumhuriyetimizin ve Cumhuriyet Abidesi’nin yüksek manası. (...)

Bu abidenin önünde saygı ile eğilen çünkü düşmanlarımız da, Cumhuriyetimizin dünya tarihindeki yerini, Türk milletinin tarih içindeki kudretini; büyük kurtarıcı Atatürk’ün gene dünya tarihindeki emsalsiz üstün yerini kendi kalemleriyle ve kendi milletleri adına ifade etmek mecburiyetinde kalmışlardır.

Taksim Cumhuriyet Abidesi, tüm olarak yeniden dünyaya ve tarihe doğuşumuzu, istiklal uğrunda ölüm-dirim mücadelemizi ve Cumhuriyetimizin getirdiği devrimleri dile getiren bir eserdir.

Sokaklarında düşman bayrakları dalgalanan ve düşman çizmesi altında inleyen bu şehirde Büyük Fatih,

Orta Çağ’ı tarihe gömmüştü. Ve bu şehir, Türk medeniyetinin ölmez sanat eserleri ile bezenmişti.

Birinci Dünya Savaşı’ndan sonra Türklüğü tarihten silmek istiyorlar, Türk’ün tarihteki şan ve şerefini de yok etmek istiyorlardı.

Bu yok olma ile var olma döneminde Türk Milleti ikinci bir Fatih’e muhtaçtı İstanbul ikinci defa fethedilmeli idi.

Taksim Cumhuriyet Abidesi bunun canlı ifadesidir.

Bu abide, İstanbul’un ikinci Fatih-i Büyük Atatürk’ün ve hürriyet ve istiklalimizin sembolü olarak yükseldi.

Selam... Cumhuriyetimizin 50. Yıl dönümünü idrak ettiğimiz 1973 yılından gelecek nesillere...” (İstanbul Belediyesi ve Büyük İstanbul Derneği Başkanı, Dr. Fahri Atabey.)

*

Bir yabancınnın Atatürk’ü bizim kadar duyumsayıp anlayamayacağını düşünen şairimiz Mithat Cemal Kuntay, yapılacak heykelin nasıl olması gerektiğini iki şiirle betimlemiştir. Birinci şiir, heykel yapılmadan önce, nasıl olması gerektiğiyle ilgilidir. İkincisi ise, heykel Taksim Meydanı’na konduktan sonra şairin, yapıt karşısındaki duygularını anlatır.

Atatürk’ün tüm niteliklerini edebiyat sanatı içinde en güzel anlatan şairin bu şiirleri, ne yazık ki bu gün lise edebiyat kitaplarında yer almakta ve yeni kuşaklar tarafından bilinmemektedir.

Mithat Cemal Kuntay

Oysa ki, Türk edebiyatında Mithat Cemal Kuntay'ın çok ayrı bir yeri olması gerekir. O Mithat Cemal'dir ki, şiirleri ile Milli Mücadele günlerinde işgal altındaki milletin güç kaynağı olmuş, her şeyin bittiğini sandığımız bir anda, tarihi yeniden yazan Mustafa Kemal Atatürk, TBMM kürsüsünden onun mısraları ile savaşılan ordusuna ve mücadele eden milletine seslenmiştir.

Mithat Cemal şairliğinin yanında, bir o denli güçlü olduğu biyografi yazarlığında da tanınmıştır. Bunların arasında, İstiklâl Marşı şairimiz (hocası ve arkadaşı) Mehmet Âkif Ersoy'un yaşamı hakkında yazmış olduğu yapıtı çok güzeldir ve mutlaka okunmalıdır.

İleriki sayfalarda, sizlere Mithat Cemal Kuntay'ın Taksim Meydanı'ndaki anıt ile ilgili iki şiirini sunuyorum.

Taksim Meydanı'na yolu düşen öğrencilerimizi, Mustafa Kemal Atatürk'ü Mithat Cemal Kuntay duyguları ve coşkusu içinde selamlamalarını diliyorum.

Heykeltıraş Kanonika'ya
*Herkes gibi elbette bilirsin,
 onu kimdir?
 Lakin onu sen anlayamazsın O,
 bizimidir.
 Bilmem ki bu ellerle O temsil
 edilir mi?
 Her ne ise senin malzemen, taş
 mı demir mi?
 Mermer ise eğer, cansız olan
 kalbine nur at
 Yok, tunç ise bünyanı
 avuçlarla alev kat.*

*Yıldızları mescet gece renginde
 demirse*

*Yansın içi nisyana haşa onu
 kemirirse.*

*Ay yıldız ruhunda, fecirler
 avucunda*

*Bir meşale olsun kürenin binbir
 ucunda.*

*Dikkatle bakıp seçmeyelim, kol
 mu kanat mı?*

*Dinlendiği bir dal mı, zemin
 bindiği at mı?*

*Sirtında huruş eylesin uçsun da
 şafaklar*

*Tarihe benimdir diye bassın o
 ayaklar:*

*Hür başların iclali biriksin de
 başında*

*Kurtardığı bayrak alev olsun
 bakışında.*

*İnsan boyu olsun fakat eflake
 sürünsün;*

*Göğsünde de bir milletin ebadı
 görünsün.*

*Dağ parçalarından da nehîp
 olsun omuzlar*

*Sirtında bütün memleketim var,
 vatanım var!*

Mithat Cemal Kuntay

Taksim'deki Abidenin Önünde

*Ne zamandır beklerdik, o heykel
bu mudur?*

*Söndü sandıkları fecri yakan el bu
mudur?*

*O mu sığmış ebediyen bu taşın
sinesine?*

*Bu mudur bir milleti bağrına bas-
mış sine.*

*Hani haykırsa mezarlar uyanır
kalkarmış*

*Hani bir darbede edvarı ayırmış
yarmış...*

*Sağı ıssız gece olmuş, solu bitmez
gündür.*

*Hani dün Akdeniz'in ürpererek
baktığı yüz.*

*Hani isterse şimşekleri Sakarya
ile akar;*

*Hani binlerce adından biridir
Dumlupınar...*

*Hani volkanlara his, kanlara dil
vermiştir.*

*Hani bir millet öbür millete
göstermiştir.*

*İrkimin doğduğu yerdir başının
değdiği yer*

*O kadar yükselemez, şahikalar
heykeller.*

*Ne tabiat, ne de sanat o kadar
haykıramaz*

*Sarıyorken seni bir abide kavırsa
biraz*

*Tuncunun dalgası, girdabı kalır
yamyassı.*

*Ne demektir şaşırır yıldırımın
natıkası*

*Boya rüyanı görür sayha sayıklar
adını*

*Bilirim bir taşla sanatla sığar
enginler*

*Seni söylerse fakat taş kekeler,
tunç inler.*

Mithat Cemal Kuntay

demiraytacbd@gmail.com

Sözlük: Nur: Aydınlık, ışık, parlılık, ilahi bir güç tarafından gönderildiğine inanılan parlaklık. Bünyân: Yapı, bina. Nisyan: Unutma. Fecir: Tan vakti, gün ağarması. Huruş: Coşma, çağılı. İclal: Saygı gösterme, büyültme. Eflak: Gökler. Ebat: Boyutlar. Nehip: Korku, dehşet. Sine: Göğüs. Edvar: Çağlar, devirler. Şahika: Doruk, zirve. Natıka: Düşünüp söyleme yeteneği, düzgün ve iyi konuşma yeteneği. Sayha: Bağırış, çığlık

Mithat Cemal Kuntay •1885 yılında İstanbul'da doğdu. •Vefa İdadisi'ni ve Mekteb-i Hukuku bitirdi. İdare hukuku asistanlığı yaptı. •Birinci Hukuk Mahkemesi üyeliğinden sonra Beyoğlu Dördüncü Noteri oldu. •Ölümüne dek bu görevde kaldı. •İmparatorluğun yıkılış dönemini konu edinen, "Üç İstanbul" (1938) adlı romanında da canlandırdığı, Mehmet Âkif ile tanışması, sanatı ve düşünceleri üzerinde etkili oldu. •Tüm şiirlerinde aruz ölçüsünü kullandı. •Vatanseverlik duygularını ve Türk tarihinin zenginliklerini dile getiren şiirler yazdı. •30 Mart 1956 tarihinde yaşama veda etti. Karacaahmet Mezarlığı'na gömüldü.

İnsanlar Yaşadıkça
Mehmet Ünver

GUAM ADASI YILAN İŞGALİ

Kaçak iki yılanı taşıyan geminin Guam'a yanaşmasından birkaç sene sonra adadaki kuş nüfusu süratle azalmaya yılan nüfusu ise akıl almaz bir şekilde artmaya başlamıştı.

Gezenimizdeki ilk biyolojik hayat milyonlarca sene önce tek hücreli canlılarla başlamıştır. Bu doğal hayat aradan geçen uzun süre boyunca sürekli değişimler gösterdi. Canlı türlerinin bazıları diğerlerine kıyasla daha hızlı bir evrimleşmeye girip yeni ve zeki türlere dönüştüler. İnsan ırkı buna en çarpıcı örnektir. Zeki olsun olmasın

gezenimizi paylaşan tüm canlılar milyonlarca sene boyunca yaşadıkları çevreye uyum sağlamış, bedenleri, bağışıklık sistemleri, beslenme ve üreme tarzları yaşadıkları iklime ve bölgeye uygun hale gelmiştir. Bu sayede oluşan doğa dengesi öyle hassastır ki, dışarıdan en küçük bir karışma büyük doğa facialarına neden olabilir. Bu yazımda anlatacağım Guam Adası Yılan İşgali konusu, ders kitaplarına konulacak öneme sahip acı bir deneyimdir:

Guam Adası Pasifik Okyanusu'nun ortasında ABD'ye ait bir adadır. Özerk bir cumhuriyet olan ada 1944'te ABD tarafından önemli bir hava ve deniz üssüne dönüştürüldü, Guamlılar, ABD vatandaşı kabul edildiler. O küçük adada kurulan askeri üs, içine yerleştirilen çok sayıda personeliyle ister istemez adadaki yaşamı ve çevreyi büyük ölçüde değiştirdi. Silah depoları, personel için yapılan konutlar ve havaalanı gibi tesisler adanın bakir doğasını epeyce tahrip etti. Askeri üs kurulmadan önce kendi yağlarıyla kavru lan insanların bulunduğu Guam Adası'nda sonradan gelen kalabalık asker nüfusunu ve o askerlerin ailelerini beslemeye yeterli ürün yoktu. Bu nedenle ABD askerlerinin

yiyecek, içecek gereksinimi deniz ve hava kargosu yoluyla getiriliyordu. Başlıkta bahsettiğim yılan işgali de böyle başladı. »

Bir gün kargosunda çok miktarda sebze ve meyve olan bir yük gemisi Guam Adası limanına yanaştı. Gemi, Pasifik Okyanusu'nun en büyük adalarından biri olan Yeni Gine'den geliyordu. El değmemiş bir doğal yaşama sahip olan Yeni Gine çok sayıda hayvan türünün yanı sıra adaya özgü kahverengi ağaç yılanlarına da ev sahipliği yapıyordu. Zehirleri insanlar için pek tehlikeli sayılmayan bu yılanlar ortalama bir buçuk metre uzunluğundaydılar ve çoğunlukla kuş yumurtası ya da yavru kuşlarla besleniyorlardı. Yeni Gine'den kalkıp Guam'a gelen

cenneti olarak kullanıyor, dünyanın her yerinden gelen kuş gözlemcileri inanılmaz güzellikteki o kuşları fotoğraflamak için zamanlarını orada geçiriyordu. Bu yazdıklarım o iki yılını taşıyan geminin adaya yanaşmasından önceydi. Gemi Guam Adası rıhtımına yanaşır yanaşmaz firar eden yılanlar adanın cennet doğasına karıştılar. Kısa bir süre sonra adada hiçbir doğal düşmanları olmadığı gibi karınlarını doyuracakları yüz binlerce kuş yumurtası bulunduğunu anladıklarında bayram ettiklerini tahmin ediyorum. Adanın temiz havasını, bol gıdasını ve huzur ortamını hemen kanıksayan

geminin personeli ambarlarında iki kaçak yolcu olduğundan habersizdiler. Bu iki kaçak yolcu, gemiye sinsice sızmış bir dişi bir de erkek kahverengi ağaç yılanıydı.

Oğüne kadar yılanlar dâhil hiçbir vahşi hayvanın bulunmadığı ada bir kuş cennetiydi. Ender kuş türleri kendilerine zarar verecek doğal düşmanlarının bulunmadığı Guam Adası'nı yuvalanma ve çiftleşme

yılanlar çiftleşerek çoğalmaya başladılar. Sayıları giderek artsa da gıda sıkıntısı gibi bir problemleri yoktu. Rahatça ağaçlara tırmanıp kuş yuvalarındaki yumurtaları, yavru kuşları ve hatta fazla büyük olmayan diğer kuşları da yiyerek son derece keyifli bir hayat sürüyorlardı.

Kaçak iki yılını taşıyan geminin Guam'a yanaşmasından birkaç sene sonra adadaki kuş nüfusu süratle azalmaya yılan nüfusu ise

akıl almaz bir şekilde artmaya başladı. En küçük bir zorluk çekmeden adaya uyum sağlayan yılanlar bolca beslenebilmeleri sayesinde normal ölçülerinin üzerinde büyümeye başladılar ve çoğunun boyu üç metreye ulaştı. Yılanlar çoğaldıkça kuşlar azaldı hatta yok olma noktasına geldiler. Bir zamanlar bir kuş cenneti olan

adada artık kuş sesi pek duyulmuyor buna karşın yılanlar her yerde fink atıyorlardı. Kurtulabilen kuşların yerleşmek ve çoğalmak için artık başka adaları tercih etmeleri doğa bilimcilerini endişelendirmeye başlamıştı. Ada halkıysa, Sait Faik'in Son Kuşlar öyküsünde olduğu gibi; "Biz kuşları çok gördük ama çocuklarımız ve torunlarımız göremeyecek ne yazık ki" diyorlardı.

Bir süre sonra durum tamamen çığırından çıktı. Hiçbir doğal düşmanları olmadığı için sürekli çoğalan kahverengi yılanlar kuşların gitmesiyle yiyeceksiz kalınca ada sakinlerinin evlerine, özellikle de mutfaklara ve kümeslere dadandılar. Başta yumurta olmak üzere karınlarını doyurabilecek her

Hiçbir doğal düşmanları olmadığı için sürekli çoğalan kahverengi yılanlar kuşların gitmesiyle yiyeceksiz kalınca ada sakinlerinin evlerine, mutfaklara ve kümeslere dadandılar.

şeyi yiyebilecek şekilde beslenme tarzlarını değiştirdiler. Guam'daki askeri lojmanlar sürekli çoğalan yılanların bol ve çeşitli yiyecek bulabildikleri yerler oldular. Evlerin mutfaklarında, kilerlerinde, bodrumlarında ve hatta çatılarında keyifle dolaşan yılanların görüntüsü artık günlük olağan görüntülerden sayılıyordu. Tuhaf gelse de özellikle Amerikalı asker aileleri bir süre sonra bu duruma alıştılar. Hatta yılanları evlerinin doğal misafirleri olarak kabul edenler bile vardı. Bir önlem olarak, onları evlerinde istemeyen ailelere bir kaç adet açık mavi renkte havlu dağıtılıyor ve insanlar için zararsız olan bu yılanların üzerlerine o havluları atıp hareket etmelerini engelledikten sonra dışarı bırakmaları öneriliyordu.

Bu yöntemin ne kadar işe yaradığını, dışarı atılan yılanların iki dakika sonra buldukları ilk açık noktadan yine eve girip girmediklerini bilmiyorum. Asıl sorun, bir zamanlar bir kuş cenneti olan adanın bir daha eski haline gelip glemeyeceğiydi. Kahverengi yılanlar kuş yuvalarına ulaşmış yavruları ve yumurtaları yedikçe kuşların adaya dönmesinin söz konusu olamayacağı gayet açıktı. Doğa bilimcileri ilk olarak buna karşı bir önlem aldılar ve kuşların yuva yapabilecekleri yüksek ağaçların gövdelerine yılanların çıkmasını engelleyecek bariyerler sardılar. Bilim adamlarının sürüngenlerin yüksek yerlere tırmanma tarzlarını gözlemleyerek tasarladıkları bu bariyerler gerçekten çok işe yaradı. Yılanlar artık tek tek

Yine de asıl çözüm, adadaki anormal yılan varlığının azaltılmasıydı.

Bunun için alınan önlem çok şaşırtıcıdır: Amerikan hükümeti gemiler hatta kargo uçaklarıyla çok sayıda kır kirpisini çiftler halinde adaya yolladı. Bilenler bilir; kırpiller yılanların en büyük düşmanıdır ve küçük bir kır kirpisi bile kocaman bir kobra yılanını öldürebilir. Adaya salınan yüzlerce kırpi kısa bir süre sonra kendi açılardan bir cennete gelmiş olduklarını fark ederek gördükleri yılanları haklamaya başladılar. İki hayvan türü arasındaki savaş inanılmaz derecede kanlı geçse de kazanan hep kırpiller oluyordu. Yılanların körpe etleriyle semiren kırpiller bir yandan da çoğalmayı ihmal etmiyorlar ve adadaki yılanları hayatlarından bezdirecek kadar yüksek bir sayıya doğru ilerliyorlardı.

Bilim doğru yolu bulmuştu. Birkaç sene sonra adadaki yılan sayısı ciddi miktarda azaldı. Doğa dengesi yine doğanın bir canlısı tarafından eski normal haline getirilmişti.

İkinci adım olarak kuşların yeniden adaya çekilmeleri gerekiyordu. Bunun için gövdelerine bariyerler konulmuş ağaçların üst dallarına yine insan eliyle yapılmış yuvalar yerleştirildi ve bir mucize

gerçekleşti: Adada kalan kuşlar yeniden çoğalmaya başlarken güven ortamının tesis edildiğini içgüdüleriyle anlayan diğer türdeşleri de

kalmış kuş yuvalarına çıkamıyor, bu sayede kendilerini eskiye nazaran daha güvende hisseden kuşlara yavaş yavaş üremeye başlıyorlardı.

yavaş yavaş gelerek eski evlerine yerleşmeye başladılar. Bunun için bilim adamlarının diğer adalara göçmüş olan yerel kuşlardan bazılarını çiftler halinde getirip yuvalara yerleştirmelerinin de katkısını unutmamak gerek.

Sonuç olarak, günümüzde Guam Adası'nda yine kuş sesleri

duyuluyor, yine doğa harikası olan o kuşlar çoğalıp olağanüstü renkleriyle insanları büyülüyor. Bu olay, farkına varılmadan bozulan doğa dengesinin ne tür felaketlere neden olacağını ve doğanın da yardımıyla bozulan dengenin nasıl düzeltileceğinin olağanüstü bir örneğidir. •

mehmetunverbd@gmail.com

Bernard Shaw'dan anekdotlar

Oyun yazarı olarak ünlenen İrlandalı Bernard Shaw, yazarlığının, düşünce adamı, tiyatro kuramcısı ve müzik eleştirmeni olmasının yanı sıra esprili kişiliği ve hazırcıvaplığı ile de bilinir.

• 1926'da Nobel ödülünü kazandığı açıklanınca: "Bu Nobel ödülü, başıma bela oldu... Halbuki 1925'te hiçbir şey yazmadım. Belki de ödülü ondan vermişlerdir." der...

• Londra'da Como di Basetto takma adıyla yazdığı müzik eleştirileri ilk sürekli yazılandır. Bir resital sonrası yaşlı, zengin bir Fransız madamla arasında şöyle bir diyalog geçmiştir:

"Nasıl buldunuz Mr. Shaw?"

"Bana Victor Hugo'yu hatırlattı."

"İyi ama Victor Hugo keman çalmazdı."

"Bu da çalmıyor."

• Kendisine "sir" unvanı vermek isteyen kraliçeye, "George Bernard Shaw olmak benim için yeterli bir onurdur" cevabını verir.

• "Arms and the Man" adlı eseri çok beğenilir, oyunun yazarı olarak sahneye çağılır. Sağa sola selam verirken, bir seyirci arkalardan "yuh" çeker. Shaw seyirciyi döner ve "Ben de tastamam sizin fikrinizdeyim. Ama ikimiz bir

tiyatro dolusu halka karşı ne yapabiliriz?" der.

• "Jan Dark" oyunundan bir bölümü okul kitabına almak isteyenlere karşı şu yanıtı verir;

"Kim benim oyunlarımı okullarda zorla okutur, benden de Shakespeare'den nefret edildiği kadar nefret edilmesine neden olursa, Allah'ından bulsun! Benim oyunlarım işkence aracı olmak için yazılmamıştır."

• İkinci Dünya Savaşı başlamış ama İngiltere henüz savaşa girmemiş. Bir gazeteci Bernard Shaw'a sorar:

"İngiltere İkinci Dünya Savaşı'na girmeli mi?" Bernard Shaw der ki:

"Birinci Dünya Savaşı'nda üç imparatorluk yıkıldı. Çarlık yıkıldı, Osmanlı İmparatorluğu yıkıldı, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu yıkıldı. Eğer bu savaşta da Büyük Britanya İmparatorluğu yıkılacaksa girelim o savaşa..."

Gazeteci der ki: "Siz sürekli basın özgürlüğünün yetersizliğinden yakınmaktasınız. Oysa imparatorluğumuz batsın bile diyebilirsiniz. Nasıl olur da hâlâ basın özgürlüğü yok diyebilirsiniz?"

Shaw gülümser: "Siz benim neleri söylediğimi biliyorsunuz ama neleri söyleyemediğimi bilmiyorsunuz..."

Akira Kurosawa

Japon sinemasının en büyük ustasıdır Akira Kurosawa. *Rashomon* (1950), *Seven Samurai* (1954), *Dersu Uzala* (1975), *Ran* (1985) gibi mükemmel filmlerin yaratıcısı olan Kurosawa, Japon geleneklerine derinden bağlı, aynı zamanda da Amerikan anlatım tarzına yakın filmler yaptı.

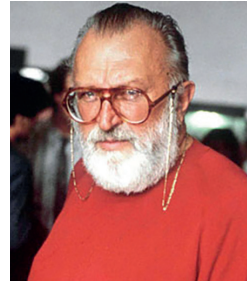
Yazan: OLCAY BAĞIR

Rashomon filmi, ustanın dünyaca tanınmasını sağlayan filmidir. Dört farklı bakış açısının süzgecinde geçen bu cinayet öyküsü, sinemanın klasikleri arasına girmiştir. Film aynı zamanda Yabancı Dilde En İyi Film kategorisinde Oscar kazanmıştır.

Kurosawa'nın 1961'de yaptığı Yojimbo, Spagetti Western'in ustası olan İtalyan Sergio Leone'nin Bir Avuç Dolar (1964) filmine "esin kaynağı" olmuştur. Aslına bakarsanız Bir Avuç Dolar filmi için, Yojimbo'nun neredeyse tüm sahnelerinin yeniden çekilmiş halidir diyebiliriz. Tek fark, Kurosawa'nın kahramanı samuray iken Leone'nin kahramanı kovboydur! Leone,

taklitçiliğinin hukuki sonuçlarından bihaber gibiydi. Kurosawa'ya hiçbir telif ücreti ödemedi. Kurosawa, filmden haberdar olunca İtalyan yönetmene Bir Avuç Dolar filminden övgüyle bahseden bir mektup yazıp, pastadan kendi payına düşeni talep etti. Usta yönetmen mektubunda "Bir Avuç Dolar iyi film, ancak benim filmim" dedikten sonra Leone'yi dava açmakla tehdit etti. Kurosawa gibi usta ve ünlü bir yönetmenle mahkemelik olmak istemeyen Sergio Leone, filmin dünya çapındaki gişe gelirlerinin yüzde 15'ini Kurosawa'ya vermeyi kabul etti.

Söz Yojimbo filminden açılmışken... Kurosawa, Japon kültüründeki mükemmeliyetçiliği filmlerinde sergiliyordu. Filmlerindeki en küçük ayrıntıyla bile kendisi ilgileniyordu.

Sergio Leone (üstte) ve "Bir Avuç Dolar" adlı filminin afişi

Ichiro Minawa

Yojimbo filminin çekimlerinde Kurosawa, ses miksajını yapan miksaj mühendisi Ichiro Minawa'ya yaklaşıp, bu samuray filmindeki katliam sahnelerini kastederek; "Sence de insan eti bir kılıçla kesildiğinde bir tür ses çıkmaz mı?" diye sordu. Minawa, Kurosawa'nın isteğini yerine getirmek için kasap-tan aldırıldığı domuz ve sığır etlerini katanana (Japon samuray kılıcı) ile kestirerek ve bunların seslerini kaydederek ses efektleri topladı. Kurosawa dinlediği seslerin aradığı sesler olmadığını söyledi. Bu sesler aradığı vahşeti yansıtmı-yordu. Onun aradığı sesler hem et, hem de katır kutur kemik kırılma sesleriydi! Minawa bu kez bütün bir tavuğu çubuklarla doldurup katanayla doğramayı denedi. Kurosawa bu seslere bayıldı, aradığı sesler bunlardı. Böylece bugün bile samuray

filmlerinde kullanılan yeni bir ses efekti bulunmuş oldu.

Kurosawa'nın aşk hikayesi de bir efsaneye yakışır cinstendi... Usta yönetmenin sevdiği kadına nasıl evlenme teklif ettiği sadece Japonya'da değil, tüm dünyada

sinefillerin bildiği bir öyküdür. 1945 yılında 2. Dünya Savaşı'nın sonlarına gelinirken Japon halkı ciddi ciddi toplu intiharı düşünmekteydi. Kurosawa, oyuncu sevgilisi Yoko Yaguchi'ye evlenme teklif etmek için işte böyle yersiz bir zamanı seçmişti! Evlilik teklifi ise romantik komedi filmi tadındaydı:

Akira Kurosawa ve Yoko Yaguchi

"Savaşı kaybedeceğimiz gibi görünüyor. Eğer yüz milyon insanın onurlu ölümü (yani Japon halkının toplu intiharını kastediyor) noktasına gelirse, nasıl olsa hepimiz öleceğiz. Ölmeden önce evlilik

hayatının nasıl bir şey olduğunu görmek çok da kötü bir fikir gibi durmuyor.”

Bu uçuk evlilik teklifi şaşırtıcı biçimde işe yaradı ve Yoko'nun 1985'te ölümüne kadar, yani 40 yıl evli kaldılar.

Sinemada birçok başyapıtta imza atan Kurosawa'nın yıldızı 1960'larda eski parlaklığını kaybetmeye başladı. Sette ve set dışında giderek artan dengesiz davranışlar sergiledi. 1970'te Dodesukaden'i çekti. Çöplükte yaşayan zihinsel engelli bir çocuğun hikâyesini karışık ve "tiksindirici" bir şekilde anlatan Kurosawa, film olumsuz

eleştiriler alınca bunalıma girdi. 1971'de bileklerini ve boğazını keserek intihar etmeye kalkıştı. Sağlığına kavuştu ancak filmlerine finansman bulmakta zorlandı. Tam burada devreye Kurosawa'nın hayranı olan iki Amerikalı yönetmen girdi: George Lucas ve Francis Ford Coppola. İkili, Kurosawa'nın 1980 yapımı Kagemusha filminin maddi kaynak bulmasına yardım etti. Eski şaşaalı günleri kadar olmasa da Kurosawa bu filmle başarı kazandı ve Shakespeare'in Kral Lear oyunundan uyarladığı ve son başyapıtı olan Ran'ı çekme fırsatı yakaladı.

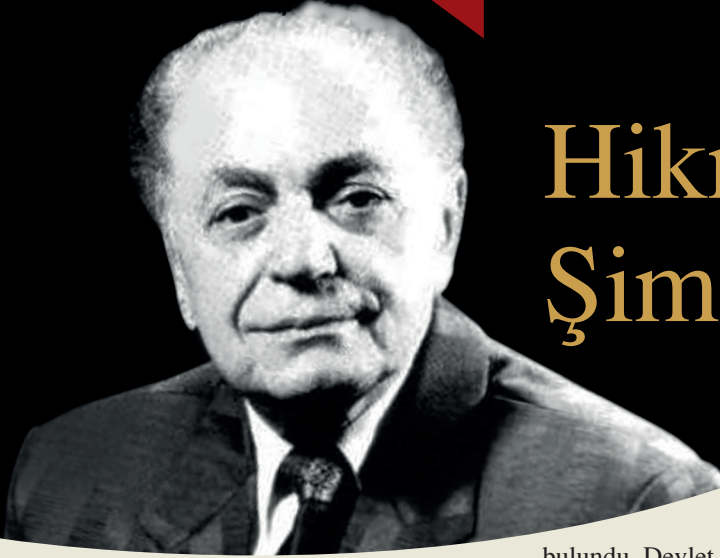

Francis Ford Coppola (solda) George Lukas (sağda) Kurosawa'nın Kagemusha adlı filminin afişi

Kurosawa, 1998 yılında geçirdiği felcin ardından 88 yaşında hayata veda etti. Geride sinema tarihine müthiş filmler yapmış bir efsane bıraktı. •

“İnsanların kendileriyle ilgili konularda tam bir dürüstlük içinde olmamalarına karşın, kendilerini başka insanların yerine koydukları zaman gerçekten kaçmaları çok daha zordur.”

Akira Kurosawa

Hikmet Şimşek

Başarıları dolayısıyla ile pek çok ülke tarafından Liyakat Nişanları ile onurlandırılan müzisyen ve orkestra şefi Hikmet Şimşek 1924 yılında Siirt'in ilçesi Pervari'de doğdu. Ankara Devlet Konservatuvarı'nın kompozisyon bölümünde Eduard Zückmeyer, Ferit Alnar ve Adnan Saygun'un öğrencisi oldu. 1953 yılında Ankara Devlet Konservatuvarı'na öğretmen olarak atandı. Şefliğe konservatuvar orkestra ve korosunu yöneterek başladı. 1959 yılında yardımcı şef olarak atandığı Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nda 25 yıl orkestra şefi olarak, Ankara Devlet Konservatuvarı'nda da öğretmen olarak çalıştı. TRT ekranlarında evrensel müziğin baş yapıtlarını Türk seyircisine, Türk bestecilerini de dış ülkelere tanıttı. Ankara Radyosu'da çocukların müzik eğitimine katkıda

bulundu. Devlet Sanatçısı unvanına lâyık görüldü. Budapeşte Filarmoni Orkestrası ile yaptığı "Orkestra Eşliğinde Türk Halk Türküleri" plakları, 1984 Avrupa Müzik Yılı nedeniyle Fransız Plak Akademisi tarafından ödüllendirildi. Türkiye'deki ilk müzik festivallerini yönetti. Ankara Radyosu Oda Orkestrası ile Çoksesli Korosu ile İzmir Devlet Senfoni Orkestrası, Çukurova Devlet Senfoni Orkestrası ve Bursa Senfoni Orkestrası'nın kuruculuğunu üstlendi. Yurt dışında plak kaydı yapan ilk Türk orkestra şefi oldu. UNESCO tarafından Atatürk Yılı olarak ilan edilen 1981 yılında, Avrupa'da Atatürk adına yaptığı konserlerde 19 Türk eserini yönetti. Sağlığında tüm bedenini Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi'ne bağışlayan ve kendisine çok şey borçlu olduğumuz Hikmet Şimşek, 2001 yılında aramızdan ayrıldı. •

Düşler ve Düşünceler

Yahya Aksoy

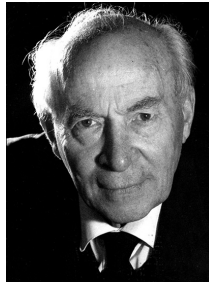

27 Mart Dünya Tiyatro Günü

*“Sanatkâr, toplumda uzun uğraş ve çabalardan sonra
alnında ışığı birinci hisseden insandır.” Atatürk*

Tiyatromuzun mimarı Muhsin Ertuğrul ustamızın dediği gibi, “fırın açmayan ülkede insanlar aç kalır, ölür ama tiyatro açmayan bir ülkede insanlar ruhen aç kalır, birbirini öldürür.”

Uluslararası Tiyatro Enstitüsü 1948 yılında

Muhsin Ertuğrul

kuruldu. Bu enstitü 1961 yılında aldığı bir kararla 27 Mart gününü Dünya Tiyatrolar Günü olarak kabul etti. Her yıl enstitüye üye ülkelerde 27 Mart günü Tiyatro Bayramı olarak kutlanır.

Tarih boyunca insanlığın ortak sesi olan tiyatro,

bütün yönleriyle görkemli bir anıt ve meşale gibi hep ayakta kalmıştır. Tiyatro, sanat ve eğitim alanında bir okuldur, yediden yetmişe herkes orada okur.

Tiyatro, gönülleri, akılları, ruhları ve bedenleri yıkar, arıtır, durular, kurular ve insanları hayata bağlar. Hayattan alır hayata verir, insandan alır insana ve toplumdun alır topluma verir.

Tiyatro hayatı yeni yorumlarla sahneye taşır... Haksızlığı eleştirir, adaleti yüceltir.

Tiyatro, dinlemeyi, düşünmeyi, davranışlarda saygılı olmayı, öfkeye esir olmamayı, sevgi ve hoşgörünün insanı mutlu edeceğini, görmeyi, bakmayı, söz sanatının yüceliğini, onur ve erdemın insanlar için değışmez gerçekler olduğunu ve daha nice insani değeri öğretir, yerleştirir, geliştirir. Haksızlığı eleştirir, adaleti yüceltir. Sosyal ve kültürel yaşama umut, heyecan ve verim katar. İnsanların bakış açılarını geliştirir. Destanları, ağıtları, şarkıları, türkülerini, masalları ve halk hikâyelerini yaşatır. Davranış güzelliğine, çevre bilincine, dünyaya ve doğaya bakış açısına açılar katar. Tiyatro hayatı yeni yorumlarla sahneye taşır.

Her yıl tiyatro ve tiyatroyla ortak çalışan diğer sanat disiplinlerinden gelen üstün başarılı bir sanatçı

bu gün için bir konuşma yapmaya davet edilmektedir. Uluslararası Bildirge olarak görülen bu konuşmanın metni 20'den fazla dile çevrilmekte, yayımlanmakta ve dünya üzerindeki pek çok tiyatro grubunun oyunundan önce okunmaktadır.

Türkiye Ulusal Tiyatro Bildirisi ilk defa 1978 yılında Türk tiyatrosunun kurucusu Muhsin Ertuğrul tarafından yazıldı:

“Derler ki, tiyatro üçüz doğmuş bir sanat koludur: Yazar, oyuncu ve seyirci. Bunlar birbirinden ayrılırsa ortada tiyatro kalmaz. Oysa ben diyorum ki, günün en önemli sorunlarını kağıda aktaran yazar da, onları sahnede dile getiren sanatçı da sizin aranızdan

çıkmasıdır. Onun için biz bir bütünüüz. Teker teker düşüncelerimiz ayrı olabilir, ama dertlerimiz birdir. Bugün Dünya Tiyatro Günü'dür, şu dakikada yüzlerce sahnede her ulusun kendi dramı oynanıyor...”

Dünyadaki insanlar için sahne sanatlarının insanları bir araya getirci gücünü kutlamak, seyirciyle daha iyi iletişim kurmak ve insanlar arasındaki anlayış ve barışını artırmak için bir fırsat olarak görülmektedir. Dünya Tiyatro Günü'nde yapılan etkinlikler, ulusal, uluslararası ve bölgesel tiyatro gruplarının bir araya gelmesinde de rol oynamaktadır.

Tiyatro yaşamın bir parçasıdır. Konusu bakımından harekete, konuşmaya, müziğe yer verilir. Bu

nedenle tiyatro güzel sanatların etkili ve ilgi çekici kollarından biridir. Tiyatroda oynayanla izleyen arasında yakın, sıcak bir ilişim vardır.

İlk çağlarda oyunun yazılı metni yoktu. Yeteneklerine güvenen oyuncular ortaya çıkıp bir çeşit tuluat yaparlardı. Tuluat; oyuncuların o anda düzenledikleri hareketleri, tasarladıkları sözleri söylemeleridir. Tuluat, sahnesiz ve metinsiz bir tiyatro oyunudur. Buna oyun çıkarma denir. Geleneksel

Türk Tiyatrosu'nun simgesi tarihi kavuğu, geleneği en güçlü bir şekilde sürdüren usta oyuncular İsmail Dümbüllü, Münir Özkul, Ferhan Şensoy, Rasim Öztekin ve diğer ustalar ile aramızdan ayrılan tiyatro sanatçılarımız unutulmaz.

Yazılı tiyatro yapıtları çok sonra ortaya çıktı. Bir süre tiyatro sözsüz oynandı. Oyuncular olayları, el, kol, gövde, bacak ya da yüz hareketleriyle anlatırlardı. Bu sözsüz tiyatroya pandomima denir.

Bizde tiyatro olgusu; çok eskilere dayanan orta oyunu ile onun

Geleneksel Türk Tiyatrosu'nda "orta oyunu"

(soldan sağa) İsmail Dümbüllü, Münir Özkul, Ferhan Şensoy, Rasim Öztekin

gölge oyunu biçiminden başlar. Gölge oyunu arkadan ışıklandırılan beyaz bir perde üzerine belli tipteki kuklaların hareket ettirilmesi ve ko-nuşturulması ile yansıyan Karagöz oyunlarıdır.

Bugün köylerimizde, çok eski geleneklerden kalma bir alışkanlıkla tiyatroya çok benzeyen eğlenceler düzenlenmektedir

"Dünya Tiyatro Günü"... Bu-gün, sahnede olma günü... Umut ve güvenle hayata bağlanma günü.

Sanatçılar heyecanla, tutkuyla, özveriyle, özgün olarak sahnelere kan verirler ve sahnelerde can

Sahne hayattır. İnsana ruh, umut, güven, heyecan ve mutluluk verir.

verirler. Sahneler hayat, hayatlar sahne olur ses verir ve ders verirler sahnede doğan ve ölen, sahnede hem öğretmen, hem öğretici görevi yapan sanatçılar. Halkla bütünleşirler. Korunmalı, geliştirilmeli ve desteklenmelidirler.

Sümerler'in kralı Gudea'yi, uygarlık anıtlarıyla dolu antik Babil'in adalet dağıtan yöneticilerini, Olimpos tanrılarının mahkemelerini, Aristophanes'in "Eşek Arıları" oyununu, Sokrates'in baldıran zehrini içerkenki sahnesini, Hz. Ömer'in adaletini, ünlü sosyal bilimci Thomas More'un yargılanışını, geleceğin dâhisi Galileo Galilei'nin yargılanışını, Kraliçe Marie Antoinette'nin yargılanışını, Mithat Paşa'nın yargılanışını, Nazilerin Nürnberg davasını, Russel-Uluslararası Savaş Suçluları Mahkeme duruşmalarını ve daha nice

sosyal, siyasal, kültürel, tarihi konuyu tiyatrolar olmasaydı sahnelerde göremeyecek ve unutacaktı insanlık.

Tiyatrolar insanlığın ve tarihin hafızasıdır. Bu hafızayı yitirenler yanlış dalgalara kapılır ve esen rüzgârlarda savrulup giderler. Sahne

hayattır. İnsana ruh, umut, güven, heyecan ve mutluluk verir. Sosyal ve kültürel yaşama insanı bağlar, geliştirir...

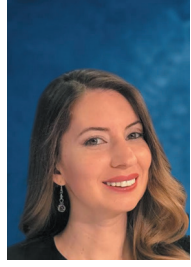
Uygarlıkların temelinde tiyatro ana kaynak olmuştur. Bunların kanıtı asırlar ötesinden gelen ve hâlâ ayakta duran antik tiyatrolardır. Tiyatronun ana vatanı sayılan Anadolu'nun dört köşesinde gördüğümüz binlerce kişilik Aspendos, Milet, Efes ve Priene antik tiyatroları akustik konumu ve sahneyle seyirci arasındaki yakınlığı sağlayan görsel yapısıyla dünyaya tiyatro selamı vermektedir. Bunlar korunması gereken geçmişten gelen ve tarihe ışık tutan uygarlık simgeleridir.

Yaşasın hayat ve yaşasın insanlığı geçmişten geleceğe bilgiden bilince ulaştıran tiyatrolar. •

yahyaaksoybd@gmail.com

Neler Olmuyor ki Dünyada

Sezin San Sungunay

Ay Yeni Yılı Kutlamalarında Renkli Görüntüler

Yaklaşık 1.5 milyar kişi, dünyanın dört bir yanında şenliklere katılarak Yeni Ay Yılı'nı karşıladı. Çin'de 15 gün süren Ay Yeni Yılı kutlamaları Panama, Amerika

Birleşik Devletleri, Dubai, Kuzey Kore, Avustralya ve Arjantin'de de büyük coşkuyla kutlandı. Düzenlenen etkinliklerde, mitolojik figürler yer aldı; dans gösterileri yapıldı.

Bir diğer kutlama uzayda gerçekleşti. Çinli astronotlar, geleneksel yemekler yaparak, uzay istasyonunu kırmızı festival ürünleri ile süsledi.

Bu anları kameraya kaydeden astronotlar,

kutladıkları yeni yıl için dileklerde bulundu.

Ay Yeni Yılı, insanların geçmişini geride bırakarak yeni bir başlangıç yapmalarını temsil ediyor.

2 Afganistan ile İlgili Vahim Tablo

Afganistan'da iktidarı ele geçiren Taliban'ın çok sayıda infaz gerçekleştirdiği ortaya çıktı. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Antonio Guterres tarafından hazırlanan rapora göre, Taliban iktidara geldikten sonra 100'den fazla eski hükümet görevlisi ile yabancı güçler için çalışan personeli öldürdü. Raporda, söz konusu cinayetlerin üçte ikisinin, "Kamu kurumlarını fiilen ele geçirmiş güçler ve onların müttefikleri tarafından, herhangi bir mahkeme kararı olmadan işlendiği" vurgulandı.

İnsan hakları savunucuları ile medya çalışanlarının saldırı, sindirme, baskı, keyfi tutuklamalar, kötü muamele ve cinayetlere maruz kaldığı da belirtildi.

Taliban'ın barışçıl protesto gösterilerine karşı sert tutumu, her yaşta kadının, kız çocuklarının iş ve eğitim hayatına katılımını kısıtlaması da raporda yer aldı.

3 Dünyanın En Yaşlı Erkek Gorili Hayatını Kaybetti

Dünyanın en yaşlı erkek gorili olan 61 yaşındaki Ozzie yaşama veda etti. Amerika Birleşik Devletleri Zoo Atlanta hayvanat bahçesinde yaşayan yaklaşık 160 kiloluk

Ozzie, 1988'de Ford Afrika Yağmur Ormanı'nın açılışıyla bölgeye gelen gorillerin hayattaki tek üyesiydi. Aynı hayvanat bahçesinde 15 yıldan uzun süredir birlikte yaşadığı goril Choomba da sağlık durumunun kötüleşmesinden dolayı 59 yaşında uyutulmuştu.

4 Demans Hastalarının Sayısı 2050 Yılına Kadar 3 Kat Artacak

Araştırmalar, dünyada demans hastalarının sayısının 2050 yılına kadar üç kat artarak, 153 milyona çıkacağını gösteriyor. Uzmanlara göre, nüfus artışı ve ortalama

yaşam süresinin uzaması demans hastalarının sayısındaki artış nedenleri arasında yer alıyor.

Demansın 2019 rakamlarına göre küresel maliyeti 880 milyar dolar civarında. Araştırmaya göre, dünyada demans hastalarının sayısı en fazla Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da artacak. Bu bölgelerde 2050'ye kadar yüzde 367 artış bekleniyor. Sahra Altı Afrika'da ise oran yüzde 357'ye ulaşacak. Bu oran Batı Avrupa ülkelerinde 2019 ila 2050 arasında yüzde 74 artışla 14 milyona

çıkarken, Orta Avrupa ülkelerinde yüzde 82 artışla 3,2 milyona yükselecek. Washington Üniversitesi'nde görevli Emma Nichols, araştırmayla ilgili yaptığı açıklamada sağlıklı beslenmenin, fiziksel egzersizin, sigarayı bırakmaya yönelik teşviklerin artırılması gerektiğinin altını çiziyor. Lancet Komisyonu, 2020 yılında yayımladığı raporda, demans vakalarının yüzde 40'ının belirlenen 12 faktörün ortadan kalkmasıyla engellenebileceği veya geciktirilebileceğini duyurmuştu.

5 İzlanda Balina Avcılığını Yasaklıyor

İzlanda, talebin günden güne azalması ve ülke yönetimine yönelik sert eleştiriler nedeniyle 2024 yılından sonra balina avcılığına son vereceğini açıkladı.

Svandis Svavarsdottir

İzlanda Tarım ve Balıkçılık Bakanı Svandis Svavarsdottir, balina avcılığının ülke ekonomisine çok fazla katkı sağlamadığını ve son üç yıl içinde büyük balina yakalanmadığını söyledi. Bakan, İzlanda'da avlanan balinaların en büyük alıcısının Japonya olduğunu ve buradan gelen talebin de her yıl düştüğünü vurguladı. Japonya, 30 yıllık yasağın ardından 2019 yılında ticari olarak balina avcılığına izin vermişti.

6 Okyanus Sıcaklıkları Rekor Kırdı

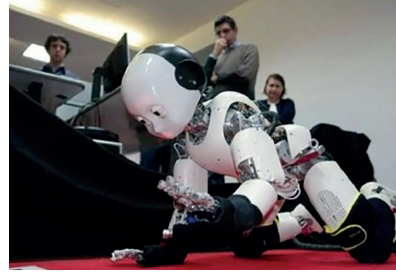
Amerikan, İngiliz ve Çinli bilim insanlarının iklim değişikliği araştırma sonuçlarına göre, 2021 yılında okyanus suyu sıcaklıkları rekor seviyeye ulaştı. Atmosferin sıcaklığının da keskin bir şekilde yükseldiği, ancak okyanusların ısınmasına göre daha düşük olduğu belirtildi. Okyanuslardaki aşırı ısının, sel riskini artıran kasırgaların ve kuvvetli yağışların artmasına neden olduğu da vurgulandı. Grönland ve Antarktika'da buz tabakaları her geçen gün azalıyor.

7 Dünya Sağlık Örgütü'nden Zengin Ükelere Çağrı

Dünya Sağlık Örgütü, zengin ülkelere Covid-19 salgınıyla mücadele kampanyasına acil olarak

16 milyar dolar mali yardımda bulunma çağrısı yaptı. Genel Direktör Tedros Adhanom Ghebreyesus "Bilim bize salgınla savaşmak için gerekli araçları sunuyor, ancak bu olanaklar küresel olarak paylaşılırsa, biz bu yıl dünyada Covid-19 salgınını sonlandırabiliriz." dedi. Zengin ülkelerin bu mücadeleye daha fazla katkı vermesini isteyen DSÖ Genel Direktörü, "Zengin ülkeler, fona adil bir şekilde paylarını öderse, düşük ve orta gelirli ülkeler ilaç ve test sıkıntısının üstesinden gelebilir." sözlerini kullandı.

8 Enkaz Altında Kalanları Araştıran Robot

İtalyan mühendisler, doğal afetler sırasında enkaz altında kalanları bulmak için süper kahraman gibi uçan bir robot geliştirdi. "iCub" adlı robotun zorlu arazide uçarak, arama ekiplerine yardım edebileceği belirtildi. Avuçlarındaki itici roketleri kullanarak havada dolaşacak olan 104 santimetre uzunluğundaki robot yakında görevlerine başlayabilecek. •

sezinsansungunaybd@gmail.com

MART AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

1-(d) Eş zaman	6-(c) Doğal	11-(d) Kaba saba, ilkel
2-(b) Alıştırma	7-(d) Düzenli, örgütlü	12-(b) Küçük maşa
3-(b) Artı güç	8-(b) Çekingen, durgun	13-(c) Durak
4-(a) Oyuncu kadrosu	9-(a) Aktarma	14-(b) Esnek
5-(c) Slogan	10-(a) Ana kent	15-(a) Buluşma

“Bilginizi Denetleyin”

- 1-(a) Yedek araba lastiği
 2-(c) Hırdavat
 3-(c) Mücrim
 4-(b) Kuron
 5-(c) Karoten
 6-(b) Atardamar
 7-(d) İnsülin
 8-(c) Oksijen
 9-(b) Toryum
 10-(a) Tırtıl
 11-(b) Jeneratör
 12-(d) Sebze

Kare Bulmaca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	M	U	A	M	M	E	R	S	U	N		M	E	Z	E
2	Ü	R	E		E	K	İ	N		U	L	U	C	A	N
3	R	A	T	E		M	N		K	A	İ	D	E		D
4	İ	N		K	R	E	T	U	A	R		A		B	A
5	D	Ü	K		E	L		Z	R		E	N	Z	İ	M
6	O	S	A	K	A		A		E	Z	İ	Y	E	T	
7	Ğ		F	A	Y	A	N	S		U	R	A	R	T	U
8	L	A	K	T	A	M		E	K	L	E		R	İ	F
9	U	Z	A	K		B	A	L	E	T		F	İ		A
10		A	S	A	L	A	K		Z	A	M		N	İ	K
11	E		Y		A	L	İ	K	A	N	T	E		T	
12	D	U	A	L		E	D	A		İ	A	N	E		O
13	İ	M		A	U		E	D	A	T		S		İ	N
14	R	A	Z	İ	Y	E		İ	R		F	A	T	S	A
15	D	R	A	K	U	L	A		A	P	A	R	K	A	T
16	A		G		Z	E	L	İ	Ş						
17	H	A	R	A		K	A	V	İ	M					
18	A	R	E	N	A		T	E	T	A					
19	N	A	P	A		M	E	D	L						
20		S		T	E	R	N	İ	K						

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Deniz Dolmacı, Ankara

Elif Asel ve Çınar Aras Ekinci, Ankara

Kübra Ustaoglu, Ankara

Beren ve Berk Duru, Adana

Ö. Derin Kirman, Samsun

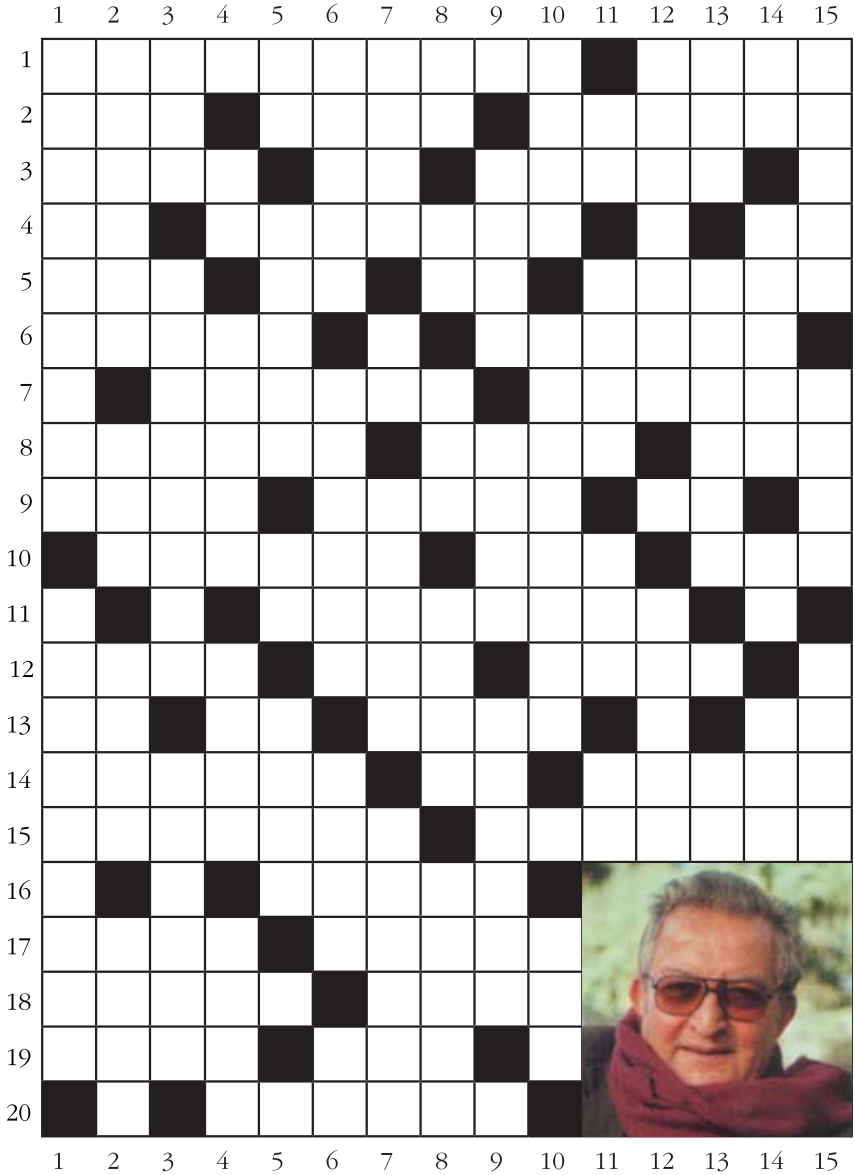
Cemil Eryürek, Adana

Çınar Mete Yılmaz ve Duru Yılmaz, Ankara

Ece, Sedat Taha ve Naz Küçükargun, Ankara

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

SOLDAN SAĞA: 1-'1932-2021 yılları arasına yaşamış olan fotoğrafta görülen besteci ve müzik eğitmenimiz.-Genelde soğuk yenen aperitifler. 2-Azotlu gübre.-Kültür, hars.- Erdemli, saygın, yüce kişi. 3-Türlü nedenlerle başarıya ulaşamamış kişi.-Manganezin simgesi.-Kural. 4-Kk mağara.- Dişeti zerindeki diş taşlarını kaldırmaya yarayan alet.-Baryumun simgesi. 5-Avrupa'da kullanılan bir soyluluk unvanı.-Yabancı.-Zirkonyumun simgesi.- Bir kimyasal tepkimeye sebep olan eriyebilir organik madde. 6-Japonya'da bir kent.-Zulüm. 7-Duvarları kaplayıp süslemek için kullanılan pişmiş balıktan yapılan muhtelif ebattaki levha.-Doğu Anadolu'da kurulmuş eski bir uygarlık. 8-Sağlığa zararlı katı bir organik madde.- Bir kerede doyana kadar yemek.- Tekrar eden ritme göre daha karmaşık ezgisel fiğrler ve akor dizileri. 9-Nuri Bilge Ceylan'ın ödüllü bir filmi.- Bale yapan erkek sanatçı.-Eski bir tarihi anlatan sözcük. 10-Parazit.-Bir malın fiyatını arttırma.-Güzel, hoş. 11-Işpanyanın güneyinde bir sayfiye kenti. 12-çift anlamında yabancı bir sözcük.-Tavır, davranış.-Yardımdım. 13-Işaret.-Altının simgesi.-Ilge.-İndiyumun simgesi. 14-Kabul eden, rıza gösteren.-şarkı, türkü.-Ordu'nun bir ilçesi. 15-Tarihte Kazıklı Voyvoda olarak da bilinen Rumen komutan.-Boksta bir vuruş şekli. 16-Necati Cumalı'nın bir yapıtı. 17-At yetiştirilen iftlik.- Aralarında dil ve kültür ortaklığı bulunan insan topluluğu. 18-Granitli kayaçların ufalanması sonucu ortaya çıkan madde.-Yunan alfabesinde bir harf. 19-Giysi yapımında kullanılan bir tür yumuşak deri.-Ay'ın konumuna göre deniz suyu seviyesinin yükselmesi. 20-Bir nesneye bakıp durmak.

YUKARIDAN AŐAĐIYA: 1-Zhd ' (1906-1992 yılları arasında yaşamış olan heykeltıraşımız)- 70'li yıllarda Cem Karacan'ın da yesi olduğu bir rock grubu. 2-Bir gezegen.-ye.-are.-Doğu Anadolu'da bir nehir. 3-Avrupa Birliği'nin eski adı.- Karadeniz ve Hazar denizi arasında yer alan, Avrupa ve Asya'nın sınırında bulunan bölge.-Avrupa'da bir başkent. 4-İlave.-Temiz ve saf.-Din işlerini devlet işlerine karıştırmayan.-Tarihte Mısır'dan Mezopotamya'ya kadar uzanan bölgede tapınılan bir tanrıça. 5-Kuzu sesi.- Bir hükümdarın yönetimi altındaki halk.-Bir nota.-Bir tür bulaşıcı deri hastalığı. 6-En eksiksiz ,en uygun.- Bir durumda dolayı şaşırmış, bunalmış.-Eleme gereci.-Tıpta gelişmiş bir tanı tekniği. 7-Sarhoş, ayyaş kimse.-Tarla sınırı.-Ağızda zor eriyen bir şekerleme türü.-Cüzzamlı. 8-Kalayanın simgesi.-Mahir, usta.-Doğal bir afet. Tanzimat'a kadar her türlü davaya bakan mahkemelerin başkanı.-Acele, abuk. 9-İskambil oyunlarında aynı türden dört kağıdın bir araya gelmesi. Böyle, bu dahi öyle anlamında bir sözcük.-Yer fıştığı. 10-Dana budundaki kemiksiz ve sinirsiz olan en büyük kaba et.-Sultan taşı da denilen ve mücevher yapımında kullanılan değerli bir taş türü.-Ticaret eşyası. 11-Lityumun simgesi.-İrlanda Cumhuriyetine verilen diğer ad.Maden Tetkik Arama Enstitüsü'nün kısa adı.-Bir nota. 12-Bursa'nın bir ilçesi.- Yardımcılar, koruyucular. 13-Kraliçe.-Altından yapılmış olan.-Türk Hava Yolları'nın uçuş kodu. 14-Güney Afrika Cumhuriyeti'nin plaka işareti.-'Oyun ' (Yönetmen Orhan Elmas'ın 1971 yapımı filmi).- Köpek.-Bir peygamber. 15-Vücut, beden,-Emsallerine göre daha küçük boyutta olan.-özenli, düzgün.

Satranç

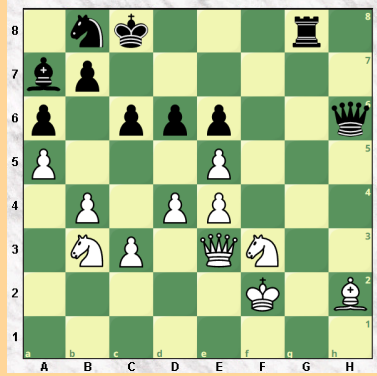
Mustafa Yıldız

ÇOCUKLARIMIZIN OYUNLARI

Yusuf Kaan Ünsal (İzmir) - Onur Hışır (İstanbul), Türkiye Küçükler Şampiyonası, 7 Yaş Genel, 7. Tur, 2022, Antalya

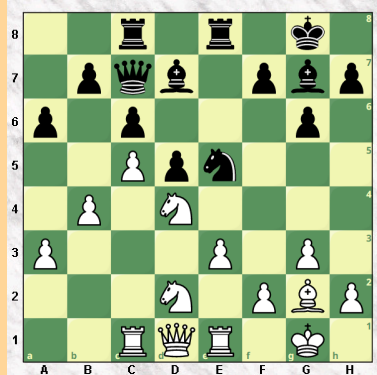
Beyaz, son hamlesinde 41.fxe5 oynayıp vezirleri değiştirmek istemiş, Siyah zaten kalite önde oynuyor, bu teklife olumlu yanıt verip 41...Vxe3 42.Şxe3 dxe5 oynasa kınanmaz ama o daha iyisini buluyor: **41...Kg2+!!** **42.Şxg2 Vxe3** Şimdi Siyah, korumasız kalan beyaz veziri kale karşılığında kazanıyor. Güzel oyun, büyük iş!

Sonrasında oyun birkaç hamle daha sürüyor, vezir altta ne kadar oynayabilirdin ki? Beyaz, teslim oluyor. **0-1** Onur Hışır, 8 puanla ve averajla birinci oluyor İnanç Kılıç da eşit aynı puanla ikinci. Aslında ikisi de birinci.

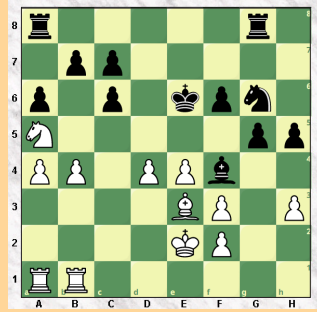
Mehmet Emir Alim (Kocaeli) - İnanç Kılıç (İstanbul), Türkiye Küçükler Şampiyonası, 7 Yaş Genel, 3. Tur, 2022, Antalya

Rakip bir hata yaptı 21.Ad2? oynadı! Nasıl değerlendirirsiniz bu hatayı? Çok kolay! **21...Ad3! 22.Ke2?? Axc1** Beyaz, hata üstüne hata yapıyor; 1 taş daha kaybedecek. **23. Vxc1 Fxd4!** **24.Ab3 Fg7** Siyah, net 1 kale öne geçti. **25.Ke1 Ve5!** Ben en çok bu hamleyi beğendim. Şimdi bu vezir Beyaz'ın vezir kanadına sokulup her şeyi silip süpürecek! **26.Ad2 Vb2 27.Vd1 Vxa3 28.Af3 Vxb4 29.Ag5 h6 30. Af3 Vxc5** Beyaz, amaçsız at hamleleri yaparken Siyah veziri ile 3 beyaz piyonu mideye indirdi. **0-1**

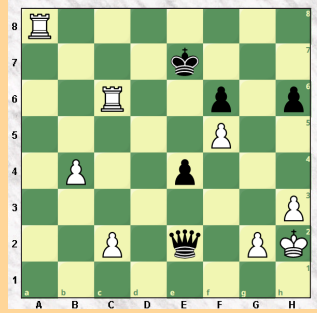
Ömer Alp Koyunoğlu (Yalova)-Mert Kanal (Eskişehir), Türkiye Küçükler Şampiyonası, 8 Yaş Genel, 10. Tur, 2022, Antalya

Siyah, Beyaz'ın b7 piyonunu tehdit ettiğini görüyor ama yanlış bir savunma yolu seçiyor: **21... Ka7??** Kaleler piyonları en iyi biçimde arkadan korurlar. **21.Kab8** daha iyi olurdu. **22.d5+! cxd5** Çok etkili bir açarak atak ve siyah kale düşüyor. **23.Fxa7 dxe4** **24.fxe4 b6** Bundan sonra Siyah 30 hamle daha oynadı ama Beyaz, üstünlüğünü kaybedecek bir hata yapmadı. **1-0**

Yusuf Ekinci (Kayseri) - Ali Poyraz Uzdemir (İstanbul) Türkiye Küçükler Şampiyonası, 8 Yaş Genel, 4. Tur, 2022, Antalya

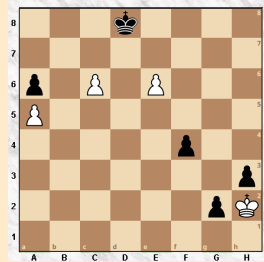
Beyaz, merdiven matı temasına yoğunlaştığı için materyal olarak önde olduğu konumu kaybediyor. **48...Ve3!** Hem a7 karesinden kalenin şah çekmesini önüyor hem de f4'ten karşı atak hazırlığı. **49.Kh8?** Yanlış strateji. Doğrusu, Ka1 ile hem 1. yatayı savunmak hem de vezir kanadındaki geçer piyonların ilerlemesini sağlamak gerekirdi. **49...Vf4+ 50.Şh1 Vxf5 51.b5 e3** Artık, Beyaz'ın üstünlüğünden söz edilemez. **52.Kc3 Vf1+ 53.Şh2 Vf4+ 54.Şh1 e2 55.Kh7+ Şe6 56.g3 Vf1+ 57.Şh2 e1V 58.Kc6+ Şf5 59.g4+ Şg6 60.Kxf6+ Şxf6 61.Kh6+ Şg7 62.Kg6+ Şxg6** Bir sürü yararsız şah çekişten sonra Beyaz yenilgiyi kabul etmek zorunda kaldı. **0-1**

ÖĞRETİCİ BİR KONUM

Siyah oynar kazanır?

1...g1V+! Şxg1 2.f3 Beyaz zugzwangda. 0-1
Bu konum Prof. Dr. Ergin Çiftçi'nin bir internet oyununda oluşmuş. Rakibi, 1...f3?? oynayınca, Beyaz, 2.Şg1 ile kazanmış. Bu kez Siyah zugzwangta, ne oynasa kaybedecek. 1-0

Bize Gönderilen Kitaplardan

Kan İçen Toprakların Ağıtı

Çetin Yiğenoğlu

Phoenix

Son on yıldır “komşu” nitelminin zihnimizde çağrıştırdığı diğer sözcükler arasında hızla sıyrılıp gündelik konuşmalarımızın içinde daha fazla yer kaplamaya başlamış bir ülke ismi. “Suriyeli” ise Suriye’deki savaştan kaçan insanlarla gündelik etkileşimlerimizin artması dolayısıyla bir komşu ülkenin yurttaşlarını tanımlamaktan öte anlam kazandı. Sadece haberlerde yer almakla kalmayan bu isimleri, nitelmleri, sosyal, siyasal, ekonomik, sosyolojik çerçevede neden daha çok kullanmak zorunda kaldığımız ise ne yazık ki, birçok kişi için hâlâ yeterince açıklığa kavuşamadı. Orhan Kemal, Yaşar Kemal gibi gem vurulmaz Çukurovalı yazarlardan Yiğenoğlu, yılların getirdiği birikimle özgün donanıma sahip gazeteci olarak, bütün karmaşa içerisinde, Suriyelilerin de bakış açısını yansıtarak Suriye’nin savaş

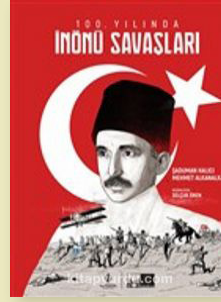
öncesi, savaş sonrası durumunu başarıyla anlatıyor. Suriye’nin yanı sıra Arap tarihini, 1.-2. Paylaşım Savaşları sonrasında Ortadoğu’daki gelişmeleri de fırça darbeleriyle özetliyor.

100. Yılında İnönü Savaşları

Şaduman Halıcı, Murat Alkanalka

Kültür AŞ.

İsmail Hakkı Tekçe anlatıyor: “Mustafa Kemal Paşa, “Derhal taburunu toplama, Garp cephesi emrine gireceksin, hareket et!” dedi. Bizi cepheye götürecek trenin lokomotifini kömürsüzlükten çalışmıyor, istem tutamıyor. Ankara istasyonundaki söğüt ağaçlarını kestirdim ve lokomotifin kazanında yakıt olarak taburu bir gece içinde cepheye naklettim. Eskişehir’e geldik ve derhal cepheye giderek savaşa tutuştuk. Savaşı kazandık. Bu, Garp Cephesi Kumandanlığı’nın zaferiydi. Düşman Kazancı Bayırı’ndan Bursa yönüne doğru ricat etti. Bundan sonra Ankara’ya döndük. Muhafız Taburu ilk defa savaşa girmiş ve savaşı kazanan birliklerden biri olmuştu.”

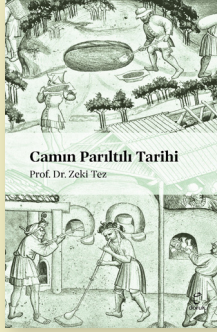

Camın Parıltılı Tarihi

Zeki Tez

Doruk
Yayımları

Uygarlığımızın gelişiminde büyük yeri olan, bilimden sanayiye, sanattan ev ihtiyaçlarına cam, insan hayatının her yönüne özel kullanımlara sahiptir. Camın, bulunuşundan günümüze dek uzun ve karmaşık tarihini ele alan ülkemizin en üretken bilim insanlarından Zeki Tez, camın kullanım alanları, üretim teknikleri, üretenler ve birçok konu üzerinden binlerce yıllık bir tarih serüveni sunuyor. Ünlü cam yapımcısı Bontemps 1868’de “İnsanlığın endüstriyel dehasını yansıtan çok çeşitli ürünün arasından pek azı cam kadar fazla kullanım alanına sahiptir ve onun yerini alabilecek bir madde yoktur.” demiş. Gerçekten de insanlığın en görkemli ve en verimli buluşlarından biri olan cam, Yüzyıllar boyu bitip tükenmez biçimlerde işlenmiş, durmaksızın yeni ve soylu cam türlerinin elde edileceği işlikler geliştirilmiştir.

Din Değişim ve Sekülerleşme

Türkiye’de Sekülerleşme

Kadriye Durmuşoğlu

İlk kitapta Türkiye örneği üzerinden Müslüman toplumların sekülerleşme duruşunu, İslâm’ın temel ilkelerinden hareketle sekülerleşmeyi kapsamlı ve teorik düzeyde okumaya, görmeye çalışıyor. Sekülerleşme olgusu ve teorileri detaylı olarak ele almıyor ve Türkiye’de Sekülerleşme analizi için bir teorik çerçeve kurmaya çalışılıyor. Değişim kavramının, moderniteyle kazandığı ilerleme; toplumsal değişim, zihniyet, kültür ve dünya görüşü kapsamında inceleniyor. İslâm toplumlarının, özellikle Türkiye toplumunun özgünlüğünü anlamada dikkatleri; din-devlet, gelenek-modernite karşıtlığındaki sığ mücadeleden, ihmal edilen, örtülen hassas noktalara, İslâm-sekülerleşme arasındaki ilişkinin incelenmesine çeviriyor. Böylece modern Türkiye tarihini açıklayan bir yöntem, bakış açısı sunuyor. (...)

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: ALİ TEKİN ÇAM, İSTANBUL

Abone Olun

Bütün Dünya Kapınıza Gelsin

Bütün Dünya'dan tüm okurlarına kaçırılmayacak bir fırsat. Bütün Dünya dergisine düzenli olarak ulaşmak isteyen okurlarımız abonelik sistemimizle dergilerine daha kolay ulaşıyor. Bir telefonunuz veya e-posta mesajınızla aboneliğinizi başlatın, bir yıl boyunca Bütün Dünya'nız her ay kapınıza gelsin.

**Bütün Dünya
Abone Servisi**

**Tel-WhatsApp:
0541 725 74 11**

**E-posta:
abonebd@gmail.com**

Bütün Dünya

ZEKİ FAİK İZER

Evlerindeki iki yağlıboya tablo resme davetiyeydi. Ağabeyinin kağıt üzerine çizdiği yürüyen adam resminin benzerini yaptı. İlk ödülü çikoladaydı. 10 paraya ilk suluboyasını ve fırçasını aldı.

Pamuktan sakal, iki ağaç arasına gerdiği perdeyle oluşturduğu tiyatrodan oynarken annesi: “Bu çocuk oyuncu olacak!” diye korktu. Şiire geçti, dergilerde yayınlandı. Onbeşinde ilk kez resim sergisi gördü. Kütüphanelere dadandı. Hasan Ali Yücel’e şiir okudu. Klasik müzikle tanıştı.

Bursa’da Nazmi Ziya, İbrahim Çallı öğretmenleriyle Atatürk’ü gördü. Caza, dansa, kapıldı. Dans yarışmasında birinci oldu. Çallı “Senin ellerin de ayakların gibi işlese, iyi resim yapardın!” dedi. Renklerle, çizgilerle dansı başladı. “Avrupa’da eğitim” sınavında birinci oldu.

Natürmortu “Paris Sonbahar Sergisi”ne alındı. Nurullah Berk, Elif Naci, Zühtü Müridoğlu, Cemal Tollu, Abidin Dino’yla “Reissiz, katipsiz, muhasebecisiz ve en mühimi jürisiz” “d Grubu”nu kurdu. “Yaşayan sanat”ın temsilcisiydi. Sanat felsefesiyle iç içe yaşadı.

